

Nr 87

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående godkännande av konvention om avskaffande av rasdiskriminering, m. m.; given Stockholms slott den 27 februari 1970.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll,

dels föreslå riksdagen att godkänna en av Förenta Nationernas generalförsamling den 21 december 1965 antagen konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering,

dels för prövning i grundlagsenlig ordning förelägga riksdagen härvid fogat förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen,

dels föreslå riksdagen att antaga härvid fogat förslag till lag om ändring i brottsbalken.

GUSTAF ADOLF

Lennart Geijer

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att riksdagen godkänner FN-konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering. Vidare föreslås lagstiftning som ökar möjligheterna att straffrättsligt ingripa mot sådan diskriminering.

Förslaget till lagstiftning innebär till en början att tillämpningsområdet för de nuvarande bestämmelserna i brottsbalken och tryckfrihetsförordningen om hets mot folkgrupp vidgas i olika hänseenden. Bl. a. föreslås, att spridning av även annat meddelande än sådant som innefattar förtal eller smädelse straffbeläggs, om meddelandets innehåll uttrycker missaktning för folkgrupp av t. ex. viss ras eller hudfärg.

Enligt förslaget skall i brottsbalken också föras in en bestämmelse om ett nytt brott, kallat olaga diskriminering. Bestämmelsen innebär att näringsidkare som i sin verksamhet diskriminerar någon på grund av hans

ras, hudfärg, nationella eller etniska ursprung eller trosbekännelse genom att inte gå honom till handa på de villkor som näringsidkare i sin verksamhet tillämpar i förhållande till andra skall straffas för olaga diskriminering. Detsamma föreslås gälla också anställd i näringsverksamhet samt anställd i allmän tjänst, vari den anställda har att gå allmänheten till handa. Bestämmelsen avses omfatta bl. a. hotell- och pensionatverksamhet, restaurang- och kaféverksamhet, detaljhandel, kommunikationsmedel samt yrkesmässig försäljning och upplåtelse av fastigheter och bostäder. Enligt förslaget skall också diskriminering vid tillträde till allmän sammankomst och offentlig tillställning kunna bestraffas.

1) Förslag
till
ändring i tryckfrihetsförordningen¹

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

7 KAP.

4 §.

Med beaktande — — — — — allmänna angelägenheter;

12. hot, förtal eller smädelse mot folkgrupp med viss härstamning eller trosbekännelse;

12. hot mot eller missaktning för folkgrupp av viss ras, med viss hudfärg, av visst nationellt eller etniskt ursprung eller med viss trosbekännelse;

13. skymfande av — — — — — enskild person.

Med ärekränkning — — — — — mot honom.

---

¹ Omtryckt 1965: 818.

2) Förslag
till
Lag
om ändring i brottsbalken

Härigenom förordnas i fråga om brottsbalken,
dels att 16 kap. 8 § skall ha nedan angivna lydelse,
dels att i balken skall införas en ny paragraf, 16 kap. 8 a §, av nedan angivna lydelse.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

16 KAP.

8 §.

Hotar, förtalar eller smädar någon offentlig folkgrupp med viss härstamning eller trosbekännelse, dömes för hets mot folkgrupp till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter.

Den som offentligen eller eljest i uttalande eller annat meddelande som sprides bland allmänheten hotar eller uttrycker missaktning för folkgrupp av viss ras, med viss hudfärg, av visst nationellt eller etniskt ursprung eller med viss trosbekännelse, dömes för hets mot folkgrupp till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter.

8 a §.

Näringsidkare som i sin verksamhet diskriminerar någon på grund av hans ras, hudfärg, nationella eller etniska ursprung eller trosbekännelse genom att icke gå honom till handa på de villkor näringsidkaren i sin verksamhet tillämpar i förhållande till andra, dömes för olaga diskriminering till böter eller fängelse i högst sex månader.

Vad i första stycket sägs om näringsidkare äger motsvarande tillämpning på den som är anställd i näringsverksamhet och annan som handlar på näringsidkares vägnar samt på den som är anställd i allmän tjänst, vari han har att gå allmänheten till handa.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

För olaga diskriminering dömes även anordnare av allmän sammankomst eller offentlig tillställning och medhjälpare till sådan anordnare, om han diskriminerar någon på grund av hans ras, hudfärg, nationella eller etniska ursprung eller trosbekännelse genom att vägra honom tillträde till sammankomsten eller tillställningen på de villkor som gäller för andra.

Denna lag träder i kraft, såvitt avser 16 kap. 8 §, när det förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen som riksdagen antagit som vilande med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 87 till 1970 års riksdag slutligt antagits och erhållit kraft av grundlag, och i övrigt den 1 juli 1970.

*Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den
9 januari 1970.*

N ä r v a r a n d e:

Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, HOLMQVIST, ASPLING, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, MOBERG, BENGTTSSON, LÖFBERG, LIDBOM.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Geijer, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *lagstiftning mot rasdiskriminering m. m.* och anför.

1. Inledning

Förenta Nationernas generalförsamling antog den 21 december 1965 en konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering. Konventionen, som trädde i kraft den 4 januari 1969, har hittills tillträtts av 38 stater, nämligen Argentina, Brasilien, Bulgarien, Costa Rica, Cypern, Ecuador, Filippinerna, Förenade Arabrepubliken, Ghana, Heliga Stolen (Vatikanstaten), Indien, Irak, Iran, Island, Jugoslavien, Kuwait, Libyen, Madagaskar, Mongoliet, Niger, Nigeria, Pakistan, Panama, Polen, Sierra Leone, Sovjetunionen, Spanien, Storbritannien, Swaziland, Syrien, Tjeckoslovakien, Tunisien, Förbundsrepubliken Tyskland, Ukraina, Ungern, Uruguay, Venezuela och Vitryssland.

Konventionstexten på engelska och franska jämte översättning till svenska torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 1*.

Sverige har i FN:s generalförsamling röstat för konventionen. Den 11 februari 1966 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för justitiedepartementet att tillkalla sakkunniga för att med utgångspunkt från FN-konventionen undersöka behovet av effektivare lagstiftning mot rasdiskriminering än som nu finns. Med stöd av bemyndigandet tillkallade dåvarande departementschefen tre sakkunniga¹, som antog namnet utredningen angående förbud mot rasdiskriminering.

¹ Justitierådet Carl Holmberg, ordförande, samt riksdagsmännen Kaj Björk och Thorvald Källstad.

Kommittén har i december 1968 avgett ett betänkande med titeln »Lagstiftning mot rasdiskriminering» (SOU 1968: 68). Betänkandet innehåller förslag dels till lag om ändrad lydelse av 16 kap. brottsbalken (BrB), dels till ändrad lydelse av 7 kap. 4 § tryckfrihetsförordningen (TF). Förslagen torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga 2*.

Efter remiss har yttranden över betänkandet avgetts av riksåklagaren (RÅ), hovrätten för Övre Norrland, arbetsmarknadsstyrelsen, statens utlänningskommission, länsstyrelserna i Stockholms, Malmöhus, Göteborgs och Bohus samt Norrbottens län, institutet för arbetsmarknadsfrågor, arbetsgruppen för invandrarfrågor, invandrarutredningen, Stockholms handelskammare, Svenska kommunförbundet, Sveriges advokatsamfund, Sveriges hantverks- och industriorganisation, Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Landsorganisationen (LO), Svenska arbetsgivareföreningen (SAF), Handelns arbetsgivareorganisation, Kooperativa förbundet, Hyresgästernas sparkasse- och byggnadsförening, Sveriges fastighetsägareförbund, Hyresgästernas riksförbund, Sveriges hotell- och restaurangförbund, Svenska Taxiförbundet och Rädda barnens riksförbund. RÅ har bifogat yttranden av överåklagarna i Stockholm, Göteborg och Malmö samt av cheferna för länsåklagarmyndigheterna i Hallands och i Värmlands län. Länsstyrelsen i Malmöhus län har överlämnat yttranden av polismyndigheterna i Malmö, Hälsingborg och Lund, av socialvårdsstyrelserna i Malmö och Hälsingborg samt av Skånes handelskammare.

Yttrande har vidare inkommit från Svenska samernas riksförbund.

2. Allmän bakgrund

I FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna konstateras, att alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter samt att envar är berättigad till alla de fri- och rättigheter som uttalas i förklaringen utan åtskillnad av något slag, såsom kön, religion, ras, hudfärg eller nationellt ursprung. I olika internationella överenskommelser har sedan tagits upp frågor om förbud mot vissa former av diskriminering, bl. a. mot könsdiskriminering.

Den 20 november 1963 antog FN:s generalförsamling en deklaration om avskaffande av alla former av rasdiskriminering. I denna betonas nödvändigheten av att skyndsamt avskaffa rasdiskriminering över hela världen och att säkerställa förståelsen och respekten för alla människors värde. Sedan förslag till en konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering utarbetats inom FN:s sociala utskott, antog generalförsamlingen den 21 december 1965 en resolution, enligt vilken den föreslagna konventionen antogs samt öppnades för undertecknande och ratifikation. I

resolutionen uppmanades medlemsstaterna bl. a. att underteckna och ratificera konventionen utan dröjsmål och att ge konventionens text största möjliga spridning.

Konventionen lades den 7 mars 1966 fram i New York för undertecknande. Den 5 maj 1966 undertecknade Sverige konventionen med förbehåll för ratifikation.

Dessförinnan hade dåvarande departementschefen med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallat utredningen angående förbud mot rasdiskriminering för att undersöka möjligheterna att utforma en effektivare lagstiftning mot rasdiskriminering än den som fanns. I direktiven för utredningen sades bl. a. att det som underlag för riksdagens ställningstagande till frågan om ratifikation av rasdiskrimineringskonventionen på enstaka punkter behövdes en mer ingående granskning av den slutliga konventions-texten än som hade kunnat ske före omröstningen i generalförsamlingen.

3. Gällande svensk rätt m. m.

Inom den straffrättsliga lagstiftningen finns vissa bestämmelser som särskilt tar sikte på rasdiskriminering och liknande företeelser. Främst bör härvid nämnas bestämmelserna i 16 kap. 8 § BrB om hets mot folkgrupp. Detta brott består i att någon offentligen hotar, förtalar eller smädar folkgrupp med viss härstamning eller trosbekännelse. Straffet är fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, böter. Orden »hotar, förtalar eller smädar» är att förstå enligt gängse språkbruk. Således förutsätts för att förtal skall anses föreligga att den lämnade uppgiften är osann eller ogrundad. Kravet på offentlighet innebär att uttalandet — för att vara brottsligt — skall på ett mera direkt sätt vända sig till allmänheten. Det är inte tillräckligt att uttalandet sprids bland allmänheten vid upprepade privata samtal. Som exempel på befolkningsgrupper som kan vara föremål för brottet kan nämnas judar, zigenare, samer samt utlänningar som har slagit sig ner här i landet. Skyddet är inte begränsat till grupper inom den svenska befolkningen. Endast uppsåtliga gärningar är straffbara. En motsvarighet till bestämmelsen finns i 7 kap. 4 § 12 TF. Härigenom kan även rasdiskriminerande propaganda i tryckt skrift beivras.

Vidare kan anföras lagen (1964: 169) om straff för folkmord. Denna lag kompletterar BrB i fråga om straffskalorna för vissa brott. Om någon förövar gärning, för vilken enligt lag är föreskrivet fängelse i fyra år eller däröver, mot en nationell, etnisk, rasmässigt bestämd eller religiös folkgrupp med avsikt att förgöra gruppen helt eller delvis skall enligt lagen dömas för folkmord till fängelse mellan fyra och tio år eller på livstid. Även försök, förberedelse eller stämpling till folkmord samt underlåtenhet att avslöja sådant brott har genom lagen gjorts straffbart.

Utöver de nu nämnda reglerna finns inga bestämmelser som särskilt avser beteenden av rasdiskriminerande karaktär. Emellertid kan en del straffrättsliga bestämmelser, trots att de inte har tillkommit med särskild tanke på att göra det möjligt att ingripa mot rasdiskriminerande beteenden, i viss mån användas på det sättet. Sålunda kan visst skydd mot rasdiskriminering nås genom BrB:s regler om ärekränkning och om förargelseväckande beteende. Enligt 5 kap. 1 § första stycket BrB döms den för förtal som utpekar någon såsom brottslig eller klandervärd i sitt levnadssätt eller annars lämnar uppgift, som är ägnad att utsätta denne för andras missaktning. 5 kap. 2 § innehåller bestämmelser om grovt förtal. I 5 kap. 3 § första stycket BrB föreskrivs, att den som smädar annan genom kränkande tillmäle eller beskyllning eller genom annat skymfligt beteende mot honom döms för förölämpning, om gärningen inte är belagd med straff för förtal eller grovt förtal. Smädelser mot enskilda personer på grund av deras ras eller ursprung kan falla under ärekränkingsbestämmelserna. Enligt 16 kap. 16 § BrB är den som i andra fall än som tidigare sägs i samma kapitel offentligen betar sig på sätt som är ägnat att väcka förargelse hos allmänheten förfallen till ansvar för förargelseväckande beteende. Ett offentligt framfört angrepp mot viss ras eller folkgrupp kan tänkas vara av sådan art att handlingen är att bedöma som förargelseväckande beteende. Andra straffrättsliga bestämmelser som kan nämnas i detta sammanhang är BrB:s regler om brott mot person och om förmögenhetsbrott, t. ex. föreskrifterna i 3 kap. om misshandel och andra brott mot liv och hälsa och i 12 kap. om skadegörelsebrott. Det bör också erinras om bestämmelserna i 20 kap. om ämbetsbrott, enligt vilka personer med ämbetsansvar är underkastade straffansvar för åsidosättande av sina tjänsteåligganden.

Utänför det straffrättsliga området finns inte någon bestämmelse som tar direkt sikte på rasdiskriminerande beteenden.

Utvecklingen inom avtalsrätten har emellertid lett till att rätten att sluta avtal och bestämma dessas innehåll har begränsats. I åtskilliga privaträttsliga lagar, t. ex. 3 kap. 64 § lagen (1907:36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom, förekommer bestämmelser som ger domstolarna möjlighet att jämka eller helt åsidosätta avtalsvillkor som är stridande mot god sed eller eljest otillbörliga.

Även rätten att underlåta att sluta avtal är kringskuren. Sålunda föreligger i regel prestationsskyldighet gentemot envar för offentliga inrättningar eller enskilda inrättningar av offentligrättslig prägel som skall betjäna allmänheten. Fullgörs inte prestationsplikten kan olika påföljder inträda, t. ex. skadeståndsskyldighet eller indragning av myndighets tillstånd att utöva viss verksamhet. Vidare kan här nämnas, att näringsfrihetsrådet enligt lagen (1953:603) om motverkande i vissa fall av konkurrensbegränsning inom näringslivet bl. a. kan förelägga företagare vid vite att leverera varor till återförsäljare, när rådet har funnit konkurrensbegränsning medföra skadlig verkan enligt

lagen och denna verkan inte har kunnat undanröjas genom förhandling. Dessutom kan erinras om den principiella rätten att bli medlem av ekonomisk förening eller fackförening.

När en inrättning som är av offentligrättslig karaktär inte uppfyller sin plikt att prestera, kan sålunda indragning av tillstånd ibland komma i fråga som sanktion. Sådan sanktion kan emellertid bli aktuell även i andra fall. I åtskilliga författningar anges, att tillståndet för näringsidkare att utöva viss verksamhet under vissa omständigheter kan återkallas e. d. Av särskilt intresse i nu förevarande fall torde rusdrycksförsäljningsförordningen (1954: 521), ölförsäljningsförordningen (1961: 159) och hotellförordningen (1966: 742) vara. Ovisshet får dock anses råda om i vilken utsträckning man i dessa fall kan ingripa mot rasdiskriminerande beteenden genom sådan tillståndsindragning e. d.

Frågor om rasdiskriminering har behandlats av riksdagen vid olika tillfällen under 1960-talet. En redogörelse härför lämnas i betänkandet Lagstiftning mot rasdiskriminering (s. 12—16), till vilket jag får hänvisa.

I betänkandet (s. 30—39) lämnas också en redogörelse för den lagstiftning mot rasdiskriminering som finns i vissa andra länder. Även till denna redogörelse får jag hänvisa. Beträffande lagstiftningen inom Norden kan dock här anmärkas, att den *danska* strafflagen (266 b §) kriminaliserar förföljelse eller uppmaning till hat mot varje grupp av landets befolkning på grund av dess religion, ras eller nationalitet. Den brottsliga handlingen skall bestå i spridning av falska rykten eller anklagelser. I *Norge* straffas enligt den allmänna borgerliga strafflagen (135 §) den som offentligt hånar eller hetsar till hat mot eller ringaktning av folkgrupp av viss trosbekännelse eller härstamning eller som hotar eller sprider falska beskyllningar om sådan folkgrupp.

Även i Danmark och Norge har tillkallats kommittéer för utredning av vilka lagändringar som krävs i dessa länder för ratifikation av konventionen mot rasdiskriminering. De nordiska kommittéerna har samrått under utredningsarbetet. Samråd har också skett med delegerade från Finland. Den norska kommittén avlämnade i februari 1969 ett betänkande med förslag till lag om ändringar i den allmänna borgerliga strafflagen. Förslaget har i fråga om ingripande mot rasdiskriminering i stort sett samma innehåll som den svenska kommitténs förslag till ändring i brottsbalken. Den danska kommittén har ännu inte avslutat sitt arbete. I Finland torde proposition i ämnet vara att vänta inom en nära framtid.

4. Konventionens huvudsakliga innehåll

Konventionen består av ingress jämte tre avdelningar. Första avdelningen (art. 1—7) innehåller vissa definitioner samt föreskrifter om konventions-

stats förpliktelser. Den andra avdelningen (art. 8—16) ger bestämmelser om konventionens efterlevnad. I tredje avdelningen (art. 17—25) har sedvanliga slutbestämmelser tagits in.

I *ingressen* åberopas FN-stadgan samt vissa av FN:s generalförsamling antagna förklaringar och överenskommelser som har anknytning till frågan om bekämpande av rasdiskriminering, nämligen 1948 års allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, 1960 års deklaration angående kolonialsystemets avskaffande och 1963 års deklaration om avskaffande av alla former av rasdiskriminering. Vidare hänvisas till den av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1958 antagna konventionen angående diskriminering i fråga om anställning och yrkesutövning och den av Unescos generalkonferens år 1960 antagna konventionen mot diskriminering inom undervisningen.

Enligt *art. 1 punkt 1* avses i konventionen med rasdiskriminering varje skillnad, undantag, inskränkning eller företräde på grund av ras, hudfärg, härstamning eller nationellt eller etniskt ursprung, som har till syfte eller verkan att omintetgöra eller inskränka erkännandet, åtnjutandet eller utövandet, på lika villkor, av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter på politiska, ekonomiska, sociala, kulturella eller andra områden av det offentliga livet. I *art. 1 punkt 2* sägs emellertid, att konventionen inte är tillämplig på sådana skillnader, undantag, inskränkningar eller företräden som konventionsstat gör mellan medborgare och icke-medborgare. *Art. 1 punkt 3* föreskriver, att intet i konventionen får tolkas så att det på något sätt inverkar på konventionsstaternas rättsregler rörande nationalitet, medborgarskap eller naturalisering, under förutsättning att dessa regler inte diskriminerar någon särskild nationalitet. *Art. 1 punkt 4* behandlar s. k. positiv diskriminering, dvs. särbehandling som innebär fördelar för vissa grupper eller personer. Särskilda åtgärder, vidtagna uteslutande för att åstadkomma tillfredsställande framsteg för sådana rasgrupper, etniska grupper eller enskilda personer som är i behov av skydd för att kunna på lika villkor åtnjuta eller utöva mänskliga rättigheter och grundläggande friheter, skall enligt denna punkt inte anses utgöra rasdiskriminering, under förutsättning att åtgärderna inte leder till att skilda rättigheter för olika rasgrupper består även efter det att syftet med åtgärderna har uppnåtts.

I *art. 2 punkt 1* fördömer konventionsstaterna rasdiskriminering och förbinder sig att med alla lämpliga medel och utan dröjsmål föra en politik som syftar till att avskaffa rasdiskriminering i alla dess former och till att främja förståelse mellan alla raser. Artikelens innehåller vidare vissa allmänna föreskrifter om att varje konventionsstat är skyldig att i och genom sin myndighetsutövning hindra rasdiskriminering. Konventionsstat skall också förbjuda att sådan diskriminering utövas av personer, grupper eller organisationer. Därvid skall alla lämpliga medel anlitas, bl. a. den lagstiftning som omständigheterna påkallar.

Enligt *art. 2 punkt 2* är konventionsstat skyldig att, när omständigheterna föranleder därtill, vidta särskilda och konkreta åtgärder på sociala, ekonomiska, kulturella och andra områden för att åstadkomma tillfredsställande utveckling och skydd för vissa rasgrupper eller därtill hörande enskilda personer i syfte att säkerställa att de kommer i åtnjutande av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter i samma omfattning som andra grupper eller personer.

I *art. 3* fördömer konventionsstaterna särskilt rassegregation och apartheid och förbinder sig att hindra, förbjuda och utrota alla företeelser av detta slag inom områden under deras jurisdiktion.

Enligt *art. 4* fördömer konventionsstaterna all propaganda och alla organisationer som grundar sig på uppfattningar eller teorier att någon ras eller persongrupp av viss hudfärg eller visst etniskt ursprung är överlägsen någon annan eller som söker rättfärdiga eller främja rashat och diskriminering i någon form. Konventionsstaterna förbinder sig att vidta bl. a. vissa i *art. 4 punkt a—c* angivna åtgärder för att avskaffa all uppmaning till eller utövande av sådan diskriminering. Därvid skall konventionsstaterna dock beakta de principer som omfattas av den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna och de rättigheter som uttryckligen anges i *art. 5*. I den följande redogörelsen för kommitténs förslag redovisas det närmare innehållet i *art. 4* (under 5.2).

Till uppfyllande av de grundläggande förpliktelserna i *art. 2* förbinder sig konventionsstaterna enligt *art. 5* att förbjuda och avskaffa rasdiskriminering i alla dess former och att tillförsäkra envar likhet inför lagen, utan åtskillnad grundad på ras, hudfärg eller nationellt eller etniskt ursprung. Artikeln innehåller därefter en lista på rättigheter som särskilt bör skyddas mot diskriminerande åtgärder. Bl. a. nämns rätten till lika behandling inför lagen, rätten till personlig säkerhet, vissa medborgerliga, ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter samt rätten att få tillträde till allmänna kommunikationsmedel och andra serviceinrättningar. Till det närmare innehållet i denna uppräknings återkommer jag senare (under 5.2.).

Enligt *art. 6* skall konventionsstaterna tillförsäkra envar under deras jurisdiktion rättsskydd mot rasdiskriminerande handlingar och rätt att vid domstol begära gottgörelse för skada som har uppkommit till följd av rasdiskriminering.

Art. 7 innehåller en allmän proklamation, enligt vilken konventionsstaterna förbinder sig att bl. a. vidta omedelbara och effektiva åtgärder, särskilt på undervisningens, uppfostrans, kulturens och upplysningens områden, för att bekämpa fördomar som leder till rasdiskriminering samt att främja förståelse, fördragsamhet och vänskap mellan stater och mellan rasgrupper eller etniska grupper.

Som förut har nämnts innehåller *art. 8—16* regler om konventionens efterlevnad. Enligt dessa skall en ständig kommitté för avskaffande av ras-

diskriminering upprättas av konventionsstaterna. Kommittén skall bestå av 18 sakkunniga. Det första valet av kommittéledamöter skall äga rum sex månader efter dagen för konventionens ikraftträdande. Ledamöterna skall väljas för en tid av fyra år. För nio av de ledamöter som väljs vid det första valet skall dock tiden löpa ut efter två år. Konventionsstaterna förbinder sig att för kommitténs granskning tillställa FN:s generalsekreterare rapporter om de lagstiftnings-, domstols-, förvaltnings- och andra åtgärder de har vidtagit för konventionsbestämmelsernas efterlevnad. Kommittén skall genom generalsekreteraren årligen rapportera till generalförsamlingen om sin verksamhet och kan framställa förslag och allmänna rekommendationer på grundval av sin granskning av de rapporter och upplysningar som den har mottagit från konventionsstaterna. Om en konventionsstat finner att annan konventionsstat inte efterlever konventionens bestämmelser, kan den förra staten anmäla förhållandet för kommittén. Om ärendet inte regleras på ett för båda parter tillfredsställande sätt genom bilaterala förhandlingar eller annat för dem tillgängligt förfarande, har vardera staten rätt att åter hänskjuta ärendet till kommittén. I sådant fall skall ärendet i princip tas upp till behandling först sedan det utretts att alla inhemska rättsmedel har tagits i anspråk.

Sedan kommittén har mottagit och sammanställt alla de upplysningar den anser nödvändiga, skall ordföranden utse en förlikningskommission bestående av fem personer som kan vara men inte behöver vara ledamöter i kommittén. När kommissionen har prövat ärendet, skall den till kommitténs ordförande överlämna en rapport, innehållande bl. a. de rekommendationer som den anser kunna medföra en uppgörelse av tvisten i godo.

En konventionsstat kan förklara, att den erkänner kommitténs behörighet att ta emot och pröva framställningar från sådana enskilda personer inom statens jurisdiktionsområde som påstår sig ha genom den staten blivit utsatta för kränkning av någon av de rättigheter som anges i konventionen. Framställning av detta slag skall inte tas emot av kommittén, om den gäller en konventionsstat som inte har avgett sådan förklaring. Konventionsstat som har avgett förklaring kan upprätta eller utse ett organ inom sitt nationella rättsväsen som är behörigt att ta emot och pröva framställningar från enskilda personer inom statens jurisdiktionsområde, som påstår sig ha blivit utsatta för kränkning av någon av de i konventionen angivna rättigheterna och som har uttömt andra tillgängliga inhemska rättsmedel. Om klaganden inte får sitt fall tillfredsställande reglerat genom detta organ, kan han hänskjuta saken till kommittén. Sedan denna har utrett och prövat ärendet, skall den överlämna de förslag eller rekommendationer den kan ha beslutat till den anmälda staten och klaganden.

Beträffande det närmare innehållet i art. 8—16 får jag hänvisa till konventionstexten.

Art. 17—25 behandlar frågor av huvudsakligen formell natur. Konven-

tionen står öppen för bl. a. alla FN:s medlemsstater. Den skall tillträdas genom ratificering eller anslutning. För varje stat, som ratificerar konventionen eller ansluter sig till den sedan det tjugosjunde ratifikations- eller anslutningsinstrumentet har deponerats, träder konventionen i kraft på trettionde dagen efter det att dess eget ratifikations- eller anslutningsinstrument har deponerats. FN:s generalsekreterare tar emot reservation, som stat gör i samband med ratifikation eller anslutning. Reservation som är oförenlig med konventionens ändamål och syfte tillåts inte och ej heller reservation som skulle hindra något genom konventionen upprättat organ att verka. Reservation godkänns inte, om minst två tredjedelar av konventionsstaterna gör invändning mot den. Tvist mellan två eller flera konventionsstater om konventionens tolkning eller tillämpning, som inte biläggs genom förhandlingar eller genom de förfaranden om vilka föreskrifter ges i konventionen, skall på begäran av någon av de tvistande staterna hänskjutas till internationella domstolen för avgörande, såvida inte de tvistande enas om annat sätt att bilägga tvisten.

5. Kommittén

5.1 Allmänt

Inledningsvis framhåller kommittén, att det inte torde kunna förnekas att rasdiskriminering förekommer i Sverige och att redan detta förhållande i och för sig utgör anledning att överväga åtgärder mot sådan diskriminering. Enligt kommittén kan man ej heller bortse från risken för att även svårartade former av rasdiskriminering framdeles följer i en fortsatt invandrings spår, om inte motåtgärder vidtas i tid. Erfarenheter från andra länder, bl. a. Storbritannien, tyder härpå. En sådan utveckling är enligt kommittén en omständighet som talar för att man redan nu vidtar åtgärder som går längre än vad enstaka rapporterade fall av diskriminering i och för sig motiverar.

Kommittén understryker att ett ytterligare skäl till att nu överväga åtgärder mot rasdiskriminering är intresset av att göra det möjligt för Sverige att ratificera FN-konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering. Med hänsyn till ratificeringsfrågan har kommittén undersökt i vad mån svensk rätt kan anses täcka konventionens krav på åtgärder mot rasdiskriminering.

Kommittén inriktar sig därvid främst på art. 4—6, som innehåller bestämda materiella förpliktelser, berörande stora delar av samhällslivet. Eftersom konventionen i princip avser alla former av rasdiskriminering, berörs emellertid även sådan diskriminering som inte särskilt anges i dessa artiklar. I samband därmed redovisas de svenska rättsregler som finns på området.

5.2 Förhållandet mellan konventionens förpliktelser och svensk rätt

I *art. 4 punkt a* föreskrivs skyldighet att kriminalisera spridande av idéer, som grundas på rasöverlägsenhet eller rashat, uppmaning till rasdiskriminering, våldshandling eller uppmaning till sådan handling mot någon ras eller persongrupp av annan hudfärg eller annat etniskt ursprung samt lämnande av stöd åt rasförföljelse.

Beträffande våldshandlingar eller uppmaning till sådana handlingar finns ansvarsregler i bl. a. 3 och 12 kap. BrB och 16 kap. 5 § BrB (uppvigling). Frånsett lagen om straff för folkmord finns inte särskilda bestämmelser om påföljd för våldshandling som riktar sig mot annan ras eller person av annan ras etc. I denna del torde dock enligt kommittén gällande bestämmelser kunna anses uppfylla konventionens krav.

Svensk rätt saknar regler som svarar mot övriga föreskrifter i punkt a. Bestämmelsen i 16 kap. 8 § BrB om hets mot folkgrupp torde emellertid i någon mån kunna tillämpas på de företeelser som omfattas av nämnda föreskrifter. Vad särskilt gäller frågan om stöd åt rasförföljelse är åtskilligt handlande, som kan anses som rasförföljelse, i svensk rätt kriminaliserat dels genom de nyss nämnda reglerna i 3 och 12 kap. BrB, dels genom bestämmelser om brott mot person och om förmögenhetsbrott. Vidare kan nämnas bestämmelsen om hets mot folkgrupp och lagen om straff för folkmord. I de fall, då straffbestämmelser finns, kan lämnande av stöd till sådan gärning utgöra medverkan till brott.

I *art. 4 punkt b* talas om olika åtgärder mot rasdiskriminering. Någon straffrättslig möjlighet att i enlighet med konventionsförpliktelsen olagligförklara eller förbjuda organisation som främjar och uppmanar till rasdiskriminering finns inte i svensk rätt.

Beträffande möjligheterna att på annat sätt än genom straffbestämmelser ingripa mot en organisation som driver rasdiskriminerande verksamhet hänvisar kommittén till 73 § lagen (1951:308) om ekonomiska föreningar. Enligt denna bestämmelse kan domstol, om ekonomisk förenings verksamhet drivs på sätt som uppenbarligen inte motsvarar de förutsättningar under vilka registrering har skett, på ansökan av ombud som justiekanslern eller länsstyrelsen utser förklara att föreningen skall träda i likvidation.

Med visst fog torde enligt kommittén kunna hävdas att 73 § är tillämplig, om en ekonomisk förening efter registreringen har börjat bedriva verksamhet som strider mot goda seder. Huruvida rättspraxis skulle vara benägen att godta en sådan tolkning att 73 § tillämpas beträffande förening som i sin verksamhet utövar rasdiskriminering får dock anses osäkert.

För de ideella föreningarna saknas lagstiftning. Den förut nämnda bestämmelsen i 1951 års föreningslag torde inte kunna analogt tillämpas på ideella föreningar.

I fråga om stiftelser uttalar kommittén att ett stiftelseförordnande anses inte godtagbart, om ändamålet strider mot goda seder. Är ändamålet inte godtagbart, blir förordnandet i princip ogiltigt. Om ändamålet på grund av ändrade förhållanden har kommit att strida mot lag eller sedlighet, synes enligt kommittén ändring i stiftelseförordnandets bestämmelser kunna ske efter beslut av Kungl. Maj:t. Främjande av rasdiskriminering torde otvivelaktigt vara ett exempel på stiftelseändamål som strider mot goda seder.

Förutom olagligförklarande och förbudande av organisationer nämner punkt b också sådana åtgärder med avseende på organiserad och annan propaganda som främjar och uppmanar till rasdiskriminering. Dessutom nämns deltagande i sådan propaganda. I svensk rätt finns i dessa avseenden väsentligen bara regeln om hets mot folkgrupp att tillgå. Denna regel kan enligt kommittén inte anses helt tillgodose konventionsföreskriften.

Art. 4 punkt c säger, att konventionsstat inte skall tillåta offentliga myndigheter eller institutioner att främja eller uppmana till rasdiskriminering. I svensk rätt finns inte enligt kommittén särskilda regler för de beslutande statliga och kommunala organen i detta hänseende. Föreskriften torde emellertid inte utgöra något problem för Sveriges vidkommande. En ämbetsman som rasdiskriminerar i sin tjänsteutövning torde kunna fällas till ansvar för ämbetsbrott enligt reglerna i 20 kap. BrB.

Föreskrifterna i *art. 5* åsyftar skydd mot rasdiskriminering inte bara i förhållanden mellan det offentliga och enskilda personer utan också i sådana personers inbördes förhållanden. I princip vänder sig föreskrifterna mot alla former av rasdiskriminering i dessa relationer, men i den rättighetskatalog som artikeln innehåller anges särskilt vissa samhällsområden inom vilka diskriminering skall hindras.

Punkt a, som handlar om rätten till lika behandling inför domstolar och andra rättsskipande organ, får enligt kommittén anses tillgodosedd genom rättegångsbalkens regler samt bestämmelser rörande olika former av administrativ process. *Punkt b* föreskriver rätt till personlig säkerhet och till skydd från staten mot våld eller kroppsskada. I fråga om rätten till personlig säkerhet hänvisar kommittén till 16 § regeringsformen (RF). Skyddet från staten mot att bli utsatt för våld eller kroppsskada är tillgodosett genom BrB samt författningar som reglerar domstolars, åklagares och polisens verksamhet. Beträffande *punkt c*, som rör s. k. politiska rättigheter, framhåller kommittén att de svenska rösträtts- och valbarhetsreglerna, t. ex. 9, 16 och 19 §§ riksdagsordningen samt 6 och 7 §§ kommunallagen (1953: 753), uppfyller de krav som konventionsbestämmelsen ställer. Frågan om tillträde till offentlig tjänst, som också berörs i punkt c, behandlas senare vid punkt e I.

Art. 5 punkterna d I—II om rätten att fritt röra sig och bosätta sig inom landets gränser och om rätten att lämna vilket land som helst, också det egna, och att återvända till det egna landet får enligt kommittén i princip

anses tillgodosedd genom 16 § RF, som innebär att ingen får förmenas att fritt välja vistelseort annat än som ett av domstol ådömt straff. Passkungörelsen (1940: 471) innehåller inte några rasdiskriminerande bestämmelser, ej heller utlänningslagen (1954: 193) eller utlänningskungörelsen (1954: 457)¹. Rätten till nationalitet, som föreskrivs i *punkt d III*, är garanterad genom 33 § RF och lagen (1950: 382) om svenskt medborgarskap. Vad gäller föreskriften i *punkt d IV* om rätten till äktenskap och val av make framhåller kommittén, att bestämmelserna i 2 kap. giftermålsbalken om hinder mot äktenskap överensstämmer med vad konventionen kräver. I 1 kap. 2 § första stycket lagen (1904: 26 s. 1) om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, förmynderskap och adoption föreskrivs emellertid, att om utländsk undersåte vill träda i äktenskap inför svensk myndighet hans rätt att ingå äktenskapet skall prövas efter lagen i den stat han tillhör. Svensk myndighet kan därför ställas inför uppgiften att tillämpa även utländsk lag med rasdiskriminerande innehåll. På grund av internationella konventioner kan möjligheten att genom åberopande av »ordre public» undgå sådan lagtillämpning ibland tänkas vara utesluten, men man torde kunna utgå ifrån att utländska bestämmelser av rasdiskriminerande art inte skulle tillämpas i vårt land.

Förklaringen i *art. 5 punkt d V* om rätten att äga egendom ensam eller tillsammans med annan överensstämmer med grunderna för den svenska rättsordningen, som inte känner någon skillnad på grund av ras e. d. Även förklaringen i *punkt d VI* om rätten att arva står enligt kommittén i samklang med svensk rätt. I 1 kap. 3 § första punkten ärvdabalken slås fast att utländsk medborgare får ta arv här i riket lika med svensk. Motsvarande gäller enligt 9 kap. 3 § samma balk om rätten för utländsk medborgare att här i riket ta testamente. Frågor om arv och testamente kan enligt 1 kap. lagen (1937: 81) om internationella förhållanden rörande dödsbo ibland bli att bedöma efter utländsk rätt. Grundsatsen om hänsynstagande till »ordre public» har emellertid i denna lag särskilt kommit till uttryck. I 1 kap. 12 § föreskrivs nämligen, att bestämmelse i utländsk lag som är uppenbart oförenlig med grunderna för rättsordningen här i riket inte får vinna tillämpning här. I *punkt d VII* föreskrivs rätten till tanke-, samvets- och religionsfrihet. Skydd för dessa rättigheter utgör 16 § RF och religionsfrihetslagen (1951: 680). Också förklaringen i *punkt d VIII* om rätten till åsikts- och yttrandefrihet överensstämmer enligt kommittén med svenska rättsprinciper. Beträffande *punkt d IX* om rätten till församlings- och föreningsfrihet i fredligt syfte framhåller kommittén, att församlingsfriheten regleras i lagen (1956: 618) om allmänna sammankomster och föreningsfriheten i lagen (1936: 506) om förenings- och förhandlingsrätt. Enligt 11 § lagen om ekonomiska föreningar får sådan förening inte vägra någon inträde som medlem, såvida inte med hänsyn till arten eller omfattningen av föreningens verk-

¹ 1954 års utlänningskungörelse är nu ersatt av ny utlänningskungörelse (1969: 136).

samhet eller föreningens syfte eller annan orsak särskilda skäl är därtill. Ekonomiska föreningar — även bostadsrättsföreningar (se rättsfallet i NJA 1964: 148) — skall alltså i princip vara öppna. Motsvarande gäller rätten att bli medlem i fackförening. Lagstiftning om ideella föreningar saknas dock och någon allmän rätt för en enskild att bli antagen som medlem i en ideell förening torde inte finnas. Kommittén erinrar också om att principen om församlings- och föreningsfrihet har kommit till uttryck genom bestämmelsen i 18 kap. 5 § BrB om brott mot medborgerlig frihet (prop. 1962: 10 del B s. 272).

I art. 5 punkt e I nämns olika rättigheter på arbetsrättens område. Att envar har rätt till arbete är enligt kommittén en allmänt accepterad grundsats i vårt land. Bestämmelserna i 15—17 §§ utlänningslagen och 37—44 §§ 1954 års utlänningskungörelse (motsvaras nu av 42—54 §§ i 1969 års utlänningskungörelse) om arbetstillstånd utgör inte sådant avsteg från denna grundsats som är av betydelse i förevarande sammanhang. Restriktionerna grundar sig inte på ras, hudfärg e. d. och konventionen omfattar inte sådana skillnader som av konventionsstat görs mellan egna medborgare och utlänningar. Rätten till skydd mot arbetslöshet får åtminstone i viss utsträckning anses vara en annan sida av den generella rätten till arbete. I rätten till skydd mot arbetslöshet kan anses ingå rätten till understöd, när arbetslöshet faktiskt har inträffat. Denna rätt är beroende av rätten att vinna inträde och kvarstå som medlem i erkänd arbetslöshetskassa. Härom sägs i 11 § förordningen (1964: 495) om erkända arbetslöshetskassor, att för svensk medborgare får inte föreskrivas andra begränsningar än som anges i 9 och 10 §§ samma förordning. Dessa är inte av rasdiskriminerande karaktär. För den som inte är svensk medborgare får enligt 11 § samma förordning vederbörande tillsynsmyndighet beträffande rätten att vinna inträde i kassa föreskriva de ytterligare begränsningar som är påkallade. Det får förutsättas att inga rasdiskriminerande begränsningar föreskrivs.

Inte heller i fråga om övriga föreskrifter i art. 5 punkt e I — rätten till fritt val av anställning, till rättvisa och gynnsamma arbetsvillkor, till lika lön för lika arbete samt till rättvis och gynnsam lön för arbete — finns regler av rasdiskriminerande natur. I den mån konventionen får anses kräva att bestämmelser finns som garanterar envar dessa rättigheter, uttalar kommittén följande om den rasdiskriminering som kan utövas av arbetsgivare gentemot arbetstagare.

I förgrunden träder den situation då arbetsgivaren anställer arbetskraft. Arbetsgivaren kan tänkas av rasskäl vägra att anställa vissa personer. Även när arbetskraft friställs, kan diskriminering direkt eller indirekt tänkas bli utövad av arbetsgivaren. Diskriminering kan vidare tänkas förekomma i fråga om arbetsvillkor. En arbetsgivare har t. ex. visserligen anställt en färgad person men bjuder denne lägre lön, sämre befordringsmöjligheter osv. än andra anställda. I svensk rätt finns inga regler som direkt syftar till skydd mot rasdiskriminering av nu nämnt slag.

Vad gäller frågan om den diskriminering som är möjlig i samband med anställande av arbetskraft erinras om att arbetsgivare anses ha rätt att fritt välja vem han vill anställa. Något lagligt eller avtalsmässigt hinder föreligger således inte för en arbetsgivare att av rasskäl vägra anställa viss person.

För tillsättning av statliga befattningar gäller enligt 28 § RF att avseende skall fästas enbart vid förtjänst och skicklighet. Detsamma gäller sådana kommunala tjänstebefattningar där tillsättningsakten åvilar statsmyndighet. Därjämte påpekas att enligt 28 § RF svenskt medborgarskap i allmänhet är en förutsättning för att en person skall kunna få en offentlig befattning.

En offentlig befattningshavare som medverkar till att en person av rasskäl vägras anställning i ett allmänt organ torde kunna fällas till ansvar enligt reglerna om ämbetsbrott i 20 kap. BrB. Sätillvida finns inom den offentliga sektorn av arbetsmarknaden skydd mot rasdiskriminering.

Utgångspunkt beträffande läget i samband med friställande av arbetskraft är grundsatsen om arbetsgivarens fria uppsägningsrätt. Denna rätt är emellertid på olika sätt kringskuren, bl. a. genom allmänna rättsgrundsatser och avtalsbestämmelser. Arbetsgivaren får sålunda enligt rättspraxis inte begagna uppsägningsrätten för ett syfte som strider mot lag eller goda seder, t. ex. att förmå arbetstagaren att inte fullgöra en lagstadgad skyldighet eller att företa en moraliskt förkastlig handling. En arbetsgivares uppsägning av en anställd som vägrat utföra en rasdiskriminerande handling, t. ex. mot en arbetskamrat, torde få anses strida mot goda seder och alltså vara obehörig. En annan sak är spørsmålet om rättsenligheten i en uppsägning som sker därför att den anställde är av viss ras e. d. Visserligen bör det vara befogat att bedöma en av rasskäl föranledd uppsägning som stridande mot goda seder. Vad som i detta avseende skall anses som gällande rätt synes enligt kommittén dock inte vara helt klart.

Som nyss sagts kan arbetsgivarens fria uppsägningsrätt också vara begränsad genom avtalsklausuler. Enligt kollektivavtalen får uppsägning vanligen ske endast om arbetstagaren har misskött sig eller om arbetsgivaren har brist på arbete. Vid avskedande på grund av arbetsbrist gäller i regel att den senast anställde avskedas först. I den mån avtal sålunda föreligger finns alltså skydd mot rasdiskriminering.

Beträffande arbetsvillkor kan fackföreningarnas verksamhet förutsättas garantera att rasdiskriminerande villkor inte förekommer, i varje fall för organiserade arbetstagare. Denna verksamhet kan även komma oorganiserade arbetstagare till godo, eftersom kollektivavtalen i viss utsträckning ligger till grund för bruk och sedvänja på arbetsmarknaden. I övrigt kan om rasdiskriminerande arbetsvillkor sägas att sådana i princip bör kunna bedömas som stridande mot goda seder. I vad mån domstolarna skulle vara benägna att godtaga denna ståndpunkt är dock osäkert.

För anställda i allmän tjänst får skydd mot rasdiskriminerande uppsäg-

ningar och arbetsvillkor anses finnas genom framför allt reglerna om ämbetsbrott i BrB.

Beträffande *art. 5 punkt e II*, som handlar om rätten att bilda och ansluta sig till fackförening, erinrar kommittén om vad den vid punkt d IX sagt om föreningsfrihet. Därjämte framhålls den i rättspraxis fastslagna principen att en fackförening inte utan särskilda skäl får utesluta en arbetare eller vägra honom inträde.

I *art. 5 punkt e III* föreskrivs rätten till bostad. Liksom rätten till arbete är rätten till bostad en allmänt omfattad princip i vårt samhälle. Några regler som hindrar någon på grund av hans ras att skaffa sig bostad finns ej. Å andra sidan finns inte några rättsregler som uttryckligen ger skydd mot rasdiskriminering i bostadsförhållanden.

Enligt kommittén åsyftar konventionsbestämmelsen den rasdiskriminering som fastighetsägare och hyresvärd kan utöva mot bostadssökande, hyresgäster, köpare och andra i samband med upplåtelse eller överlåtelse av bostad eller i samband med uppsägning av hyresavtal. Härom sägs till en början att fastighetsägare i princip har rätt att fritt välja hyresgäst. Viktiga inskränkningar i denna rätt kan enligt kommittén emellertid anses ligga i att kommunala bostadsförmedlingar på olika sätt har skaffat sig anvisningsrätt till lediga lägenheter. Här nämns särskilt avtal om anvisningsrätt mellan kommuner och bostadsproducenter i samband med försäljning av mark, tomträttsupplåtelser och förmedling av statliga lån. Enligt avtal om anvisningsrätt kan vederbörande bostadsproducent vara skyldig att anta anvisad bostadssökande, om denne skäligen kan tas för god som hyresgäst. Med godtagbar hyresgäst avses den som vid en objektiv prövning bör godtas med hänsyn till förmåga att betala hyran, skötsamhet och familjens storlek i förhållande till bostaden (prop. 1967:100 s. 254). En hyresvärd bör därför inte kunna åberopa en anvisad bostadssökandes ras e. d. som grund för vägran att godta denne. Avtalsbrott i anledning av avtal om förmedlingsrätt synes inte ha förekommit (SOU 1967: 1 s. 116). Som villkor för statliga bostadslån kan på begäran av kommun krävas att med stöd av lånen uppförda bostäder ställs till förfogande för kommunal bostadsförmedling. Villkoren kan avse bostäder i flerfamiljshus och i småhus som inte skall bebos av låntagaren. Vid lån till småhus som skall bebos av låntagaren kan fästas villkoret att han medverkar till att bostadsförmedlingen får förmedlingsrätt till den bostad han lämnar (prop. 1967: 100 s. 252, SU 100, rskr 265). Det framhålls att den övervägande delen av nyproduktionen av bostäder under de senaste åren har finansierats med stöd av statliga bostadslån.

I den mån kommunerna har hand om fördelningen av bostäder föreligger alltså enligt kommittén goda möjligheter att med kommunernas medverkan åstadkomma skydd mot rasdiskriminering. Dessa möjligheter till skydd mot rasdiskriminering föreligger emellertid endast i fråga om en

del av bostadsmarknaden. Vissa fastighetsägare är inte på angivet sätt beroende av det allmänna. Framför allt gäller detta fastighetsägare som ej yrkesmässigt överlåter eller upplåter lägenheter eller bostadshus. Samma är förhållandet med hyresvärdar som hyr ut en del av sin bostad eller hyr ut hela denna »i andra hand».

I fråga om skydd mot rasdiskriminerande villkor i hyresavtal erinras om den nya bestämmelsen i 3 kap. 64 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom. Med stöd av denna bestämmelse, som har trätt i kraft den 1 januari 1969 (se SFS 1969:346), kan hyresvillkor jämkas eller lämnas utan avseende, om tillämpningen av villkoret uppenbarligen skulle strida mot god sed i hyresförhållanden eller eljest vara otillbörlig. Ett hyresvillkor av rasdiskriminerande art bör kunna anses strida mot god sed i hyresförhållanden. Det sagda gäller enligt kommittén även den nya regeln i 3 kap. 46 § 9 nyss nämnda lag som, då hyresvärd har uppsagt hyresavtal rörande bostadslägenhet, ger hyresgäst rätt till förlängning av avtalet, om hyresförhållandets upphörande skulle strida mot god sed i hyresförhållanden eller eljest vara obilligt mot hyresgästen. Slutligen sägs i fråga om bostadsrättsföreningar, att visst skydd mot rasdiskriminerande åtgärder från föreningens sida mot dess medlemmar ligger i principen att alla medlemmar i en förening skall behandlas lika (20 § andra stycket lagen om ekonomiska föreningar och 2 § lagen (1930:115) om bostadsrättsföreningar).

Art. 5 punkt e IV fastställer rätten till allmän hälsovård, sjukvård, social trygghet och allmänna tjänster. Här hänvisar kommittén till en början till den prestationsskyldighet som åligger vissa för allmänheten avsedda inrättningar, bl. a. sjukvårdsinrättningar. Vad särskilt angår rätten till social trygghet gör vår sociallagstiftning ingen skillnad mellan personer av olika ras etc. Sverige har år 1963 ratificerat Internationella arbetsorganisationens konvention nr 118 angående utlänningars likställande med ett lands egna medborgare i fråga om social trygghet (prop. 1963:29). Beträffande rätten till allmänna tjänster i övrigt torde, som berörts i det föregående, kunna hävdas att en statlig eller kommunal befattningshavare som rasdiskriminerar i sin tjänsteutövning löper risk att ådömas påföljd enligt BrB:s regler om ämbetsbrott.

I *art. 5 punkt e V* föreskrivs rätt till undervisning och utbildning. Det krav som innefattas häri är enligt kommittén uppenbarligen tillgodosett genom den allmänna skolplikten.

I fråga om *art. 5 punkt e VI*, rätten att delta på lika villkor i kulturell verksamhet, hänvisas till vad vid *art. 5 punkt f* sägs angående offentlig tillställning och allmän sammankomst.

Art. 5 punkt f nämner rätten att få tillträde till varje för allmänheten avsedd plats eller serviceinrättning, såsom kommunikationsmedel, hotell, restauranger, kaféer, teatrar och parker.

Beträffande denna föreskrift hänvisas i fråga om svensk rätt till en bör-

jan till bestämmelserna om allmän plats enligt allmänna ordningsstadgan (1956: 617). Med stöd av denna författning kan myndighet meddela föreskrifter om den allmänna ordningen på allmänna platser och därmed jämförliga områden. Dessa föreskrifter kan inte lagligen ha rasdiskriminerande karaktär.

Av serviceinrättningar för allmänheten nämns först kommunikationsmedel. Sådana är i stor utsträckning offentliga eller står under offentlig kontroll. Även åtskilliga andra inrättningar är offentliga i den meningen att de drivs av staten, kommuner eller andra offentlighetsrättsliga subjekt eller av enskilda subjekt vilka underkastats en rättslig särreglering av en art som normalt inte förekommer vid privatföretag utan endast vid inrättningar som ingår i den offentliga förvaltningsorganisationen.

Offentliga inrättningar av detta slag är t. ex. postverket, televerket, statens järnvägar, statens vattenfallsverk, sjukvårdsinrättningar, undervisningsanstalter, bibliotek, arkiv och muséer, penninginrättningar, försäkringsinrättningar, elektricitets- och gasverk samt vattenlednings-, avlopps- och renhållningsverk. Sådana inrättningar har i regel prestationsplikt gentemot envar. I flera fall finns uttryckliga bestämmelser om sådan plikt, exempelvis i järnvägstrafikstadgan och telegrafreglementet. Ett annat exempel är förordningen (1940: 910) ang. yrkesmässig automobiltrafik m. m. Även utan uttryckliga bestämmelser därom torde prestationsplikt få antas föreligga för de flesta statliga och kommunala inrättningar av förevarande art. Beträffande inrättningar som drivs av andra subjekt än stat eller kommun kan förbehåll om prestationsskyldighet ha gjorts i samband med att myndighet har fastställt reglemente e. d. Garantier för att prestationsplikten fullgörs finns i att olika rättsliga påföljder kan drabba inrättningens huvudman, t. ex. förlust av tillstånd eller statsbidrag, eller dess tjänstemän i form av straffrättsligt eller disciplinärt ansvar och skadeståndsansvar. Därjämte har den enskilde möjligheter att påkalla rättsliga åtgärder i förhållande till inrättningen, bl. a. klagomål eller besvär.

När en inrättning av detta slag inte uppfyller sin plikt att prestera kan, som förut nämnts, indragning av myndighets tillstånd komma i fråga som sanktion. Sådant sanktion kan bli aktuell även i andra fall. I åtskilliga författningar anges att tillstånd för näringsidkare att utöva viss verksamhet under vissa omständigheter kan återkallas. En närmare redogörelse för ett flertal sådana författningar lämnas i betänkandet på s. 50—52.

Företag som idkar sjö- eller lufttrafik är i allmänhet inte underkastade någon sådan rättslig reglering att de på samma sätt som kommunikationsmedel till lands kan betecknas som offentliga inrättningar. För fartygstrafik fordras i allmänhet inte något tillstånd av offentlig myndighet och förhållandet mellan redare samt befraktare eller passagerare är reglerat genom allmän lag. För luftfart i regelbunden trafik på viss luftfartsled eller annan luftfart mot ersättning krävs visserligen statligt tillstånd, men rätts-

förhållandet mellan lufttrafikföretag och dess trafikanter är i huvudsak reglerat genom allmän lag.

Andra serviceinrättningar som nämns i art. 5 punkt f är hotell, restauranger och kaféer. I fråga om sådana inrättningar föreligger vissa krav på myndighets tillstånd enligt hotell-, rusdrycksförsäljnings- och ölförsäljningsförordningarna. Särskilda bestämmelser som gör det möjligt att ingripa mot utövad rasdiskriminering finns inte. I den mån tillståndsgivningen inte kan användas för att dirigera företagets val av gäster lär den som driver inrättningar av nämnda slag fritt kunna välja sina gäster.

Bland de i punkt f angivna serviceinrättningarna nämns också teatrar. Vissa möjligheter till skydd mot rasdiskriminering får anses ligga i att vissa teatrar är beroende av anslag av allmänna medel. Några särskilda bestämmelser till skydd mot rasdiskriminering finns dock inte. På liknande sätt förhåller det sig med andra inrättningar som anordnar offentliga tillställningar, t. ex. konserter, eller allmänna sammankomster, exempelvis föreläsningar.

Uppräkningen i punkt f av för allmänheten avsedda serviceinrättningar är inte uttömmande utan får enligt kommittén ses som en exemplifiering. Banker, butiker, frisersalonger och liknande inrättningar tillhör också förevarande kategori liksom advokatbyråer, tandläkarmottagningar o. d. Över huvud taget hör hit alla inrättningar som har till syfte att tillhandahålla allmänheten nyttigheter av olika slag. Frånsett möjligheten att i en del fall ingripa med åtgärder som åtal för ämbetsbrott eller indragning av tillstånd finns beträffande dessa inrättningar inte något rättsligt skydd mot rasdiskriminering.

Konventionsstaterna skall enligt art. 6 tillförsäkra envar under deras jurisdiktion verksamt skydd och verksamma rättsliga medel mot varje rasdiskriminerande handling som kränker hans mänskliga rättigheter och grundläggande friheter i strid mot konventionen. Skyddet skall beredas genom vederbörande nationella domstolar och andra statliga institutioner. Vidare skall konventionsstaterna tillförsäkra envar rätt att vid sådana domstolar begära ersättning för skada som han har lidit till följd av sådan diskriminering.

Kravet att envar skall tillförsäkras verksamt skydd och verksamma rättsliga medel genom nationella domstolar och andra statliga myndigheter förutsätter enligt kommittén, att konventionsstaternas interna rättssystem är utformat i enlighet därmed. En första förutsättning för meddelande av rättsskydd är att det finns regler av processuell natur som medger envar att vända sig till domstolar eller liknande organ. För bifall till ett yrkande om rättsskydd är dessutom nödvändigt att det finns materiella regler som tillåter detta. Enligt art. 6 skall rättsskydd finnas mot varje rasdiskriminerande handling som kränker mänskliga rättigheter och grundläggande friheter i strid med konventionen. Om sådant rättsskydd skall kunna meddelas

måste alltså, förutom processuella regler, finnas materiella regler som står i överensstämmelse med konventionen.

Nu nämnda rättsskydd kan för svensk rätts del anses tillförsäkrat genom rättegångsbalken och bestämmelserna för administrativ process i de fall då handlingen i fråga är rättsstridig.

Beträffande art. 6 anmärker kommittén vidare, att skada, som någon genom brott tillfogar annan, enligt 6 kap. 1 § strafflagen skall ersättas av den brottslige. I den mån rasdiskriminering är kriminaliserad finns alltså möjligheter till skadestånd. Dessutom påpekas att enligt 6 kap. 3 § första stycket strafflagen ersättning kan utgå även för lidande, som har tillfogats någon genom brott mot personliga friheten eller genom ärkekränkande gärning. Uttrycket ärkekränkande gärning omfattar inte bara de i 5 kap. BrB angivna brotten utan också andra brott som kan innefatta kränkning av någons ära. Eftersom det torde vara naturligt att bedöma rasdiskriminerande handlingar som ärkekränkande i den mening uttrycket har i 6 kap. 3 § strafflagen, synes rasdiskriminerande handling som är kriminaliserad enligt kommittén i princip böra medföra att denna skadeståndsbestämmelse blir tillämplig.

Sammanfattningsvis konstaterar kommittén härefter att vissa föreskrifter i art. 4 och 5 inte har tillfredsställande täckning i gällande svensk rätt. Härvid påpekar kommittén först att vissa i art. 4 punkterna a och b angivna företeelser — i den mån de inte faller in under framför allt BrB:s regler om hets mot folkgrupp och uppvigling — inte är straffbara eller eljest olagliga i svensk rätt, nämligen allt spridande av på rasöverlägsenhet eller rashat grundade idéer, uppmaning till rasdiskriminering och lämnande av stöd i någon form åt rasförföljelse, inklusive finansiering därav. Vidare saknas möjligheter att olagligförklara och förbjuda organisationer och organiserad och annan propaganda, som främjar och uppmanar till rasdiskriminering. Inte heller deltagande i sådana organisationer eller sådan verksamhet är straffbart eller i övrigt olagligt enligt svensk rätt.

Beträffande de förhållanden som anges i art. 5 saknas enligt kommittén rättsligt skydd mot rasdiskriminering i flera hänseenden. Sålunda finns inte lagligt hinder för enskild arbetsgivare att av rasskäl vägra arbetsökande anställning. Inte heller mot sådan diskriminering i fråga om arbetsvillkor och uppsägning finns fullständiga regler i svensk rätt. Motsvarande gäller om förhållanden på bostadsmarknaden.

Vad angår serviceinrättningar för allmänheten finns visserligen i viss utsträckning sanktionsmöjligheter genom reglerna om ämbetsbrott, indragning av tillstånd o. d. Dessa regler träffar emellertid inte alla personer som är verksamma i dessa inrättningar. Tjänsteansvar åvilar inte envar. Och en person som är anställd drabbas ej i samma grad som arbetsgivaren om t. ex. ett tillstånd dras in. Vidare finns serviceinrättningar som inte alls är beroende av tillstånd, anslag m. m. Kommittén anser därför att komplet-

tering av det rättsliga skyddet mot rasdiskriminering i fråga om serviceinrättningar behövs för överensstämmelse mellan svensk rätt och förevarande konventionsföreskrift.

Eftersom art. 5 avser avskaffande av *alla* former av rasdiskriminering, dvs. inte bara rasdiskriminering i de förhållanden som särskilt nämns i artikeln, erinrar kommittén om att svensk rätt inte har någon generell bestämmelse mot rasdiskriminering, riktad mot enskilda.

5.3 Allmän motivering till lagförslagen

I frågan om valet av medel mot rasdiskriminering anför kommittén, att även andra sanktionsformer än kriminalrättsliga bör övervägas. Detta överensstämmer med principen att kriminalisering bör användas som sanktionsform bara om andra medel är mindre lämpliga för att få till stånd en viss önskad ordning i samhällslivet. Konventionen utgör härvidlag inte något hinder. Visserligen fordrar konventionen att lagstiftning finns, om det är påkallat av omständigheterna. Denna lagstiftning behöver emellertid inte vara av kriminalrättslig natur. Ett undantag härifrån utgör dock i viss mån art. 4 punkterna a och b, som kräver att där uppräknade diskriminerande handlingar under vissa förutsättningar skall vara straffbara.

Beträffande rasdiskriminerande beteenden anføres att i huvudsak följande andra sanktionsformer än rent kriminalrättsliga kan komma i fråga. Man kan införa ett system, varigenom domstol eller annan myndighet vid vite ålägger någon att upphöra med rasdiskriminering eller att försätta den drabbade i en situation som motsvarar den i vilken han skulle ha varit om han inte utsatts för diskrimineringen. Vidare kan man tänka sig att i avtal, t. ex. mellan kommunal eller statlig myndighet, å ena sidan, och enskilda personer eller företag, å andra sidan, ta upp bestämmelser varigenom det allmännas motpart vid vite åtar sig att i sin anställningspolitik etc. ej vidta rasdiskriminerande åtgärder. En annan sanktionsform är ogiltigförklaring av rättshandlingar. En ytterligare utväg är att vid myndighets tillståndsgivning kräva att den som får tillstånd till viss näringsverksamhet inte rasdiskriminerar och att sedan, om villkoren ej iakttas, dra in tillståndet. Vidare kan nämnas åtgärder av icke-rättslig natur, särskilt ekonomisk bojkott mot enskilda personer eller företag som utövar rasdiskriminering. En kommun upphör t. ex. med att göra inköp hos ett företag som rasdiskriminerar.

När det gäller att inskrida med lagstiftning mot rasdiskriminering måste man vid valet av sanktionsform ta hänsyn till i vad mån man kan räkna med att kunna beivra inträffade fall av rasdiskriminering. Här framträder särskilt problemet om möjligheterna att föra bevisning. Om svårigheter ofta föreligger att föra bevisning om ett visst beteende, är detta en omständighet som talar mot att i lag föreskriva sanktioner mot detta beteende. Detta gäller särskilt kriminalrättsliga sanktioner.

Vid övervägande av frågan hur ingripande mot rasdiskriminering bör ske får man emellertid enligt kommittén inte bara ta sikte på åtgärder till förhindrande av rasdiskriminering utan också beakta intresset av att den som i det enskilda fallet har drabbats av rasdiskriminerande behandling kan få olägenheterna därav upphävd. I viss utsträckning kan detta tänkas ske genom skadestånd eller genom vitesföreläggande. Men långt ifrån alltid torde sådan åtgärd lösa den drabbades problem.

En metod av annat slag för att söka lösa problemen för den som i det enskilda fallet har drabbats av rasdiskriminering är enligt kommittén någon form av förlikningsförfarande. Frågan hur ett sådant system närmare skulle kunna utformas anser kommittén emellertid falla utanför ramen för dess uppdrag.

Slutligen säger kommittén att vid sidan av olika sanktionsformer utgör allmän upplysningsverksamhet i undervisningsanstalter, press, radio, television m. m. ett medel mot rasfördomar och därav föranledd diskriminering. Medel av sådan art behandlas inte närmare av kommittén. Det är emellertid enligt kommittén i stor utsträckning sådana medel man får förlita sig på i den mån sanktionsåtgärder mot enskilda fall av rasdiskriminering inte kan vidtas.

Beträffande frågan om behovet av ny lagstiftning för att motverka rasdiskriminering i vårt land erinrar kommittén till en början om att konventionen avser avskaffande av alla former av rasdiskriminering. Utöver de delar av samhällslivet där svensk rätt inte täcker konventionen finns knappast några områden för vilka åtgärder mot rasdiskriminering kan ifrågasättas. Kommitténs överväganden om behovet av lagstiftning har därför inriktats på de områden där svensk rätt är ofullständig i förhållande till konventionen. Som förut har nämnts hänför sig dessa områden till art. 4 och 5.

I fråga om art. 4 uppmärksammas först frågan om förbud mot *allt spridande av på rasöverlägsenhet grundade idéer*.

Uttrycket torde enligt kommittén i första hand innebära, att någon under åberopande av överlägsenhet i ett eller flera avseenden hos en viss ras gör gällande att personer av annan ras än den förstnämnda bör behandlas på ett visst sätt. Som exempel anförs det fall att en person i ett offentligt anförande hävdar överlägsenheten hos en viss ras i intelligens och att därför personer av annan ras bör utestängas från universitetsstudier.

Spridande av på rasöverlägsenhet grundade idéer synes dock enligt kommittén ej nödvändigtvis behöva innebära en sådan uppmaning till visst handlingssätt — inbegripet underlåtenhet att handla — som nyss har sagts. Idéerna kan möjligen också tänkas innefatta något annat än en uppmaning riktad till andra människor, nämligen bara en önskan att framhålla och sprida påståenden om en värdeskillnad i fråga om egenskaper mellan olika raser. En vetenskapsman t. ex. hävdar och önskar sprida sin åsikt att en viss ras är intellektuellt överlägsen andra raser.

I båda de nämnda formerna av spridande av på rasöverlägsenhet grundade idéer ingår spridande av åsikter om att en viss ras e. d. i ett eller flera avseenden är överlägsen en annan ras. Detta aktualiserar gränserna mot yttrandefriheten. På motsvarande sätt som nu gäller om hets mot folkgrupp måste det vara ett önskemål att inte förbjuda omdömen som ingår i försök till en saklig och objektiv beskrivning av en viss ras eller folkgrupp. Kommittén menar därför att man måste med beaktande av principen om yttrandefrihet söka fastställa vilka slags omdömen som inte bör få spridas.

Mot bakgrunden av diskussionen vid konventionens tillkomst måste avfattningen av denna innebära att principen om yttrandefrihet — liksom principen om föreningsfrihet — inte skall inskränkas genom art. 4. Utta-landen av sådan innebörd har under år 1968 även gjorts av Europarådets ministerkommitté i dess resolution (68) 30. Denna uppfattning ligger till grund för den följande diskussionen om art. 4.

En möjlig lösning för att tillgodose konventionens krav på lagstiftning synes vara att anknyta till bestämmelsen i 16 kap. 8 § BrB om hets mot folkgrupp. Denna är riktad endast mot propaganda som arbetar med hotelser, osanna uppgifter eller påståenden, vilka på grund av sin form eller i övrigt är att anse som smädelser. Bestämmelsen skulle enligt kommittén kunna ändras så att den omfattar den som genom hot, förtal eller smädelse sprider åsikter om värdeskillnad mellan olika raser eller mellan folkgrupper med olika hudfärg, nationalitet e. d. Härvid skulle föremålet för detta hot, förtal eller smädelse bli den eller de raser eller folkgrupper som direkt eller indirekt påstås vara av underlägsen natur, t. ex. icke-vita folkgrupper. Motsvarande objekt i det nuvarande brottet hets mot folkgrupp har en mer begränsad bestämning, nämligen folkgrupp med viss hästamning. Genom att ändra regeln om hets mot folkgrupp så att föremålet för hot etc. inte begränsas på angivet sätt utan i stället vidgas till att avse ras eller raser eller folkgrupp eller folkgrupper av viss ras eller med viss hudfärg eller av visst nationellt eller etniskt ursprung skulle straffbarhet kunna inträda, även om objektet för den brottsliga handlingen är mer allmänt. Det skulle vara tillräckligt om t. ex. en viss ras eller en folkgrupp med viss hudfärg prisas på sådant sätt att alla andra raser resp. folkgrupper med annan hudfärg måste anses smädade. Skillnaden i förhållande till hets mot folkgrupp i dess nuvarande form skulle bli den att för straffbarhet inte nödvändigtvis krävs att hotet etc. är riktat mot en särskilt utpekad folkgrupp. Även ett kollektiv av raser eller folkgrupper skulle kunna vara föremål för brottslig handling. Härigenom skulle ges större möjligheter att beivra sådant spridande av åsikter om rasöverlägsenhet som omfattas av art. 4.

En lagändring av nu antytt slag skulle innebära en utvidgning av den brottsliga handlingens föremål. Själva den brottsliga handlingen — hot, förtal, smädelse — skulle inte ändras. Härav följer att straffbarhet skulle

kunna inträda även i de fall då det i ett meddelande inte uttryckligen framförs åsikter rörande värdeskillnad mellan olika raser. Redan den omständigheten att ett på det nyss angivna sättet bestämt objekt utsätts för hot, förtal eller smädelse skulle alltså kunna medföra straff. En sådan straffbestämmelse är vidare än en regel som för straffbarhet också skulle fordra spridande av åsikter om värdeskillnad mellan raser e. d. Å andra sidan är regeln, genom att den endast avser hot, förtal och smädelse, mer begränsad än vad konventionsartikeln synes vara. Kommittén anser denna begränsning ej vara avsevärd, eftersom de gärningar som man vill hindra torde ofta begås under omständigheter som kan karakteriseras som hot, förtal eller smädelse.

Det måste enligt kommittén beaktas att konventionsföreskriften avser *allt* spridande av på rasöverlägsenhet grundade idéer, medan regeln om hets mot folkgrupp avser endast handling som sker offentligen. Det sistnämnda innebär, att uttalandet skall direkt vända sig till allmänheten, ske muntligen inför menighet eller folksamling, i skrift som sprids eller i annat meddelande till allmänheten.

Att kriminalisera allt spridande av uttalanden eller andra meddelanden som innefattar hot, förtal eller smädelse av ras, folkgrupp m. m. skulle medföra att även t. ex. ett uttalande avsett enbart för en nära anhörig skulle kunna vara straffbart. Mot en så långtgående straffbestämmelse talar bl. a. bevissvårigheterna. Kommittén tillägger emellertid att å andra sidan torde, om man strävar efter att nå största möjliga överensstämmelse med konventionsföreskriften, ett offentlighetskrav som i straffbestämmelsen om hets mot folkgrupp innebära en alltför kraftig begränsning. Man synes i denna fråga, på samma sätt som i 16 kap. 6 § BrB om samhällsfarlig ryktes-spridning, kunna låta den brottsliga handlingen bestå i spridande bland allmänheten. Det blir därvid tillräckligt, att förtal sprids bland allmänheten genom upprepade uttalanden vid privata samtal.

Det anförda leder fram till en bestämmelse, enligt vilken det är straffbart att bland allmänheten sprida uttalande eller annat meddelande, vari ras eller raser eller folkgrupp eller folkgrupper av viss ras eller med viss hudfärg eller av visst nationellt eller etniskt ursprung hotas, förtalas eller smädas.

Kommittén undersöker därefter det fall av spridande av på rasöverlägsenhet grundade idéer som enligt vad i det föregående har sagts innefattar, förutom spridande av åsikter om värdeskillnad mellan olika raser e. d., även uppmaning till vissa handlingar.

Vad angår uppmaningar till straffbara handlingar hänvisas till uppviglingsbrottet i 16 kap. 5 § BrB. Enligt detta lagrum straffas den som muntligen inför menighet eller folksamling, i skrift som sprids eller utlämnas för spridning eller i annat meddelande till allmänheten uppmanar eller eljest söker förleda till bl. a. brottslig gärning. Det är uppvigling att i ett

meddelande till allmänheten söka förleda denna till sådan rasdiskriminering för vilken har föreskrivits straff. Sådant spridande av på rasöverlägsenhet grundade idéer som inbegriper uppmaning till straffbara rasdiskriminerande handlingar är alltså enligt kommittén i princip delvis redan kriminaliserat genom uppviglingsbestämmelsen.

Kommittén erinrar om att det för att uppvigling skall vara för handen fordras att brottet sker genom meddelande till allmänheten och att det innefattar ett försök till förledande av denna. På grund av dessa rekvisit föreligger en begränsning också av vad som kan straffas, när det gäller uppmaningar till straffbara handlingar av rasdiskriminerande art. I betydande utsträckning torde dock sådana uppmaningar som inte faller under uppvigling kunna straffas som hets mot folkgrupp, särskilt om området för sistnämnda brott utvidgas på sätt som förut har angetts. Uppmaningarna lär nämligen ofta åtföljas av hot, förtal eller smädelse. Vidare anmärks att en uppmaning som ej riktar sig till allmänheten men väl till viss eller vissa personer kan föranleda ansvar för medverkan till brott enligt 23 kap. 4 § BrB.

Kommittén anför om konventionens föreskrift om *allt spridande av på rashat grundade idéer* att denna är uppbyggd på liknande sätt som föreskriften om allt spridande av idéer grundade på rasöverlägsenhet. Rashat synes kunna sägas bestå i att på starkt emotionell grund, med inslag av förakt och avsky, hysa den uppfattningen att en viss ras eller folkgrupp har en eller flera mindervärda egenskaper. Vidare torde i regel den som har en sådan uppfattning också önska att medlemmarna av rasen eller folkgruppen i fråga skall utsättas för kränkningar. Spridande av rashat skulle alltså betyda ett tillkännagivande och spridande av åsikten att en ras e. d. har någon mindervärdig egenskap. Sådant spridande innefattas i spridande av på rasöverlägsenhet grundade idéer som detta uttryck har uppfattats av kommittén enligt det förut sagda. Det andra ledet i den antagna innebörden av uttrycket rashat, att rasen eller folkgruppen i fråga bör utsättas för kränkningar, har karaktären av en uppmaning till rasdiskriminering. I den mån rasdiskriminering, till vilken sålunda uppmanas, utgör brottslig gärning, kan uppvigling enligt 16 kap. 5 § BrB föreligga.

Av det anförda torde enligt kommittén följa att spridande av idéer som grundas på rashat väsentligen omfattar samma slags gärningar som spridande av på rasöverlägsenhet grundade idéer. Därför anser sig kommittén beträffande spridande av idéer, grundade på rashat, kunna hänvisa till vad den har uttalat om spridande av idéer, grundade på rasöverlägsenhet. Kommittén understryker att delade meningar givetvis kan råda om den bestämning av uttrycket rashat som kommittén har utgått från. Med hänsyn till den oklarhet som vidlåder uttrycket bör man inte använda det i en straffbestämmelse.

Konventionens särskilda föreskrift om *uppmaning till rasdiskriminering* ger inte kommittén anledning till några anmärkningar utöver vad den har sagt om sådan uppvigling i samband med spridande av idéer som grundas på rasöverlägsenhet eller rashat.

Vad angår *våldshandlingar* får reglerna i 3 kap. BrB om brott mot liv och hälsa samt i 12 kap. BrB om skadegörelsebrott anses vara tillfyllest även för detta fall.

Konventionen föreskriver förbud mot *lämnande av stöd i någon form åt rasförföljelse*. Liksom när det gäller rashat finner kommittén vissa svårigheter att närmare bestämma innebörden av uttrycket rasförföljelse. Åtskilligt handlande som kan anses ingå däri är i svensk rätt kriminaliserat bl. a. genom reglerna i 3 och 12 kap. BrB och genom andra regler om brott mot person och om förmögenhetsbrott. Kommittén anser sig inte böra föreslå ytterligare bestämmelser i förevarande avseende.

Beträffande den i konventionen under särskild punkt upptagna bestämmelsen om *organisationer som främjar och uppmanar till rasdiskriminering samt deltagande i sådana organisationer* anförs att, när det gäller sådan uppmaning till rasdiskriminering som är kriminaliserad, konventionens krav i denna del skulle kunna tillmötesgåas genom bestämmelser om förbud under straffhot mot bildande av eller deltagande i sammanslutningar som bedriver sådan verksamhet. Härvid skulle man få en konstruktion som överensstämmer med den i 18 kap. 4 § BrB om olovlig kårverksamhet. Det kan dock ifrågasättas om förhållandena i vårt land f. n. motiverar kriminalisering redan av bildande av eller deltagande i sammanslutningar av detta slag. Kommittén understryker att verksamhet som en person utövar i en sammanslutning, som ägnar sig åt att främja eller uppvigla till straffbar diskriminering, i viss utsträckning torde kunna medföra straff för medverkan till brott. Härigenom bör man ha en garanti för att verksamhet i sådana sammanslutningar straffrättsligt kan beivras i åtminstone flagranta fall. Anledning föreligger enligt kommittén inte nu att överväga en föreskrift att sammanslutningar av denna art skall förklaras olagliga. Det kan enligt kommittén i detta sammanhang knappast komma i fråga att pröva om den svenska föreningslagstiftningen skall ändras eller vidgas.

Slutligen anförs i fråga om art. 4 att *organiserad propaganda som främjar och uppmanar till rasdiskriminering samt deltagande i sådan verksamhet* torde vara förknippad med bildande eller deltagande i sådana sammanslutningar som nyss har berörts. Vad kommittén därvid har anfört om kriminalisering äger därför tillämpning även på denna form av rasdiskriminerande verksamhet. Annan propaganda, som art. 4 talar om, torde i huvudsak omfattas av reglerna om hets mot folkgrupp och uppvigling.

Enligt kommitténs mening synes alltså innehållet i art. 4 f. n. kräva ändrad svensk lagstiftning endast i fråga om regeln om hets mot folkgrupp. De nuvarande förhållandena inom Sverige motiverar enligt kommittén inte ytterligare åtgärder på ifrågavarande områden.

Kommittén anser det vara av stor betydelse för den föreslagna bestämmelsens effektivitet att en motsvarighet till bestämmelsen tas upp i 7 kap. 4 § 12 TF. En sådan ändring föreslås också av kommittén. Ändringen får betydelse även för yttrandefriheten i radio och television genom den anknytning till TF som radioansvarighetslagen har.

Vidare anför kommittén att den nuvarande regeln om hets mot folkgrupp avser, förutom folkgrupp med viss härstamning, även folkgrupp med viss trosbekännelse. Kommittén framhåller att dess uppdrag inte omfattar diskriminering som kan tänkas förekomma på religiös grund. Genomförs en ändring av offentlighetsrekvisitet i regeln om hets mot folkgrupp, synes skäl föreligga att låta ändringen också innefatta folkgrupp med viss trosbekännelse. Därför föreslås att ändringen i fråga också får gälla dessa grupper.

Beträffande *art. 5* framhåller kommittén att av de däri särskilt angivna punkterna är de som avser arbetsförhållanden, bostadsförhållanden och serviceinrättningar för allmänheten inte helt täckta av svensk rätt.

I vilken utsträckning det i Sverige faktiskt förekommer diskriminering inom dessa samhällsområden är en fråga som, i likhet med vad som gäller förekomsten i vårt land av rasdiskriminering i övrigt, inte kan besvaras med bestämdhet.

I fråga om arbetsförhållanden inom den statliga och kommunala sektorn är framför allt reglerna i 20 kap. BrB i princip ägnade att motverka diskriminering mot arbetstagare från arbetsgivares sida, eftersom tjänsteman som gör sig skyldig till sådan diskriminering kan drabbas av ansvar för ämbetsbrott. Inom den enskilda sektorn saknas motsvarande möjlighet till straffrättsligt ingripande. Den väsentliga frågan är därför om ett förstärkt skydd mot rasdiskriminering bör införas särskilt för den enskilda sektorn av arbetsmarknaden. Enligt kommittén möter det principiella betänkligheter att med lagbestämmelser ingripa reglerande i förhållandena på arbetsmarknaden. Detta understryks av den omständigheten att även ingripanden av civilrättslig art i förhållandet mellan parterna på arbetsmarknaden enligt traditionen i vårt land bör ske i minsta möjliga utsträckning. Kommittén framhåller emellertid, att avtalsfrihetens princip på arbetsmarknaden liksom på andra områden har fått råda endast om den fyllt en funktion som har kunnat bedömas som socialt nyttig. Principen om arbetsmarknadens frihet bör alltså inte ses som något absolut utan kan genombrutas — även med straffrättsliga regler — om så anses nödvändigt av sociala hänsyn. Innan kriminalisering eller annan lagstiftning som skulle bryta mot vår tradition på förevarande samhällsområde tillgrips, bör dock andra vägar prövas.

Vid denna prövning måste särskild vikt fästas vid att arbetsmarknadens parter i hög grad har fasta organisationer som samarbetar med varandra enligt ett hävdvunnet mönster. Det kan förutsättas att dessa organisationer

har en önskan att motverka rasdiskriminering. Redan genom den upplysning som organisationerna kan bedriva bland sina medlemmar torde man i ej obetydlig utsträckning ha en ersättning för lagstiftning. Vidare synes kunna komma i fråga att arbetsmarknadens parter träffar särskild överenskommelse i förevarande ämne. På grundval av ett sådant avtal kan kanske växa fram någon form av förlikningsförfarande, varigenom tvister rörande rasdiskriminering kan lösas. Det är tänkbart att man härigenom också får bättre möjligheter än annars att i det enskilda fallet hjälpa den som med rätt eller orätt känner sig drabbad. Enligt kommitténs bedömning är problemen rörande rasdiskriminering på arbetsmarknaden inte så stora att det är nödvändigt att nu ingripa med lagstiftning. Något förslag som tar sikte direkt på arbetsmarknaden läggs därför inte fram. Skulle ytterligare undersökningar visa att på detta område förekommer diskriminering, som inte kan bemästras genom åtgärder av arbetsmarknadens parter, får enligt kommittén frågan tas upp på nytt mot bakgrunden av vad man då vet. Kommittén framför därefter vissa synpunkter på hur ett förstärkt skydd mot rasdiskriminering på detta område kan nås.

I fråga om bostadsförhållanden fastslår kommittén att rätten till bostad — liksom rätten till arbete — är av fundamental betydelse för den enskilde i hans vardagsliv. Införande av ett straffsanktionerat förbud mot rasdiskriminering på bostadsmarknaden får — åtminstone i samband med upplåtelser och överlåtelse av bostäder i yrkesmässig verksamhet — anses ha ett så stort socialt intresse att det ej bör hindras av principen om avtalsfrihet. Den som yrkesmässigt utbjuder en bostad bör i princip inte kunna avvisa en bostadssökande, om denne kan förväntas betala hyran eller köpesumman och i övrigt på objektiva grunder kan anses godtagbar som hyresgäst eller köpare med hänsyn till skötsamhet m.m.

Svårigheterna att bevisa att rasdiskriminering har förekommit är inte ett avgörande hinder mot att införa ett straffsanktionerat förbud beträffande yrkesmässiga upplåtelser eller överlåtelse av bostäder. I dessa fall, där fastighetsägare o. d. torde se helt allmänt ekonomiskt på sin verksamhet, bör det kunna visas om någon avvisas på grund av sin ras etc.

Kommittén anser att skäl kan anföras för att införa förbud mot rasdiskriminering även inom den del av bostadsmarknaden som inte avser yrkesmässig uthyrning eller försäljning av bostäder. Bevissvårigheterna är dock särskilt kännbara i dessa fall. Åtminstone torde detta gälla sådana upplåtelser som uthyrning »i andra hand», uthyrning av del av upplåtarens bostad och uthyrning av enfamiljshus. När det gäller sådana slag av uthyrning måste man ta hänsyn till faktorer av personlig art som är svårbedömda från bevissynpunkt. Det kan därför ifrågasättas om man inte i dessa fall bl. a. med hänsyn till bevissvårigheterna bör pröva en annan väg än kriminalisering. Liksom förut har antytts rörande arbetsmarknaden kan någon form

av förlikningsförfarande övervägas. Innan ställning tas härtill krävs emellertid enligt kommittén ytterligare undersökningar. Kommittén har inte ansett sig böra företa sådan utredning.

Beträffande den yrkesmässiga delen av bostadsmarknaden anser sig kommittén emellertid böra föreslå ett förbud mot rasdiskriminering. Den närmare utformningen av bestämmelsen behandlas i det följande.

I fråga om den i art. 5 fastslagna rätten för envar att få tillträde till serviceinrättningar för allmänheten kan enligt kommittén med utgångspunkt från den exemplifiering som lämnas i konventionsföreskriften tre olika kategorier serviceinrättningar urskiljas, dels sådana som avser kommunikationsmedel, dels hotell, restauranger, kaféer och liknande, dels teatrar o. d. Utmärkande för dessa inrättningar är att allmänheten där tillhandahålls varor eller tjänster av huvudsakligen standardiserad art.

Det finns emellertid andra inrättningar som har samma kännetecken som de nyss angivna, t. ex. vanliga affärer, samt bensinstationer, bilverkstäder, frisersalonger, skomakerier o. d. vilka huvudsakligen tillhandahåller tjänster av hantverksmässig art. Med dessa kan också t. ex. sådana som ägnar sig åt bil- eller båtuthyrning jämföras.

Kommittén nämner i detta sammanhang även företag som tillhandahåller annan egendom än varor. Allt slag av egendom kan komma i fråga, såväl lös som fast. Vad fast egendom beträffar anges tillhandahållande av bostadsfastigheter som ett praktiskt fall, exempelvis ett byggnadsföretag som producerar och till allmänheten erbjuder radhus för försäljning. När det gäller rättigheter nämns utbudande av hyres- och bostadsrätter.

Det finns enligt kommittén anledning att uppmärksamma att inrättningar som tillhandahåller icke standardiserade varor eller tjänster ofta erbjuder även standardiserade varor eller tjänster. Som exempel härpå nämns banker. T. ex. försäljning av premieobligationer får anses som en standardiserad tjänst. Andra inrättningar som i likhet med banker tillhandahåller allmänheten tjänster av såväl standardiserad som icke standardiserad typ är exempelvis försäkringsbolag. Även advokatbyråer och läkarmottagningar torde enligt kommittén kunna i viss utsträckning hänföras till denna kategori.

En bestämmelse mot rasdiskriminering på nu ifrågavarande område bör enligt kommittén avfattas så att den täcker handlingar i alla de förhållanden som nu har antytts. I fråga om den närmare utformningen av ett sådant förbud anför kommittén följande.

Förbudet skall hänföra sig till inrättningar som tillhandahåller allmänheten tjänster, varor eller annan egendom. Tanken är därvid väsentligen att den som i sitt yrke har till uppgift att gå allmänheten till handa i ett eller annat avseende inte skall rasdiskriminera i sin yrkesutövning. Såväl enskilda näringsidkare som personer anställda i enskild eller allmän tjänst kommer härvid i fråga.

Kommittén hänvisar till att i vissa nyare lagar, såsom varumärkeslagen (1960: 644) och lagen (1966: 454) om företagsinteckning, används uttrycket näringsidkare med viss bestämd innebörd. Med näringsidkare förstås sålunda envar som yrkesmässigt driver verksamhet av ekonomisk art. Verksamheten behöver inte vara inriktad på vinst vare sig för utövaren eller någon annan. Den omständigheten att den ekonomiska verksamheten avser att främja ett ideellt eller välgörande syfte utgör inte hinder för att vederbörande anses såsom näringsidkare. Inte bara verksamhet inom handel och industri är näringsverksamhet. Till näringsidkare räknas också hantverkare, lantbrukare och utövare av s. k. fria yrken, konstnärer, författare, fotografer, arkitekter, advokater, läkare m. fl. Annonss- och reklambyråer, mäklare, speditörer samt konsulterande ingenjörer och andra självständigt verkamma konsulenter är näringsidkare. Verksamheten behöver inte vara stadigvarande. Även den som under begränsad tid bedriver verksamhet av ekonomisk art kan vara näringsidkare. I kravet på yrkesmässighet avses dock ligga att ett visst mått av varaktighet fordras. Yrkesmässighet innebär däremot inte att det skall vara fråga om vederbörandes huvudsysselsättning. Näringsidkare kan även den vara som driver en verksamhet som deltidssysselsättning eller som extraarbete på fritid. Näringsidkare kan vara fysisk eller juridisk person. Aktiebolag, handelsbolag och ekonomiska föreningar torde undantagslöst vara näringsidkare, om de över huvud taget driver verksamhet. Stiftelser och ideella föreningar är näringsidkare, om de främjar sitt syfte genom att driva näringsverksamhet. Att ett bolag är statligt eller kommunalt betager det inte egenskapen av näringsidkare. Även andra statliga eller kommunala juridiska personer kan vara näringsidkare (se SOU 1966: 71 s. 90).

Ett förbud mot rasdiskriminering bör enligt kommittén kunna gälla näringsidkare i nu angivna mening. Förbudet skulle gälla näringsidkare i deras verksamhet i förhållande till kunder, klienter o. d.

Kommittén anmärker att med en på detta sätt gjord bestämning av vem förbudet riktar sig mot och av i vilka förhållanden det gäller får bestämmelsen ett vidsträckt tillämpningsområde. Det skulle avse inte bara tjänster, varor m. m. som tillhandahålls allmänheten. Också sådant tillhandahållande skulle inbegripas som avser bara en begränsad krets, t. ex. andra näringsidkare i en viss bransch inom ett visst distrikt.

För att ett förbud mot rasdiskriminering i näringsverksamhet skall bli effektivt bör det uppenbarligen gälla inte bara näringsidkaren själv, om han är fysisk person, utan också hans anställda. Även alla anställda i allmän tjänst, som i sin verksamhet på ett med näringsidkare eller dennes anställda jämförligt sätt skall gå allmänheten eller särskilda personkategorier till handa, bör träffas av diskrimineringsförbudet.

Kommittén anser det vara angeläget att införa en bestämmelse mot rasdiskriminering på förevarande område. Även om utbredningen av rasdiskriminering i vårt land inte har kunnat fastställas, kan det inte bestridas att

sådan diskriminering förekommer. Det är också angeläget att nu införa sådan bestämmelse för att motverka den eventuella uppkomsten av en mer utbredd rasdiskriminering i framtiden.

Eftersom den diskuterade bestämmelsen om förbud mot rasdiskriminering har ett vidsträckt giltighetsområde, kan man enligt kommittén räkna med att svårigheter i vissa fall kan uppkomma att bevisa att rasdiskriminering har förekommit. Detta gäller särskilt näringsidkare eller anställda som tillhandahåller tjänster av kvalificerad art. Sådana personer torde i större utsträckning än andra, t. ex. sådana som säljer standardiserade varor, ha möjlighet att genom påståenden om bristande tid, förmåga eller annat dölja att de på grund av rasfördomar inte vill stå till tjänst. Även om det sålunda ibland torde vara svårt att komma åt undanflykter av detta slag, synes man dock kunna utgå från att bevisning i ifrågavarande avseende kan föras åtminstone vid upprepade fall av rasdiskriminering från en viss persons sida.

En fördel med en allmän regel med vidsträckt tillämpningsområde är enligt kommittén att man undgår att genom en mera preciserad bestämning av vissa områden inom t. ex. näringslivet indirekt ange att inom andra områden, som inte omfattas av bestämmelsen, rättsligt ingripande mot rasdiskriminering ej kan äga rum. En allmän regel har också den fördelen att man inte utpekar näringsidkare eller andra inom vissa områden såsom särskilt benägna att rasdiskriminera.

Enligt kommitténs mening bör den ifrågasatta regeln få formen av ett straffsanktionerat förbud. För åtskilliga av berörda verksamheter gäller visserligen regler om tillståndsgivning. Ingripande mot rasdiskriminering skulle kunna ske med utnyttjande av dessa regler. Emellertid finns inte tillståndsregler för alla verksamheter och de bestämmelser som finns om återkallelse av tillstånd tar ej direkt sikte på rasdiskriminering. Med hänsyn härtill och eftersom det diskuterade förbudet avser också anställda i såväl enskild som allmän tjänst, torde det inte vara tillräckligt att i förevarande avseende hålla sig till bestämmelser om tillståndsgivning. Införs straffsanktionerat förbud mot rasdiskriminering med relativt vidsträckt tillämpningsområde, synes man emellertid kunna anta att detta förhållande får betydelse för praxis i tillståndsärenden. Kommittén erinrar om att i åtskilliga författningar med regler om tillståndsgivning sägs att tillstånd kan dras in, varning meddelas m. m., om den som innehar visst tillstånd är olämplig eller om särskilda skäl föreligger. Sådana bestämmelser torde i vissa fall kunna utnyttjas för att inskrida mot tillståndsinnehavare som utövar rasdiskriminering.

På grund av det anförda föreslår kommittén, att näringsidkare eller den som är anställd hos honom i hans näringsverksamhet eller den som är anställd i allmän tjänst skall kunna straffas, om han i sin yrkesutövning på grund av någons ras eller hudfärg eller nationella eller etniska ursprung inte går denne till handa på allmänt gällande villkor. Bestämmelsen bör enligt kommittén tas in i 16 kap. BrB som en ny paragraf, betecknad 8 a §.

Kommittén konstaterar att ett förbud av detta slag går längre än vad som har speciellt angetts i art. 5 punkt f. Genom att anställda i allmän tjänst inbegrips kommer det också att innebära ett förstärkt skydd på områden där redan nu skydd mot rasdiskriminering föreligger. Även om förbudet alltså väl svarar mot konventionens syfte, innebär det emellertid inte skydd mot rasdiskriminering i alla dess former. Förbudet omfattar ej tillhandahållande av varor och tjänster på områden utanför näringsverksamhet eller därmed jämförlig allmän verksamhet eller över huvud enskildas mera privata förhållanden. Kommittén anser att det är vanskligt att ingripa med påföljder på dessa andra områden. Det rör i stor utsträckning personliga förhållanden, som kan vara av de mest skiftande slag. Svårigheterna att bevisa att rasdiskriminering har förekommit torde också vara särskilt kännbara i förhållanden av sådan natur. Bl. a. synes nämligen i dessa fall ofta en mängd svårbedömbara subjektiva bevekelsegrunder, som inte behöver botten i rasfördomar, kunna tänkas såsom anledning till ett visst handlingssätt. Vissa möjligheter att ingripa mot rasdiskriminerande beteenden på nu avsedda områden ger BrB:s bestämmelser om förolämpning och förargelseväckande beteende. I huvudsak får man emellertid här — åtminstone t. v. — förlita sig på andra medel än straffrättsliga åtgärder, främst upplysningsverksamhet. Kommittén erinrar om att under förarbetena till lagstiftningen om hets mot folkgrupp framfördes bl. a. synpunkten att lagen skulle kunna ge intryck av att de skyddade grupperna placerades i särställning och därigenom vara ägnad att skärpa motsättningarna. Denna synpunkt ansågs emellertid inte böra hindra lagstiftning. Kommittén anser inte att någon risk föreligger att den nu föreslagna bestämmelsen skall förvärpa motsättningar som annars skulle kunna överbryggas genom uppfostran, upplysning osv. Enligt kommittén bör bestämmelsen tvärtom kunna bli ett stöd för sådan verksamhet genom att på ett påtagligt sätt ge uttryck åt ansvariga myndigheters inställning till rasdiskriminering.

Med offentlig tillställning enligt allmänna ordningsstadgan förstås bl. a. teater- och biografföreställning, danstillställning o. d. Sådan tillställningar kommer i flera fall att omfattas av det föreslagna förbudet för näringsidkare och dennes anställda. Ibland torde emellertid offentlig tillställning i allmänna ordningsstadgans mening inte kunna bedömas som näringsverksamhet. Enligt kommittén bör skydd mot rasdiskriminering gälla alla slags offentliga tillställningar. Särskild föreskrift bör därför ges beträffande anordnare av eller medhjälpare till anordnare av offentlig tillställning.

Vad som har anförts om offentliga tillställningar äger enligt kommittén giltighet även i fråga om sammankomster av det slag som nämns i 1 § lagen om allmänna sammankomster. Även beträffande allmänna sammankomster bör bestämmelser upptas i särskild föreskrift.

De allmänna synpunkter som kommittén sålunda har utvecklat angående lagstiftning mot rasdiskriminering och som leder fram till förslag om ändring i 16 kap. BrB har diskuterats vid sammanträden som kommittén har haft med delegerade från Danmark, Finland och Norge. Vid dessa överläggningar har enighet nåtts rörande huvuddragen av lagstiftningens innehåll. I de övriga nordiska länderna har förslag till lagstiftning hittills lagts fram endast i Norge.

Kommittén påpekar att den inte har att ta ställning till frågan om Sverige bör ratificera FN-konventionen. Kommittén uttalar emellertid att, om den lagstiftning som den föreslår blir genomförd, hinder mot en ratifikation inte föreligger med hänsyn till de förpliktelser konventionsstat åtar sig enligt art. 1—7.

5.4 Specialmotivering

16 kap. 8 § brottsbalken

Enligt förslaget skall den straffbara gärningen, som föreslås även i fortsättningen bli benämnd hets mot folkgrupp, ske genom uttalande eller annat meddelande. Någon saklig ändring i förhållande till gällande rätt avses inte. Ordet meddelande innefattar inte endast muntlig eller skriftlig framställning utan även t. ex. åtbörder eller framställning i bild som ej kan anses som skrift.

Beträffande offentlighetsrekvisitetet skiljer sig den föreslagna lydelsen från den nuvarande genom att meddelandet enligt förslaget inte behöver på ett direkt sätt vända sig till allmänheten. Meddelandet behöver över huvud taget ej rikta sig omedelbart till en större krets. Enligt förslaget är det tillräckligt om meddelandet sprids bland allmänheten. Spridandet kan exempelvis ske genom upprepade uttalanden vid privata samtal. En förutsättning för straffbarhet är dock — i likhet med vad som gäller för samhällsfarlig ryktesspridning enligt 16 kap. 6 § BrB — att gärningsmannens uppsåt omfattar spridning bland en obestämd krets. Straff skall alltså ej inträda, om hans uppsåt har varit inriktat på en krets bekanta, även om denna har varit vidsträckt.

Därutöver föreligger mellan den föreslagna regeln och den nuvarande en skillnad i fråga om brottsobjektet, dock inte såvitt avser religiösa folkgrupper.

Enligt förslaget skall *ras eller raser* kunna vara föremål för brott. Härvid åsyftas de grupper av människosläktet som brukar upptas i antropologiska rasindelningar. Dessa grundar sig på skillnader i vissa ärftliga fysiska egenskaper bl. a. pigmentering och ansiktsform.

Som brottsobjekt nämner förslaget vidare *folkgrupp eller folkgrupper av viss ras*. Till en del omfattas denna kategori av den nyss angivna. Exempelvis torde den alpina rasen helt allmänt kunna sägas vara en folkgrupp

av viss ras. Uttrycket synes emellertid också kunna ha en mindre vidsträckt bemärkelse och endast innefatta en viss del av en ras, t. ex. representanterna för den alpina rasen i ett visst land. Motsvarande gäller för det föreslagna brottsobjektet *folkgrupp eller folkgrupper med viss hudfärg*.

Enligt förslaget kan även *folkgrupp eller folkgrupper av visst etniskt ursprung* utgöra föremål för brott. Med denna kategori avses folkgrupper vars medlemmarna har ett relativt enhetligt kulturmönster. Samer torde t. ex. kunna räknas hit liksom i betydande grad folkgrupper vars medlemmar är av samma nationalitetstillhörighet. Eftersom nationalitetstillhörigheten är en egenskap som är av särskild vikt från praktisk synpunkt i en lagstiftning av förevarande slag, anser kommittén befogat att i lagtexten särskilt nämna folkgrupper, som kännetecknas av att deras medlemmar har samma nationalitetstillhörighet. Exempel på sådana folkgrupper i vårt land är de som består av hit invandrade italienare, jugoslaver etc. I enlighet härmed har i den föreslagna bestämmelsen upptagits *folkgrupp eller folkgrupper av visst nationellt ursprung*.

Kommittén anför vidare, att en folkgrupp i det enskilda fallet ofta torde kunna inordnas under mer än en av de nyss nämnda kategorierna. Exempelvis kan en folkgrupp av visst etniskt ursprung tänkas utgöra också en folkgrupp med viss hudfärg. Brottsobjekten har alltså beskrivits på sådant sätt att de delvis sammanfaller med varandra. Detta förhållande, som beror på svårigheten att exakt avgränsa de grupper varom är fråga från varandra, torde inte behöva föranleda några svårigheter i praxis.

I den nuvarande regeln om hets mot folkgrupp anges folkgrupp med viss härstamning som brottsföremål. Med hänsyn till att uttrycket härstamning inte torde täcka andra förhållanden än dem som omfattas av de förut diskuterade kategorierna (jfr betänkandet s. 23) finner kommittén anledning saknas att ta med detta uttryck i den föreslagna bestämmelsen. Någon inskränkning i förhållande till gällande rätt åsyftas ej.

Liksom gällande rätt avser förslaget endast uppsåtliga brott. Även i övrigt innebär förslaget, fränsett de nyss angivna ändringarna, inte någon skillnad i förhållande till vad som nu gäller om hets mot folkgrupp. I fråga om straffskalan — fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, böter — anser kommittén således skäl inte föreligga att föreslå ändring.

16 kap. 8 a § brottsbalken

Denna paragraf är ny.

Den personkrets mot vilken förbudet i *första stycket* riktar sig inbegriper dels näringsidkare och den som är anställd hos sådan i dennes näringsverksamhet, dels den som är anställd i allmän tjänst.

Med näringsidkare menas varje fysisk eller juridisk person som yrkesmässigt driver verksamhet av ekonomisk art. Den närmare innebörden här-

av har redovisats i den allmänna motiveringen. För att en person som är anställd hos näringsidkare skall omfattas av den föreslagna bestämmelsen fordras att anställningen i fråga avser huvudmannens näringsverksamhet. Den som t. ex. är anställd hos en näringsidkare i dennes privata hushåll faller alltså utanför bestämmelsen.

Med anställda i allmän tjänst avses huvudsakligen personer med anställning hos stat eller kommun. Men även personer i vissa andra organisationer än stat eller kommun kan enligt förslaget anses vara anställda i allmän tjänst. Härvid åsyftas anställda i sådana av Kungl. Maj:t stadfästade allmänna inrättningar som t. ex. utövar någon offentlig funktion, tjänar ett allmännyttigt ändamål eller har grundats med hjälp av allmänna medel eller åtnjuter understöd av sådana medel (SOU 1944: 69 s. 433). Dessa inrättningar torde dock i viss utsträckning även kunna betecknas som näringsidkare.

Den uraktlåtenhet att handla som uttrycket »icke går någon till handa» innebär skall medföra att den drabbade inte på allmänt gällande villkor bereds möjlighet att få den vara, tjänst etc. varom är fråga. Sådan uraktlåtenhet kan manifesteras på olika sätt. För det första kan den komma till uttryck genom uttalande, åtbörd, våldshandling eller annat positivt förfarande, varigenom förut nämnda effekt inträder. Exempel härpå är att en person avhyses från en lokal, där vissa tjänster tillhandahålls, eller debiteras högre avgift än andra. Vidare kan uraktlåtenheten ådagaläggas genom passivitet. Som exempel nämns att en näringsidkare inte bryr sig om att betjäna en kund som har infunnit sig i hans affärslokal eller låter kunden vänta obefogat länge på betjäning.

Skyldigheten att gå till handa på allmänt gällande villkor innefattar förbud mot såväl att helt förvägra någon möjlighet att komma i åtnjutande av den önskade varan eller tjänsten, som att visserligen bereda någon sådan möjlighet men på villkor som ofördelaktigt skiljer sig från vad som i allmänhet gäller för andra, exempelvis beträffande pris eller kvalitet.

Den föreslagna bestämmelsen förutsätter för straffbarhet att den brottsliga gärningen begås i yrkesutövning. Beträffande näringsidkare och hos honom anställda omfattar föreskriften följaktligen endast förhållanden som utgör del av näringsverksamheten. På motsvarande sätt är det straffbara området för den som är anställd i allmän tjänst begränsat till själva tjänsteutövningen. Interna mellanhavanden i företag eller inrättningar, exempelvis sådana som rör förhållandet mellan arbetsgivare och arbetstagare, omfattas inte av bestämmelsen.

Ansvar kan enligt förslaget ådömas endast om anledningen till att någon inte går annan till handa är den senares ras, hudfärg eller nationella eller etniska ursprung.

Diskrimineringsgrunderna — någons ras, hudfärg eller nationella eller etniska ursprung — överensstämmer med dem som är upptagna i art. 5 i

konventionen. Innebörden av dessa begrepp har nyss redovisats i samband med specialmotiveringen till 16 kap. 8 § BrB. I nu ifrågakarande bestämmelse åsyftas individer tillhörande sådan ras eller folkgrupp som omfattas av regeln om hets mot folkgrupp enligt den föreslagna lydelsen.

Det föreslagna skyddet tillkommer i första hand den som begär prestation av näringsidkare eller tjänsteman. I vissa fall kan skydd tänkas tillkomma även den som inte framställer sådan begäran. Härvid åsyftas fall då det föreligger rättslig skyldighet, exempelvis för en tjänsteman inom socialvården, att av eget initiativ gå viss personkategori till handa i ett eller annat avseende. Den skyddade personkretsen utgörs alltså av kunder, klienter, rättssökande eller därmed jämförliga kategorier. Kommittén anser det inte nödvändigt att särskilt utsäga detta i lagtexten. Förhållandet i fråga anses ändå tillräckligt klart framgå av bestämmelsens formulering.

Bestämmelsen omfattar endast uppsåtliga gärningar. Om gärningsmannen t. ex. felaktigt utgår från att en kund är av viss ras, är föreskriften i princip inte tillämplig. Brottet har i förslaget fått benämningen rasdiskriminering. Brottet kan enligt kommittén otvivelaktigt i viss mån sägas vara ett brott av ärekränkande slag. Enligt kommitténs mening är emellertid rasdiskriminering huvudsakligen ett brott mot allmän ordning och har därför förts in i 16 kap. BrB.

Kommittén har inte ansett det nödvändigt att föreslå särskilda bestämmelser angående åtalsrätten. Brottet kommer därför att ligga under allmänt åtal utan särskild åtalsprövning.

Straffsatsen föreslås till böter eller fängelse i högst sex månader. Kommittén påpekar att detta överensstämmer med straffet enligt 5 kap. 3 § BrB för förolämpning som är grov.

Kommittén framhåller vidare att i ett flertal svenska lagar och andra författningar finns särregler för personer som inte är svenska medborgare. Enligt art. 1 punkt 2 i konventionen är denna inte tillämplig på sådana skillnader, undantag, inskränkningar eller företräden som konventionsstat gör mellan medborgare och icke-medborgare. Om t. ex. en statlig befattningshavare handlar i överensstämmelse med en författning, enligt vilken olika regler gäller för svenska medborgare och andra, föreligger således enligt konventionen inte rasdiskriminering. Sådant och liknande fall omfattas ej heller av förevarande straffbestämmelse. Kommittén anser emellertid inte nödvändigt att detta anges i själva lagtexten. Det får ändå anses klart att bestämmelsen ej gäller sådana skillnader, undantag, inskränkningar eller företräden som i lag eller författning har gjorts mellan personer med svenskt medborgarskap och andra.

I *andra stycket* av 8 a § föreslås en särskild bestämmelse angående tillträde till offentliga tillställningar och allmänna sammankomster. Termerna offentlig tillställning och allmän sammankomst har i förslaget samma inne-

börd som i 9 § allmänna ordningsstadgan och 1 § lagen om allmänna sammankomster.

Förslaget i denna del riktar sig mot anordnare av och medhjälpare till anordnare av offentlig tillställning eller allmän sammankomst. Uttrycket anordnare och medhjälpare omfattar sådana personer som är angivna i paragrafens första stycke. Därjämte vänder sig förslaget mot varje annan person som anordnar eller hjälper till med att anordna tillställning eller sammankomst av här avsett slag. Uttrycken anordnare och medhjälpare har alltså en mer vidsträckt betydelse än de motsvarande uttrycken näringsidkare och anställd i första stycket av 8 a §. Vid konkurrens mellan första och andra styckena bör andra stycket, som är av speciell natur, ha företräde.

Även i 8 a § andra stycket är det — liksom i första stycket — fråga om en uraktlåtenhet att handla, som för straffbarhet skall medföra en viss verkan, i detta fall att den drabbade inte på allmänt gällande villkor får tillträde till tillställningen eller sammankomsten. Anordnaren eller medhjälparen måste alltså, för att inte göra sig skyldig till brottslig gärning, förfara så att denna effekt ej inträder. Kommittén hänvisar till vad den härom och i därmed förenade frågor har sagt i anslutning till 8 a § första stycket.

6. Remissyttrandena

Det övervägande antalet remissinstanser har i princip tillstyrkt kommitténs förslag till lagstiftning eller lämnat detta utan erinran i huvudsak.

Förslaget avstyrks av *länsstyrelsen i Norrbottens län* samt *polismyndigheterna i Hälsingborg och Lund*. Dessa anser att något behov av ytterligare lagstiftning mot rasdiskriminering inte föreligger f. n. och ej heller kan förväntas föreligga i en nära framtid. Remissinstanserna påpekar vidare att Sverige torde kunna ratificera FN-konventionen utan att den föreslagna lagstiftningen genomförs. Enligt länsstyrelsen synes på lång sikt det mest effektiva medlet att motverka sådana motbjudande företeelser som rashets och raspropaganda m. m. vara att samhället målmedvetet inriktar sig på upplysning och uppfostran av det uppväxande släktet till respekt och aktning för människovärdet.

Vissa remissinstanser ställer sig tveksamma till kommitténs förslag under framhållande att de enstaka missförhållanden på området som har yppats inte påkallar någon lagstiftningsåtgärd. Av olika skäl vill de emellertid inte motsätta sig kommitténs förslag. Sålunda delar *länsstyrelsen i Malmöhus län* uppfattningen att mera svårartade former av rasdiskriminering kan uppkomma framdeles, bl. a. som en följd av ökad invandring till vårt land, samt anser att det därför torde finnas skäl att genom lagstiftning och andra åtgärder motverka uppkomsten av ras- och minoritetsproblem.

Enligt *överåklagaren i Göteborg* är det ogörligt att lagstiftningsvägen helt förebygga yttringar av rasism. För att hindra rasdiskriminering torde därför samhället i huvudsak få förlita sig på allmän upplysningsverksamhet i undervisningsanstalter och massmedia. I princip har överåklagaren dock intet att erinra mot utredningens förslag, eftersom det därigenom skapas förutsättning för ratificering av konventionen. *Länsåklagarmyndigheten i Värmlands län* anser att det närmast är åtgärder av annat slag än strafflagstiftning som är påkallade för att motverka de sällsynta undantagsfallen av rasdiskriminering i vårt land. Eftersom det i fråga om arbetsförhållanden, som för de berörda grupperna kanske är mest betydelsefullt, inte anses nödvändigt med lagligt skydd mot diskriminering, kan strafflagstiftning kanske undvaras i de mindre betydelsefulla delar som kommittén föreslår. Även om en viss tvekan om behovet av strafflagstiftning kan föreligga, bör enligt länsåklagarmyndigheten kommitténs förslag tillstyrkas med hänsyn till den moralbildande effekt som möjligen kan uppnås.

Vad angår den föreslagna bestämmelsen i 8 § om hets mot folkgrupp är några remissinstanser kritiska mot det föreslagna offentlighetsrekvisitet. *Överåklagaren i Stockholm* anser att förslaget att vidga detta rekvisit så att det avser spridande bland allmänheten medför att bestämmelsens omfattning blir alltför obestämd. Bevisvärigheterna måste också bli betydande. Vidare kräver principen om yttrandefrihet och åsiktsfrihet en viss försiktighet med att kriminalisera uttalanden som sker inom en trängre krets. Enligt *överåklagaren* bör en lämplig avvägning vara att beskriva offentlighetsrekvisitet på samma sätt som för uppvigling i 16 kap. 5 § BrB. *Polismyndigheterna i Hälsingborg och Lund* menar att skäl inte föreligger att vidga offentlighetsrekvisitet. *Polismyndigheten i Malmö* ifrågasätter det hållbara i kommitténs jämförelse med bestämmelsen i 16 kap. 6 § BrB om samhällsfarlig ryktesspridning och bestämmelsens tjänlighet som mönster i detta sammanhang. Ett rykte arbetar på ett helt annat sätt än en rasdiskriminerande propaganda. Den klassiska ryktesbilden är just den i en mindre krets viskande upphovsmannen, som av sina lyssnare uppfattas komma med något från nyhets- och sensationssynpunkt begärligt. Situationen är i alla avseenden en helt annan, om utsagan bara är den talandes åsikt i rassammanhang och uppfattas säkerligen även så av en lyssnare som annars inte är mäktig annat än grova nyanser. Önskan att kopiera bestämmelsen om samhällsfarlig ryktesspridning torde också ge avsevärda bevisvärigheter vad avser gärningsmannens uppsåt och kretsens karaktär av »bekanta».

LO anser att den föreslagna utvidgningen av offentlighetsrekvisitet, som i och för sig är glädjande, inte framgår klart av lagtextens utformning. Det är särskilt angeläget att förevarande typ av lagstiftning får en så entydig språklig dräkt som möjligt. Allmänheten måste kunna förstå innebörden vid en direkt konfrontation med texten. LO framhåller också, att hot,

förtal och smädelse inte helt täcker företeelser varigenom någon förlöjligas. Därför föreslås att även sådant beteende kriminaliseras.

I specialmotiveringen har nämnts att ordet meddelande i 8 § enligt kommittén avses innefatta inte bara muntlig eller skriftlig framställning utan också t. ex. åtbörder eller framställning i bild, som ej kan anses som skrift. Enligt *överåklagaren i Malmö* är det önskvärt att denna innebörd av bestämmelsen framgår klarare.

Några remissinstanser påtalar bevisvärigheterna vid lagföring för brottet hets mot folkgrupp med den utformning som offentlighetsrekvisitet har fått i förslaget. *Hovrätten för Övre Norrland* erinrar om att det enligt den föreslagna lydelsen skall visas att ett uttalande eller meddelande, som inte har skett offentligen, verkligen kan sägas ha blivit spritt bland allmänheten. Vidare skall utredas, att spridandet har skett i diskriminatoriskt syfte och inte exempelvis som ett privat yttrande av kanske olämplig men inte illasinnad karaktär eller ett påstående med vetenskapliga anspråk i en etnografisk föreläsning. Gäller det hot eller smädelse synes några egentliga svårigheter knappast behöva uppstå men i fråga om förtal — där hovrätten utgår från att kommittén inte har avsett att göra någon ändring av förtalsbegreppet i 16 kap. 8 § BrB och där man alltså har att röra sig med ett förtalsbegrepp av annan innebörd än i 5 kap. 1 § BrB — torde avgörandet ibland kunna bli vanskligt, betydligt svårare än f. n., när det är fråga endast om offentliga uttalanden. Även *överåklagaren i Göteborg* ifrågasätter om det inte i åtskilliga fall kommer att uppstå svårigheter att föra bevisning, särskilt med tanke på kravet att gärningsmannens uppsåt skall omfatta spridning av uttalandet eller meddelandet bland en obestämd krets. Denna svårighet att föra bevisning torde emellertid inte vara av den styrka att den är en omständighet som talar mot den föreslagna straffsanktioneringen. Liknande synpunkter framförs av bl. a. *överåklagaren i Malmö*.

Vad sedan angår räckvidden av det föreslagna förbudet i 8 a § mot rasdiskriminering i näringsverksamhet säger *hovrätten för Övre Norrland*, att kommittén knappast har anfört tillräckliga skäl för att nu ingripa med lagstiftning på ett vidare område än det som särskilt exemplifierats i konventionens art. 5. Vid bedömandet av om en sådan utvidgning är påkallad bör beaktas, att det i vart fall vad gäller näringsidkare eller anställda som tillhandahåller kvalificerade tjänster torde vara mycket svårt att bevisa att rasdiskriminering har förekommit. Enligt hovrättens uppfattning har kommittén anlagt en väl optimistisk syn på bevismöjligheterna. Beträffande näringsidkare, som tillhandahåller mindre kvalificerade tjänster, torde det väl vara lättare att föra fram sådant bevis. Att göra skillnad mellan dem och andra näringsidkare synes emellertid inte vara praktiskt genomförbart. Den enda skillnad som torde kunna göras och som möjligen kunde framstå som motiverad på grund av erfarenheterna synes vara mellan de näringsidkare som driver hotellrörelse, restaurangrörelse och liknande

rörelse, å ena sidan, och övriga näringsidkare å andra sidan. Det torde emellertid vara svårt att med fog hävda, att en dylik gränsdragning skulle ha sådan betydelse att inte de av kommittén anförda skälen för den föreslagna allmänna regeln bör anses väga över. Hovrätten vill därför, även om en lagstiftning med så stor räckvidd som den föreslagna inte kan anses i allo påkallad, ändå biträda kommitténs förslag.

Enligt LO framgår det inte vare sig av den föreslagna lagtexten eller av motiven om kommittén har avsett att förbudet mot rasdiskriminering skall omfatta också dem som verkställer olika typer av s. k. butikskontroll. Med sådan kontroll menar LO även kontroll av anställda. F. n. utövas denna kontroll oftast på så sätt att ett företag uppdrar åt ett annat, som är särskilt bildat för kontrollverksamhet, att ombesörja kontrollen. Det är enligt LO:s uppfattning angeläget att lagtexten utformas så att den klart täcker även denna kategori.

Polismyndigheten i Malmö kritiserar att förslaget gäller också personer som är anställda. Sådan person har i regel att efterkomma direktiv av arbetsgivaren. Det kan inte vara riktigt att tvinga t. ex. en hotellportier, som av sin arbetsgivare har fått order om att under förebärande av rumsbrist avvisa färgade personer, att välja mellan att antingen följa ordern och — jämte arbetsgivaren — straffas härför eller handla mot ordern med de verkningar som detta kan få för honom i hans anställning. Beträffande förslaget att låta bestämmelsen omfatta också anställda i allmän tjänst har en *skiljaktig ledamot av statens utlänningskommission* ifrågasatt nödvändigheten av att införa nya straffbestämmelser på ett område, där veterligen inga övertramp görs utan en strikt objektivitet iakttas av stats- och kommunaltjänstemännen.

Överåklagaren i Stockholm befarar att osäkerhet kan tänkas uppkomma om innebörden av uttrycket »på allmänt gällande villkor». Lagstiftningen bör inte få den verkan att en näringsidkare som tillämpar särskilda villkor i ett legitimt intresse skulle genom straffhot hindras att åberopa sådana villkor mot representant för folkgrupp, som avses i den föreslagna regeln, på grund av att villkoret inte är allmänt gällande, dvs. inte tillämpas av alla näringsidkare i branschen. Det är väl inte heller meningen att bestämmelsen skall ges en sådan tolkning. Meningen bör vara att ingen skall på grund av sin tillhörighet till en viss folkgrupp kunna förvägras tjänster på annars inom verksamheten gällande villkor. Ett klagande uttalande om innebörden av uttrycket skulle vara av värde. Även *länsåklagarmyndigheten i Värmlands län* anser att uttrycket inte är entydigt.

Den föreslagna bestämmelsen i 8 a § bör enligt *RÅ* även omfatta diskriminering på religiös grund. Han ifrågasätter om det finns anledning att göra skillnad i detta hänseende mellan diskriminerande beteenden mot folkgrupp och mot enskilda personer. *Arbetsgruppen för invandrarfrågor* förklarar att den i sitt remissyttrande med orden rasdiskriminering eller diskriminering avser även diskriminering på grund av trosbekännelse.

LO anser att bestämmelsen i 8 a § andra stycket om offentliga tillställningar och allmänna sammankomster bör formuleras så att skyddet omfattar även den som avvisas från sådan tillställning eller sammankomst.

Frågan om bevissvårigheter vid fall av rasdiskriminerande beteenden har berörts av flera remissinstanser. Bl. a. anser *hovrätten för Övre Norrland* att man inte bör låta sig avskräcka från att åstadkomma en lagstiftning som innehåller kanske inte alldeles effektiva lagbud, under förutsättning att dessa tydligt ger uttryck åt de principer som man anser böra vara vägledande.

Om bevissvårigheterna i samband med det föreslagna förbudet mot rasdiskriminering i näringsverksamhet framhåller *Sveriges hotell- och restaurangförbund*, att det torde stå klart att omständigheterna i samband med att en gäst avvisas från en restaurang i regel är sådana att någon diskussion med honom om objektiva, godtagbara skäl för åtgärden inte kan komma i fråga. Formella regler, som t. ex. slipstvang eller förbud mot skinnjacka, förekommer numera mycket sällan. I de allra flesta fall grundas ett avvisande endast på vederbörande chefs personliga bedömning av gästens lämplighet med hänsyn till nykterhet, uppträdande, klädsel o. d. Denna bedömning kan självfallet ofta vara mycket vansklig och det finns sannolikt en benägenhet hos restaurangpersonalen att i tveksamma fall inte ta några risker. Detta måste respekteras, även om det ibland kan leda till misstag. Med kännedom härom har man anledning att ställa sig frågande till hur bevisningen skall föras i en rättegång. Kommitténs uttalande att man kan räkna med goda bevismöjligheter i de flesta fall som omfattas av regeln måste bedömas som alltför optimistiskt. Kommittén har knappast satt sig in i hur vanskliga och personliga bedömanden som från restaurangpersonalens sida måste läggas till grund för ett avvisande. Det är med hänsyn till restaurangpersonalens arbetsförhållanden i och för sig önskvärt att man kan lösa dessa problem genom en lämplig utformning av lagtexten. Det synes emellertid svårt att finna någon sådan formulering. *Polismyndigheterna i Hälsingborg och Lund* anför liknande synpunkter om bevissvårigheterna.

Straffskalan för det i 8 a § intagna rasdiskrimineringsbrottet bör enligt *länsåklagarmyndigheten i Värmlands län* graderas på det sättet att på brott som är ringa kan följa endast böter. Så är fallet med brottet hets mot folkgrupp. Med en sådan straffskala kan ringa fall av rasdiskriminering avgöras genom strafföreläggande och även genom distriktsåklagares beslut enligt 20 kap. 7 § punkt 1 rättegångsbalken. LO anser att påföljden för rasdiskriminering skall vara densamma som för hets mot folkgrupp, alltså i första hand fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, böter.

Den föreslagna brottsbeteckningen rasdiskriminering kan enligt *länsåklagarmyndigheten i Hallands län* beträffande vissa slag av förevarande gärningar framstå som inadekvat. Om någon t. ex. skulle vägra att tillhandahålla varor eller tjänster till en person av den anledningen att vederbörande

tillhör något av våra nordiska grannländer, förefaller det ganska främmande att tala om »rasdiskriminering». Länsåklagarmyndigheten anser att brottsbeteckningen »diskriminering» eller »olaga diskriminering» eller liknande uttryck kunde komma i fråga i stället. RÅ anser att brottsbeteckningen inte synes vara helt adekvat med hänsyn till den föreslagna bestämmelsens räckvidd. Skulle kriminaliseringen enligt hans förslag utsträckas att omfatta diskriminering av enskild även på religiös grund, torde benämningen behöva ändras.

Några remissinstanser har tagit upp frågan om var straffbestämmelsen mot rasdiskriminering i näringsverksamhet bör föras in och om inte särskilda åtalsregler för brottet bör ges. RÅ menar att kommitténs uppfattning att rasdiskriminering huvudsakligen är ett brott mot allmän ordning och därför bör föras in i 16 kap. BrB synes kunna diskuteras. Gärningen riktar sig mot enskild person och straffbestämmelsens placering i 16 kap. överensstämmer därför inte med BrB:s systematik. Enligt RÅ:s mening är det att föredra att bestämmelsen tas in i 5 kap. Därtill kommer att hänsynen till målsäganden enligt RÅ talar för att brottet, i likhet med vissa andra brott mot enskild, bör kunna åtalas av åklagare bara om målsäganden anger brottet eller åtal finns påkallat ur allmän synpunkt. En sådan åtalsregel torde vara oförenlig med bestämmelsens placering i 16 kap.

Länsåklagarmyndigheten i Hallands län framkastar tanken att bestämmelsen lämpligen bör hänföras till en särskild lag. Som skäl anförs att regleringen är ny i svensk lag och att ytterligare föreskrifter kan visa sig nödvändiga bl. a. för att konventionens krav på åtgärder mot rasdiskriminering skall kunna uppfyllas. Om bestämmelsen emellertid redan nu bör inordnas i BrB och det framstår som tveksamt om brottet skall hänföras till 5 kap. eller 16 kap., kanske hänsynen till åtalsrätten möjligen bör göra att en placering i 5 kap. är att föredra. Man kan nämligen ifrågasätta om inte brottet bör konstrueras som angivelsebrott. Flera fall kan — liksom vid andra brott av ärekränkande natur — tänkas förekomma där den kränkte t. ex. med hänsyn till gärningsmannens påstående om orsaken till sitt handlande anser det för egen del ytterst olämpligt med en process.

Även *polismyndigheten i Malmö* ifrågasätter, med hänsyn till målsägandens intressen, lämpligheten av att bestämmelsen placeras i 16 kap. BrB och att brott mot denna faller under allmänt åtal. Man kan förmoda att exempelvis en färgad person som på grund av sin hudfärg vägras inträde på en restaurang eller upplåtelse av hotellrum inte sällan känner sig höjd över den kränkning detta innebär och inte alls önskar någon myndigheters reaktion.

Enligt *länsåklagarmyndigheten i Värmlands län* bör åtalsreglerna vara så utformade att åtal inte sker i andra fall än då smädelsen framstår som så allvarlig att åtal är påkallat ur allmän synpunkt. Samma skäl som motiverar åtalsbegränsning i fråga om ärekränkningens brott bör beaktas.

LO anser att rasdiskriminering är ett brott som till sin natur och uppbyggnad i allt väsentligt överensstämmer med ärekränkingsbrotten och att det därför bör placeras i 5 kap. BrB. Det kan enligt LO t. o. m. övervägas, om inte ärekränkingsbestämmelserna bör revideras i syfte att låta dem omfatta även rasdiskriminerande åtgärder.

I några remissyttranden behandlas frågan om kriminaliseringen av rasdiskriminerande åtgärder bör begränsas på det sätt som kommittén har föreslagit. Därvid framförs i vissa fall krav på längre gående lagstiftningsåtgärder.

Beträffande skydd mot rasdiskriminering i arbetsförhållanden uttalar RÅ, att det i och för sig är att beklaga att kommitténs förslag inte omfattar detta samhällsområde. Rätten till arbete torde vara den för en invandrare i främmande land väsentligaste av de i konventionens art. 5 uppräknade medborgerliga rättigheterna. Mycket talar emellertid för kommitténs ståndpunkt att arbetsmarknadens parter bereds möjlighet att avtalsvägen reglera frågan, innan kriminalisering eller annan lagstiftning övervägs. *Överåklagaren i Göteborg* framhåller, att en konsekvens av kommitténs allmänna hänvisning till förhållandena i Storbritannien borde vara att även rasdiskriminering på arbetsmarknaden kriminaliseras. *Överåklagaren* ansluter sig dock till kommitténs bedömning att man på detta område i första hand bör söka medverka av arbetsmarknadens organisationer för att finna ett system till skydd mot rasdiskriminering.

Arbetsgruppen för invandrarfrågor delar inte helt kommitténs mening att problemen på arbetsmarknaden inte är så stora att det är nödvändigt att nu ingripa med lagstiftning. Det är arbetsgruppens erfarenhet att det förekommer grava fall av diskriminering på den svenska arbetsmarknaden. Å andra sidan kan det vara vanskligt att med lagbestämmelser söka reglera förhållandet mellan parterna på arbetsmarknaden. Man kan även med viss rätt hävda att kommitténs lagförslag kan verka normbildande även på andra samhällsområden än dem som förslaget avser. Det kan likaledes med fog sägas, att arbetsmarknadsparternas centrala organisationer på många sätt söker gripa in mot tendenser till rasdiskriminering. Men den diskriminering som förekommer när en arbetsgivare förklarar att han av princip inte anställer utlänningar kan få allvarliga följdverkningar. Det torde inte vara lagtekniskt omöjligt att kriminalisera åtminstone sådana annonser eller meddelanden som öppet anger diskriminerande villkor. Det finns t. ex. städfirmor som annonserar att de anställer bara svensk personal. Det är inte givet att ett sådant meddelande kan anses utgöra hets mot folkgrupp. Arbetsgruppen föreslår att man överväger en skrivning i anslutning till 16 kap. 8 § BrB genom vilken sådana meddelanden kriminaliseras.

Kommitténs ställningstagande i frågan om skydd mot rasdiskriminering i arbetsförhållanden är anmärkningsvärt enligt *polismyndigheten i Malmö*, som därvid särskilt framhåller den dominerande betydelse som rätten till

arbete har för individen. I allt fall borde kommittén ha redovisat ett försök att applicera straffbestämmelser mot rasdiskriminering även på arbetslivets område. Polismyndigheten kan inte finna annat än att värdet av vad som kommittén i övrigt föreslår till individens skydd framstår som mindre väsentligt, när man betänker vad förslaget sålunda inte anser sig kunna erbjuda.

Beträffande bostadsförhållandena framhåller hovrätten för Övre Norrland, att faran för rasdiskriminering torde vara betydligt mindre på den yrkesmässiga delen av bostadsmarknaden än på den icke yrkesmässiga. En stor del av fastighetsbeståndet i vad gäller hyresbostäder ägs av kommunala eller större privata bostadsföretag och den kommunala eller under kommunalt inflytande ställda andelen torde i framtiden bli än större. Redan i dessa ägarförhållanden ligger en betydande garanti mot rasdiskriminering. Vidare hänvisar hovrätten till vad kommittén har anfört angående de garantier som finns genom den kommunala bostadsförmedlingen, bestämmelserna om bostadslån och den nya hyreslagstiftningen. I detta sammanhang bör enligt hovrätten särskilt påpekas den roll som de nyinrättade hyresnämnderna kan komma att spela. Det kan således ifrågasättas om särskild lagstiftning mot diskriminering i bostadsförhållanden är påkallad.

Hyresgästernas riksförbund anmärker att förslaget inte omfattar den sektor av bostadsmarknaden som avser uthyrning av möblerade rum och påpekar att rasdiskriminering där kan utgöra ett svårt problem. Förbundet framhåller emellertid att det på grund av bevissvårigheter torde vara svårt att genomföra lagstiftning inom detta område. Men detta förhållande får enligt förbundet inte leda till att man även i framtiden avstår från åtgärder för att komma till rätta med diskriminering av förevarande slag. Socialvårdsstyrelsen i Hälsingborg och TCO anför liknande synpunkter.

LO finner det otillfredsställande att frågan beträffande den privata rumsuthyrningen inte har fått någon lösning. Det är just i sådana fall som människor av annan ras, hudfärg etc. ofta utsätts för kränkande behandling. LO delar kommitténs uppfattning att bevissvårigheterna är betydande. Men problemet är av så allvarlig karaktär att en lösning på något sätt måste komma till stånd. En framkomlig väg skulle kunna vara att låta den som anser sig ha blivit utsatt för en rasdiskriminerande åtgärd i samband med rumsuthyrning ha möjlighet att få frågan prövad hos någon instans. Man skulle förslagsvis kunna vidga hyresnämndernas kompetensområde. I de fall då den sökande har fått rätt i sin förmodan skulle ärendet sedan kunna överlämnas till allmän åklagare för eventuellt åtal.

Arbetsgruppen för invandrarfrågor menar att om ett särskilt förbud införs mot diskriminerande villkor i annonser eller liknande meddelanden den del av bostadsmarknaden som faller utanför kommitténs lagförslag skulle i viss mån komma att omfattas av lagstiftning mot rasdiskrimine-

ring. Det är inte ovanligt att uthyrare av möblerade rum meddelar till rumsförmedlingsbyråer, att de »av princip inte hyr ut till utlänningar».

Kommitténs uppfattning att det inte f. n. finns skäl att föreslå lagstiftning mot organisationer som driver rasdiskriminerande verksamhet delas inte av LO. Kommitténs diskussion om straff för medverkan till brott i vissa flagranta fall förefaller föga realistisk. Huvudmotivet till att kommittén inte föreslår lagstiftning på detta område är att förhållandena i vårt land f. n. inte motiverar en sådan kriminalisering. Förhållandena i Sverige torde knappast heller motivera reglering av s. k. olovlig kårverksamhet men det verkar föga troligt att förbudet häremot skulle upphävas av den anledningen. Det är LO:s mening att blotta förekomsten av ett sådant förbud som avses i konventionens art. 4 punkt b kan bidra till att förhållandena inte behöver utvecklas så att grogrund skapas för bildande och deltagande i organisationer med rasdiskriminerande syfte. Därför är det synnerligen angeläget att i enlighet med konventionens rekommendationer kriminalisera organisationsbildande och deltagande i organisationer av avsett slag.

Socialvårdsstyrelsen i Malmö ställer sig tveksam till kommitténs ståndpunkt att inte föreslå lagstiftningsåtgärder mot nyssnämnda slags organisationer. Förbud mot organiserad rasdiskriminering kan enligt styrelsen få en moral- och opinionsbildande verkan. Styrelsen menar att ett organisationsförbud i detta avseende sannolikt skulle bidra till kampen mot rådande rasfördomar i Sverige. Styrelsen säger sig vara medveten om att en eventuell lagändring skulle göra intrång på föreningsfriheten. Även om dagens förhållanden i Sverige inte motiverar en sådan kriminalisering finns det enligt styrelsen skäl till att redan nu i förebyggande syfte motverka tillkomsten av rasdiskriminerande propaganda i organiserad form.

Beträffande kommitténs redogörelse för gällande svensk rätt anmärker *Svenska samernas riksförbund* att vad kommittén har anfört om rätten till lika behandling inför domstolar och andra rättsskipande organ inte torde vara riktigt såvitt angår samerna.

7. Departementschefen

7.1 Ratifikation av FN-konventionen

Uppfattningen om alla människors lika värde och lika rättigheter har i våra dagar hävdats med allt större eftertryck, både internationellt och nationellt. Inte minst i vårt land har i den allmänna debatten krävts åtgärder för att motverka de förkastliga kränkningar av likabehandlingsprincipen som rasdiskriminering och liknande företeelser utgör. På det internationella planet har jämlikhetstanken uttryckts på olika sätt och inom skilda områden, och särskilda instrument har skapats med syfte att förverkliga tanken.

Jag vill nämna några exempel, varvid jag begränsar mig till frågor om skydd för fri- och rättigheter mot åtgärder av rasdiskriminerande art.

I *FN-stadgan* anges ett av organisationens ändamål vara att åstadkomma internationell samverkan »vid befordrande och främjande av aktningen för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för alla». Enligt art. 55—56 i stadgan förbinder sig alla medlemsstater att såväl samfällt som var för sig vidta åtgärder i samarbete med organisationen för att uppnå bl. a. allmän aktning och respekt för dessa fri- och rättigheter.

Den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna, som antogs av FN:s generalförsamling den 10 december 1948, tar sikte på att skydda dels individuella rättigheter, som rätten för envar till liv, frihet och personlig säkerhet, dels offentliga fri- och rättigheter, t. ex. åsikts- och yttrande-frihet, och dels ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, exempelvis rätten till social trygghet, arbete, undervisning och deltagande i kulturlivet.

Europarådets konvention den 4 november 1950 angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, som trädde i kraft den 3 september 1953, bygger på FN:s allmänna förklaring i samma ämne. Konventionen syftar till att åstadkomma ett effektivt skydd för de traditionella mänskliga rättigheterna och friheterna.

I art. 14 förklaras, att åtnjutandet av de fri- och rättigheter som anges i konventionen skall tryggas utan åtskillnad av något slag. Genom ett särskilt rättsförfarande kan dessa fri- och rättigheter göras gällande antingen av en stat mot en annan eller av en enskild person, en icke statlig organisation eller en grupp av personer mot egen eller annan stat. För att trygga efterlevnaden av konventionens bestämmelser har i enlighet med denna upprättats en kommission och en domstol för de mänskliga rättigheterna.

Sverige ratificerade konventionen den 4 februari 1952 (prop. 1951: 165, UU 11, rskr 251) och godtog samtidigt kommissionens rätt att behandla enskilda rättssubjekts klagomål mot Sverige. Den 13 maj 1966 förklarade Sverige sig godta domstolens kompetens (prop. 1966: 33, UU 3, rskr 152).

Vidare har Sverige ratificerat fem tilläggsprotokoll till konventionen (prop. 1953: 32, UU 1, rskr 124 och prop. 1964: 87, UU 4, rskr 137). Av dessa har hittills bara två trätt i kraft, det första den 18 maj 1954 och det fjärde den 2 maj 1968. Genom dessa båda protokoll har antalet skyddade rättigheter utökats. Av de övriga tre protokollen är två av formell karaktär och reglerar det tredje en kompetensfråga beträffande den nyss nämnda domstolen.

Den europeiska sociala stadgan av den 18 oktober 1961, som tillkom inom Europarådets ram och trädde i kraft den 26 februari 1965, syftar till att förverkliga skyddet av de sociala rättigheter som är upptagna i FN:s allmänna deklARATION. De rättigheter som är angivna i stadgan skall tillförsäkras alla och envar utan åtskillnad i fråga om ras, hudfärg m. m. Bland de rättigheter som stadgan avser att slå vakt om kan nämnas rätten till arbete och

skäligen arbetsvillkor, arbetstagares och arbetsgivares förenings- och förhandlingsrätt samt rätten till social trygghet. För stadgans efterlevnad finns ett visst kontrollsystem. Sverige ratificerade stadgan den 17 december 1962, varvid gjordes vissa reservationer med hänsyn till bl. a. den svenska traditionen i fråga om reglering av vissa lönefrågor och andra förhållanden genom arbetsmarknadens parter utan statlig inblandning (prop. 1962: 175, 2LU 32, rskr 365).

Den 25 juni 1958 antog Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens en *konvention (nr 111) angående diskriminering i fråga om anställning och yrkesutövning*. Konventionsstaterna förbinder sig att utforma och tillämpa en nationell politik, avsedd att genom metoder, anpassade efter landets förhållanden och praxis, främja likställdhet beträffande möjligheter och behandling i fråga om anställning och yrkesutövning i syfte att avskaffa varje diskriminering i dessa hänseenden på grund av ras m. m. I proposition till riksdagen (prop. 1959: 23) ansåg Kungl. Maj:t sig inte kunna tillstyrka svensk ratificering av konventionen med hänsyn till att principen om arbetsmarknadsparternas frihet att utan statlig inblandning träffa överenskommelser i lönefrågor inte kunde förenas med konventionens förpliktelse att främja lika lön för män och kvinnor. Riksdagen godtog denna ståndpunkt (2LU 1959: 2, rskr 83). Sedan LO och SAF år 1960 hade träffat en överenskommelse om avskaffande av de särskilda kvinnolönerna, föreslog Kungl. Maj:t emellertid 1962 års riksdag att godkänna konventionen (prop. 1962: 70). Förslaget bifölls av riksdagen (2LU 26, rskr 333).

Unescos generalkonferens antog den 14 december 1960 en *konvention mot diskriminering inom undervisningen*. Enligt konventionen förbinder sig fördragsslutande stat bl. a. att ändra varje författningsbestämmelse eller förvaltningspraxis som innebär diskriminering på grund av ras m. m. inom undervisningen. Konventionen, som trädde i kraft den 22 maj 1962, har ratificerats av Sverige (prop. 1967: 36, UU 10, rskr 369).

Vidare kan nämnas att FN:s generalförsamling den 16 december 1966 godkände två konventioner som — i likhet med Europarådets förut nämnda konvention och tilläggsprotokollen till denna — syftar till att ge effektivt skydd för de mänskliga rättigheterna, nämligen en *konvention om medborgarligen och politiska rättigheter* och en *konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter*. Konventionsstat åtar sig att ge skydd för dessa rättigheter utan åtskillnad av något slag på grund av ras m. m. Konventionerna, som ännu inte har trätt i kraft, har undertecknats av bl. a. Sverige. Proposition med förslag till godkännande av konventionerna torde komma att föreläggas 1970 års riksdag.

Utmärkande för de nu nämnda internationella överenskommelserna är bl. a. att däri avsedda rättigheter skall garanteras envar utan åtskillnad inte bara på grund av ras, hudfärg eller nationellt ursprung utan också på grund av kön, social härkomst, politisk åskådning, religion m. m.

Den konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering som är föremål för behandling i detta ärende är däremot mer begränsad såvitt avser förbjudna diskrimineringsgrunder. Konventionen omfattar bara sådan diskriminering som sker på grund av ras, hudfärg, härstamning eller nationellt eller etniskt ursprung. Å andra sidan är konventionens tillämpningsområde mycket vidsträckt därigenom att den i princip avser alla samhällslivets områden. Om konventionens tillkomst kan följande nämnas.

Med anledning av de olika uttryck för antisemitism och andra former av rashat och rasfördomar, nationellt hat samt religiösa fördomar som hade förekommit i många länder antog FN:s generalförsamling den 12 december 1960 en resolution, vari man fördömde alla utslag av rashat, religiöst hat och nationalhat inom samhällslivets politiska, ekonomiska, sociala eller kulturella områden. Frågan om yttringar av rasdiskriminering samt nationell och religiös ofördragsamhet behandlades åter av generalförsamlingen år 1962. I december det året antog församlingen en resolution om avskaffande av rasdiskriminering och en resolution om avskaffande av religiös diskriminering. I den s. k. operativa delen av dessa resolutioner uppmanades FN:s ekonomiska och sociala råd att ge FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna i uppdrag att förbereda såväl ett deklarationsförslag som ett konventionsförslag om avskaffandet av alla former av ras- resp. religionsdiskriminering.

Beslutet att skilja frågan om rasdiskriminering, som skulle ha prioritet, från frågan om religiös intolerans, var en kompromiss som hade sin grund i konflikten mellan arabvärlden och Israel. Därtill kom att många länder, särskilt de östeuropeiska, inte ansåg religionsfrågor lika viktiga och angelägna som rasfrågor.

Generalförsamlingen antog den 20 november 1963 en resolution om utarbetande av ett förslag till en internationell konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering. I resolutionen uppmanades det ekonomiska och sociala rådet att anmoda kommissionen för de mänskliga rättigheterna att ge absolut prioritet åt utarbetandet av ett konventionsutkast. Kommissionen efterkom denna anmodan och antog ett utkast, som det ekonomiska och sociala rådet den 30 juli 1964 underställde generalförsamlingen. Denna godkände konventionen den 21 december 1965. Arbetet på utformningen av en konvention om avskaffande av religiös diskriminering pågår inom FN:s ram.

Konventionen om avskaffande av rasdiskriminering vänder sig mot varje form av rasdiskriminering, inte bara sådan som beror på samhällelig reglering och maktutövning utan också sådan som förekommer i vardagslivet från enskilda personers, företags och sammanslutningars sida. Med rasdiskriminering menas i konventionen »varje skillnad, undantag, inskränkning eller företräde på grund av ras, hudfärg, härstamning eller nationellt eller etniskt ursprung som har till syfte eller verkan att omintetgöra eller

inskränka erkännandet, åtnjutandet eller utövandet, på lika villkor, av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter». Konventionen är där-
emot inte tillämplig på sådana skillnader som konventionsstat gör mellan
egna medborgare och medborgare i andra stater (art. 1).

Art. 2—7 innehåller bestämmelser om olika förpliktelser som konven-
tionsstat åtar sig genom tillträde till konventionen. Enligt art. 2—3 för-
binder sig varje stat som tillträder konventionen att föra en politik som
syftar till att avskaffa rasdiskriminering och att därvid bl. a. förbjuda och
med alla lämpliga medel göra slut på rasdiskriminering från personers,
gruppers och organisationers sida. Konventionsstat skall enligt art. 6 till-
försäkra envar under dess jurisdiktion rättsskydd mot rasdiskriminerande
handlingar. I art. 7 åläggs konventionsstat att vidta åtgärder bl. a. för att
bekämpa rasfördomar samt att sprida kunskap om ändamålet med och
grundsatserna i olika FN-dokument.

Konventionens centrala artiklar är art. 4 och 5, som innehåller bestämda
förpliktelser för konventionsstaterna berörande stora delar av samhälls-
livet. Art. 4 riktar sig mot all propaganda och alla organisationer, som
grundar sig på uppfattningar eller teorier att någon ras eller persongrupp
med viss hudfärg eller av visst etniskt ursprung är överlägsen någon annan
eller som söker rättfärdiga eller främja rashat eller diskriminering i någon
form. Art. 5 består av en rättighetskatalog och föreskriver att envar skall,
utan åtskillnad grundad på ras, hudfärg eller nationellt eller etniskt ur-
sprung, tillförsäkras likhet inför lagen särskilt i fråga om de i artikeln
angivna rättigheterna. I artikeln uppräknas ett stort antal politiska, med-
borgerliga, ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, bl. a. rätten till
bostad och till arbete och rättvisa arbetsvillkor, samt vidare rätten att vinna
tillträde till varje för allmänheten avsedd plats eller serviceinrättning.

Beträffande de medel som konventionsstat skall använda för att komma
till rätta med yttringar av rasfördomar från personers, gruppers eller orga-
nisationers sida sägs i art. 2 att härför skall begagnas alla lämpliga medel,
»däribland den lagstiftning som omständigheterna påkallar». Den citerade
satsen lades till för att göra konventionen mer godtagbar i fråga om kravet
på lagstiftning. En konventionsstat är således skyldig att vidta lagstift-
ningsåtgärder endast när de faktiska omständigheterna i landet i fråga gör
det nödvändigt. Om det i vederbörande stat inte förekommer någon ras-
diskriminering på visst område, torde alltså lagstiftning på det området
inte krävas.

Som framgått av det föregående skall varje konventionsstat bedöma vil-
ka medel som skall användas för att genomföra konventionsbestämmelserna.
I art. 4 anges dock vissa former av rasdiskriminering som skall kunna
bestraffas som brottslig handling. Beträffande konventionsstats förpliktel-
ser enligt art. 4 sägs dessutom, att genomförandet av dem skall ske med
vederbörligt beaktande av de principer som har nedlagts i den allmänna

förklaringen om de mänskliga rättigheterna och av de rättigheter som uttryckligen anges i art. 5 av konventionen. Detta innebär att framför allt principerna om yttrande- och föreningsfrihet inte får inskränkas genom art. 4.

I fråga om det närmare innehållet i konventionens allmänna bestämmelser om konventionsstaternas förpliktelser (art. 1—7) får jag hänvisa till konventionstexten (bilaga 1) och redogörelsen under avsnitt 4.

För att trygga konventionens efterlevnad har föreskrivits ett särskilt rapport- och övervakningssystem (art. 8—16). Bl. a. skall en ständig kommitté, kallad kommittén för avskaffande av rasdiskriminering, tillsättas av konventionsstaterna. Kommittén skall ha till uppgift bl. a. att granska konventionsstaternas rapporter om konventionens tillämpning och i sin tur rapportera och avge allmänna rekommendationer till FN:s generalförsamling. De stater som har tillträtt konventionen skall svara för kostnaderna för kommittéledamöterna.

Om en konventionsstat finner att annan konventionsstat inte efterlever konventionens bestämmelser, kan den förstnämnda staten anmäla förhållandet för kommittén. Regleras inte ärendet genom t. ex. bilaterala förhandlingar på ett för båda parter tillfredsställande sätt, kan ärendet åter hänskjutas till kommittén. Ärendet kan därefter bli föremål för handläggning inför en särskilt tillsatt förlikningskommission. Denna skall till kommitténs ordförande lämna en rapport om tvisten och avge rekommendationer för dess lösning i godo. De tvistande staterna skall inom viss tid underrätta kommitténs ordförande huruvida de godkänner dessa rekommendationer.

Enligt *art. 14 punkt 1* kan konventionsstat när som helst förklara, att den erkänner kommitténs behörighet att ta emot och pröva framställningar från sådana enskilda personer eller grupper av enskilda inom statens jurisdiktionsområde, som påstår sig ha genom den staten blivit kränkta i någon av de rättigheter som anges i konventionen. Framställning skall inte motas av kommittén, om den gäller en konventionsstat som ej har avgett sådan förklaring. Kommittén blir behörig att handlägga framställningar från enskilda först sedan minst tio konventionsstater har avgett förklaring enligt art. 14 punkt 1.

Varje konventionsstat som avger förklaring enligt art. 14 kan upprätta eller utse ett organ inom sitt nationella rättsväsen, som är behörigt att ta emot och pröva framställningar från enskilda personer eller grupper av enskilda, sedan andra tillgängliga rättsmedel har uttömts. Om klaganden inte får sitt fall reglerat på ett tillfredsställande sätt genom sådant organ, kan han inom viss tid hänskjuta ärendet till kommittén.

Konventionen skall ratificeras. I samband med ratifikation kan reservationer göras (art. 20). Emellertid tillåts inte reservation som är oförenlig med konventionens syfte och ej heller reservation som skulle hindra något

av de genom konventionen upprättade organen att verka. En reservation som minst två tredjedelar av konventionsstaterna har invändning mot godkänns under inga omständigheter.

Twist mellan två eller flera konventionsstater rörande konventionens tolkning eller tillämpning, som inte biläggs genom förhandlingar eller genom de förfaranden som föreskrivs i konventionen, skall på begäran av någon av de tvistande staterna hänskjutas till internationella domstolen för avgörande, såvida inte de tvistande enas om annat sätt att bilägga tvisten (art. 22).

Konventionen trädde i kraft den 4 januari 1969, 30 dagar efter det att det tjugosjunde ratifikations- eller anslutningsinstrumentet deponerades hos FN:s generalsekreterare. Den blir bindande för därefter tillträdande stat på trettionde dagen efter deponerandet av ratifikationsinstrumentet. Av de nordiska länderna har hittills endast Island tillträtt konventionen.

Vid möte den 10 juli och den 29 augusti 1969 mellan de stater som då hade tillträtt konventionen upprättades i enlighet med art. 8 en kommitté för avskaffandet av rasdiskriminering. Därvid valdes dock endast 17 av kommitténs 18 ledamöter. Den adertonde avses bli vald i januari 1970. Nio av de ledamöter som ingår i den kommitté som väljs första gången efter konventionens ikraftträdande skall väljas för en tid av endast två år. Övriga ledamöter väljs för en period av fyra år.

I en *resolution (68) 30*, som Europarådets ministerkommitté antog den 31 oktober 1968, uppmanas Europarådets medlemsstater att underteckna och ratificera FN-konventionen om rasdiskriminering samt att på allt sätt stödja ett effektivt genomförande av den. Resolutionen innehåller också en uppmaning till medlemsstaterna att vid deponerandet av ratifikationsinstrumenten avge förklaring, vari de betonar den betydelse de tillmäter dels den hänvisning som görs i konventionen till de rättigheter som fastslås i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, dels respekten för de rättigheter som skyddas i den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Medlemsstaterna uppmanas också att se över sin lagstiftning i syfte att få till stånd bestämmelser som effektivt hindrar bl. a. rasdiskriminering.

Sverige undertecknade konventionen den 5 maj 1966. De värderingar som konventionen bygger på är allmänt accepterade i vårt land och är principiellt vägledande för vårt handlande på detta område. Genom att ratificera konventionen ger vi uttryck för vår vilja att fördöma samt ingripa mot och avskaffa alla former av rasdiskriminering. Jag vill också nämna att Sverige redan har åtagit sig flera av de förpliktelser som följer av konventionen genom sitt tillträde till andra internationella överenskommelser, framför allt den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

Danmark, Finland och Norge torde komma att tillträda konventionen

sedan de för ratifikation nödvändiga lagändringarna har genomförts i dessa länder.

Under hänvisning till det anförda förordar jag att Sverige tillträder konventionen. Man torde inte från svensk sida behöva göra reservation mot konventionen på någon punkt.

Fråga uppkommer om Sverige skall låta ratifikation av konventionen åtföljas av förklaring enligt art. 14 punkt 1 om behörighet för den ständiga kommittén att pröva framställningar från enskilda eller grupper av enskilda. Jag vill erinra om att förklaring av liknande art avgavs av Sverige vid ratifikationen av den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (prop. 1951: 165). Enligt min mening bör från svensk sida avges förklaring också enligt art. 14 i förevarande konvention. Jag förordar sålunda, att det vid svensk ratifikation av konventionen avges förklaring att Sverige erkänner kommitténs behörighet att ta upp och pröva framställningar från sådana enskilda personer eller grupper av enskilda inom svenskt jurisdiktionsområde som påstår sig ha genom Sverige blivit utsatta för kränkning av någon av de i konventionen angivna rättigheterna.

Anledning föreligger inte för Sveriges del att enligt art. 14 punkt 2 uppätta eller utse särskilt organ för prövning av framställningar från sådana enskilda som enligt den nyssnämnda förklaringen kan göra framställning till kommittén.

Till frågan om tidpunkt för ratifikation återkommer jag senare.

7.2 Lagstiftningsfrågor

7.2.1 Allmän motivering

Som berörts i föregående avsnitt förbinder sig varje stat som biträder FN:s rasdiskrimineringskonvention att på ett antal specificerade punkter vidta åtgärder för att komma till rätta med olika former av rasdiskriminering. I det följande tar jag upp frågan vilka lagstiftningsåtgärder som krävs i samband med att Sverige ratificerar konventionen.

Lagstiftningsfrågan bör emellertid bedömas också med utgångspunkt från vilket behov av lagstiftning mot rasdiskriminering som — oberoende av konventionens bestämmelser — kan föreligga med hänsyn till de förhållanden som nu råder i vårt land på detta område och till risken för en mer utbredd rasdiskriminering i framtiden.

I svensk rätt finns bestämmelser av straffrättslig, civilrättslig och offentligrättslig karaktär, som gör det möjligt att ingripa mot vissa former av rasdiskriminering i vårt land. En redogörelse härför har lämnats i avsnitt 3, till vilket jag hänvisar. Det kan dock vara skäl att här något närmare beröra de bestämmelser i BrB som kan bli tillämpliga. I första hand bör nämnas bestämmelserna om hets mot folkgrupp (16 kap. 8 §). Detta brott består

i att någon offentligen hotar, förtalar eller smädar folkgrupp med viss härstamning eller trosbekännelse. En motsvarighet till bestämmelsen finns i tryckfrihetsförordningen (7 kap. 4 § 12). En rasdiskriminerande åtgärd kan ibland bedömas som förargelseväckande beteende (16 kap. 16 §) eller ärekränkning (5 kap.). Den som söker förleda en obestämd krets av människor till brottslig gärning kan straffas för uppvigling (16 kap. 5 §). Om den som är underkastad ämbetsansvar i tjänsten gör sig skyldig till rasdiskriminering, kan han komma att straffas för ämbetsbrott (20 kap.). I vissa sammanhang kan BrB:s regler om misshandel och andra brott mot liv och hälsa (3 kap.) eller om skadegörelse (12 kap.) bli tillämpliga.

Sedan början av 1930-talet har Sverige varit ett invandringsland. Under perioden 1931—1965 invandrade närmare 700 000 personer, varav 200 000 under de första sex åren av 1960-talet. Under samma tid utvandrade cirka 300 000 personer från Sverige. F. n. är omkring 300 000 utländska medborgare bosatta i Sverige. Antalet här bosatta personer som är födda utomlands är emellertid betydligt större. Sedan början av 1940-talet har drygt 150 000 utlänningar fått svenskt medborgarskap genom naturalisation. Totalt torde det därför finnas ungefär en halv miljon utomlands födda personer i vårt land.

Invandringen har till stor del skett från de andra nordiska länderna. Av de utomlands födda personer som nu bor i Sverige torde omkring hälften vara nordbor. Särskilt under 1960-talet har dock inflyttningen från övriga europeiska länder ökat. Nettoinflyttningen från Grekland, Italien, Jugoslavien och Spanien steg sålunda från sammanlagt 2 500 personer under andra hälften av 1950-talet till sammanlagt 15 600 personer under första hälften av 1960-talet. Under första hälften av 1960-talet uppgick invandringen från andra utomeuropeiska länder än USA till cirka 5 000 personer. Invandrarna kommer sålunda i allt större utsträckning från länder med en befolkning av helt annat ursprung och med helt annan tradition än vår. Härigenom ökar givetvis risken för ras- och andra minoritetsproblem.

För det stora flertalet av dem som nu bor i vårt land torde det stå klart att alla skall behandlas lika oavsett ras, hudfärg eller härstamning. Fall av trakasserier mot vissa minoritetsgrupper och andra former av rasdiskriminering förekommer emellertid. I den mån de har kommit till allmän kännedom, har de vållat stor uppmärksamhet och berättigad indignation.

Frågan om mer långtgående lagstiftning mot rasdiskriminering än som nu finns har också vid olika tillfällen tagits upp i riksdagen. Till en början var det huvudsakligen förekommande yttringar av antisemitisk propaganda som diskuterades. Sedan början av 1960-talet har emellertid debatten rört diskriminering också av andra grupper än den judiska. Vidare har kraven på åtgärder mot rasdiskriminering kommit att inriktas på skydd inte endast för folkgrupper utan också för enskilda personer. Intresset har också kommit att inriktas på sådan rasdiskriminering som består i att personer

av viss ras eller hudfärg inte får hyra bostad eller vägras tillträde till allmänna serviceinrättningar, såsom matställen och hotell.

Redan det förhållandet att olika former av rasdiskriminering i dag förekommer i vårt land utgör ett tillräckligt skäl att se över nuvarande bestämmelser om skydd mot rasdiskriminering. Frågan om behov av sådan lagstiftning kan emellertid inte bara ses i belysning av dagens situation utan måste också bedömas mot bakgrund av att Sverige även framdeles torde komma att vara ett invandringsland. Man kan räkna med ett allt större tillskott till befolkningen av personer med främmande ursprung och med andra levnadsvanor och beteendemönster än våra. Det kan inte uteslutas att ras- och andra minoritetsproblem av en typ som i dag är okända i vårt land kan uppstå, om inte förebyggande åtgärder vidtas på ett tidigt stadium.

Anledningen till att trakasserier mot minoritetsgrupper och andra former av rasdiskriminering förekommer är att inte alla i vårt samhälle uppfattar hänsyn och tolerans i förhållande till människor av annan ras, hudfärg eller härkomst än den egna som självklarheter. Ett av de mest effektiva medlen, i varje fall på lång sikt, att motverka fördomar mot andra raser och nationaliteter är upplysning samt uppfostran av det växande släktet till respekt och aktning för människovärdet. Trots den stora betydelse en allmän upplysningsverksamhet på detta område har för strävandena att nå en likvärdig behandling av alla människor torde det dock inte vara möjligt att undvara lagstiftningsåtgärder. Ett längre gående straffrättsligt förbud mot yttringar av rasdiskriminering än vi nu har skulle inte bara få betydelse för de enskilda fall i vilka det kan tillämpas utan skulle också få en normbildande verkan på näraliggande områden.

För att bl. a. utreda frågan om det för svenskt tillträde till FN-konventionen krävs lagstiftningsåtgärder tillkallades år 1966 utredningen angående förbud mot rasdiskriminering. I sitt betänkande, som avgavs i december 1968, har kommittén gått igenom de förpliktelser som en stat vilken har tillträtt konventionen åtar sig för att bekämpa rasdiskriminering och har därvid lämnat en ingående redogörelse för i vad mån svensk rätt uppfyller dessa krav. Enligt kommittén täcker svensk lagstiftning inte i alla avseenden konventionens materiella föreskrifter. Kommittén avser därvid vissa av de bestämmelser som finns intagna i art. 4 och 5. I betänkandet har kommittén lagt fram förslag till lagstiftningsåtgärder, som skulle tillgodose konventionens krav. Som utgångspunkt för dessa förslag har också legat en strävan att komma till rätta med de uttryck för rasdiskriminering som redan har visat sig i vårt land eller som kan befaras i framtiden.

De i art. 4 angivna företeelser beträffande vilka fullt rättsskydd saknas är enligt kommittén »allt spridande av på rasöverlägsenhet eller rashat grundade idéer», »uppmaning till rasdiskriminering» och »lämnande av stöd i någon form åt rasförföljelse, inklusive finansiering därav». Vissa hand-

lingar av denna art kan dock falla in under BrB:s regler om hets mot folkgrupp och uppvigling. Svensk rätt täcker inte heller helt föreskrifterna i art. 4 om olagligförklarande och förbjudande av organisationer och organiserad och annan propaganda som främjar och uppmanar till rasdiskriminering samt av deltagande i sådana organisationer eller sådan verksamhet. Beträffande de i art. 5 angivna rättigheterna framgår enligt kommittén att det rättsliga skyddet mot rasdiskriminering är ofullständigt inom såväl arbets- som bostadsmarknaden. Detsamma gäller i fråga om rätten att anlita serviceinrättningar för allmänheten.

Kommittén har också framhållit att konventionen i princip vänder sig mot alla former av rasdiskriminering och att svensk rätt inte har någon generell bestämmelse mot rasdiskriminering mot enskild.

För att tillgodose konventionens föreskrift i art. 4 om åtgärder för att hindra allt spridande av idéer som grundas på rasöverlägsenhet eller rashat föreslår kommittén vissa ändringar i bestämmelsen i 16 kap. 8 § BrB om hets mot folkgrupp. Enligt förslaget bör bestämmelsen ändras på det sättet att den brottsliga handlingen beskrivs som spridande bland allmänheten av uttalande eller annat meddelande, vari ras eller raser eller folkgrupp eller folkgrupper av viss ras eller med viss hudfärg eller av visst nationellt eller etniskt ursprung eller folkgrupp med viss trosbekännelse hotas, förtalas eller smädas. Vidare föreslås att en motsvarande ändring görs i 7 kap. 4 § 12 tryckfrihetsförordningen.

När det gäller enskilda personers skydd mot rasdiskriminering föreslår kommittén — med utgångspunkt i konventionens art. 5 — att en ny paragraf förs in i 16 kap. BrB i omedelbar anslutning till bestämmelsen om hets mot folkgrupp och med beteckningen 8 a §. Enligt den föreslagna bestämmelsen skall näringsidkare eller den som är anställd i näringsverksamhet eller den som är anställd i allmän tjänst kunna straffas med böter eller fängelse i högst sex månader, om han i sin verksamhet resp. yrkesutövning inte går någon till handa på allmänt gällande villkor på grund av den andres ras eller hudfärg eller nationella eller etniska ursprung. Förslaget omfattar restauranger, hotell och butiker men också t. ex. yrkesmässig fastighetsförsäljning och bostadsuthyrning. Därjämte föreslås att i den nya paragrafen tas upp särskilda regler beträffande den som utövar rasdiskriminering i fråga om tillträde till offentliga tillställningar och allmänna sammankomster.

Enligt kommittén föreligger inget hinder för Sverige att ratificera FN-konventionen, om de föreslagna lagändringarna genomförs.

Vid remissbehandlingen av kommitténs betänkande har remissinstanserna i allmänhet tillstyrkt lagförslagen eller lämnat dem utan erinran. Vissa instanser har menat, att Sverige bör kunna ratificera konventionen utan att särskild lagstiftning genomförs. Andra har ansett att fler lagstiftningsåtgärder än de föreslagna bör vidtas för att man skall komma till rätta med

den rasdiskriminering som nu förekommer eller som kan befaras i vårt land.

Som förut har nämnts innehåller art. 2—7 bestämmelser om de olika förpliktelser som en stat åtar sig genom tillträde till konventionen.

Enligt art. 2 och 3 åtar sig staterna att fördöma rasdiskriminering, ras-segregation och apartheid samt att främja åtgärder med syfte att avskaffa sådana företeelser. Enligt art. 6 skall konventionsstat garantera envar rättsskydd mot rasdiskriminerande handlingar och rätt att vid domstol begära skadestånd för skada genom rasdiskriminering. Enligt art. 7 förpliktar sig staten att vidta åtgärder för att bl. a. bekämpa rasfördomar och att sprida kunskap om ändamålet med och grundsatserna i olika FN-dokument. De nu angivna artiklarna kräver inte någon lagstiftningsåtgärd från svensk sida.

Vad sedan angår innehållet i art. 4 och 5 har kommittén, som förut sagts, efter undersökning konstaterat att vissa föreskrifter i dessa inte har full täckning i svensk rätt. Därmed är emellertid inte sagt att det för en svensk ratificering av konventionen krävs lagstiftning på samtliga dessa punkter. Enligt konventionen krävs, som tidigare har nämnts, lagstiftning mot rasdiskriminering som utövas av personer, grupper eller organisationer endast i den mån de faktiska förhållandena i vederbörande stat är sådana att de påkallar lagstiftning (art. 2 punkt 1 d).

Vid behandlingen av de i art. 4 angivna formerna av rasdiskriminering beträffande vilka svensk rätt inte ger fullt skydd riktas uppmärksamheten först på frågan om förbud mot allt spridande av idéer som grundas på rasöverlägsenhet eller rashat. I samma artikel föreskrivs att sådana meningsyttringar skall göras straffbara, enligt art. 2 punkt 1 d dock endast i den mån lagstiftning härom är påkallad av de faktiska förhållandena.

I likhet med kommittén anser jag att de företeelser som här avses i princip huvudsakligen innefattar, å ena sidan spridande av åsikter om att viss ras eller folkgrupp i ett eller flera avseenden är överlägsen annan ras eller folkgrupp, å andra sidan uppmaningar att utsätta den förment underlägsna rasen eller folkgruppen för kränkande behandling. Det första ledet i denna bestämning, spridande av åsikter om rasöverlägsenhet, har svensk rätt i någon mån redan kriminaliserat genom bestämmelsen om hets mot folkgrupp, nämligen i vissa fall då ett meddelande innebär hot, förtal eller smädelse.

Konventionsstat skall enligt art. 4 beakta hänsynen till yttrandefriheten vid bestämmande av i vilken utsträckning åtgärder skall vidtas mot rasdiskriminerande handlingar. Dessa hänsyn får anses fordra en begränsning av vad som skall vara förbjudet. Ett förbud bör inte göras så vidsträckt att det hämmar en saklig och nyanserad debatt i frågor med anknytning till ras- eller andra minoritetsproblem. Sådana värderingar har varit vägledande också vid tillkomsten av bestämmelsen om hets mot folkgrupp.

Vad nu har sagts talar för att man vid en kriminalisering av spridande av åsikter om rasöverlägsenhet anknyter till bestämmelsen om hets mot folkgrupp. För att denna skall komma att stämma bättre överens med art. 4 i konventionen bör emellertid det straffbara området vidgas i olika hänseenden.

Som nyss sagts avser den nuvarande bestämmelsen inte att hindra saklig kritik av en folkgrupp. För straffbarhet krävs att folkgruppen hotas, förtalas eller smädas. Dessa ord är att förstå enligt gängse språkbruk. För att förtal skall anses föreligga krävs sålunda att uppgiften är sanningslös eller ogrundad. Ordet smädas torde närmast innebära att någon pådiktas eller tillvitas vanhedrande eller föraktliga egenskaper. Om man i lagtexten begränsar sig till kravet på att handlingen, såvida den inte innefattar hot, skall vara förtalande eller smädande, kan enligt min mening befaras att det straffbelagda området blir alltför snävt. Även uttalanden som, utan att kunna bedömas som förtal eller egentliga smädelse, är kränkande för en viss ras eller folkgrupp bör vara omfattade av straffbestämmelsen. Jag avser härvid meddelanden som är nedsättande eller förnedrande för t. ex. viss folkgrupp och som får anses överskrida gränserna för en saklig och vederhäftig diskussion om frågor beträffande folkgruppen. För att även sådana uttalanden skall kunna bestraffas föreslår jag att det nuvarande kravet på förtal eller smädelse ersätts av krav på att meddelandet för att vara brottsligt skall ge uttryck för missaktning för folkgrupp av angivet slag. Denna ändring medför viss omredigering av den av kommittén föreslagna lydelsen. Med en sådan utvidgning av det straffbara området torde det inte råda någon tvekan om att även företeelser som innebär att en viss ras eller folkgrupp förlöjligas praktiskt taget alltid blir straffbara. Det är därför inte nödvändigt att, som en remissinstans har ansett, särskilt ange att förlöjligande meddelanden faller inom det straffbara området.

Den nuvarande regeln om hets mot folkgrupp är begränsad på det sättet att den brottsliga handlingen skall vara riktad mot folkgrupp med viss härstamning eller viss trosbekännelse. Denna begränsning av vilka som är skyddade genom bestämmelsen torde innebära att vissa slag av förkastliga uttalanden eller andra meddelanden är straffria, t. ex. prisande på sådant sätt av folkgrupp av viss ras eller med viss hudfärg att alla folkgrupper av annan ras resp. med annan hudfärg måste anses smädade. I dessa fall är den brottsliga handlingen inte riktad mot en särskilt utpekad folkgrupp utan mot ett kollektiv av folkgrupper. I likhet med kommittén anser jag att även sådana indirekta påståenden om underlägsenhet hos icke särskilt angivna folkgrupper bör vara kriminaliserade. För att bestämmelsen om hets mot folkgrupp skall komma att bättre stämma överens med konventionsföreskriften krävs att kretsen av skyddsobjekt vidgas att avse också andra folkgrupper än sådana med viss härstamning eller trosbekännelse. Jag föreslår en sådan utvidgning. I specialmotiveringen återkommer jag till hur bestämmelsen i denna del bör utformas.

I den nuvarande bestämmelsen om hets mot folkgrupp är det straffbara området begränsat även på det sättet att den brottsliga handlingen skall ske offentligen. Med detta menas att uttalandet skall direkt vända sig till allmänheten eller göras muntligen inför menighet eller folksamling, i skrift som sprids eller i annat meddelande till allmänheten. För straffbarhet räcker alltså inte att uttalandet sprids bland allmänheten vid upprepade privata samtal.

Detta offentlighetsrekvisit står i viss motsats till art. 4, som efter ordalagen kan synas omfatta allt spridande av otillbörliga omdömen av ifrågavarande slag. Det är emellertid utan vidare klart att det inte kan komma i fråga att i svensk rätt beskära yttrandefriheten i så stor utsträckning som konventionen enligt sin lydelse kräver. Jag vill än en gång understryka konventionens föreskrift att principen om yttrandefrihet skall beaktas.

Om man strävar efter att nå största möjliga överensstämmelse med konventionen, torde å andra sidan, som kommittén också har påpekat, ett sådant offentlighetskrav som anges i bestämmelsen om hets mot folkgrupp innebära en alltför kraftig begränsning. Utanför det straffbara området skulle t. ex. falla sådan systematisk smygpropaganda som kan bedrivas genom enskilda samtal med uppsåt att därigenom nå spridning bland allmänheten av kränkande beskyllningar mot en folkgrupp av viss härkomst.

Enligt kommittén bör offentlighetsrekvisitet för ifrågavarande slag av handlingar anges som spridande bland allmänheten, dvs. på samma sätt som i bestämmelserna i BrB om samhällsfarlig ryktesspridning (16 kap. 6 §), beljugande av myndighet (17 kap. 6 §) och ryktesspridning till fara för rikets säkerhet (19 kap. 8 §).

Några remissinstanser har ställt sig kritiska till en sådan ändring av offentlighetsrekvisitet med hänsyn till bevissvårigheterna. Bl. a. har ansetts att bestämmelsens omfattning blir alltför obestämd och att det skulle vara lämpligare att beskriva offentlighetsrekvisitet i överensstämmelse med bestämmelsen om uppvigling i 16 kap. 5 § BrB, dvs. att det skall vara fråga om ett »meddelande till allmänheten».

Jag finner det angeläget att straffbarheten för handlingar som innebär hets mot ras eller annan folkgrupp inte begränsas till sådana fall då ett uttalande direkt vänder sig till allmänheten eller i övrigt till en större krets. Även olika former av propagandakampanjer som i det fördolda kan föras genom upprepade uttalanden, t. ex. vid privata samtal, bör vara straffbara.

Jag är medveten om att en sådan ändring av offentlighetsrekvisitet som kommittén föreslår kan tänkas medföra bevissvårigheter i det enskilda fallet. Detta förhållande bör inte få hindra att man genomför den föreslagna ändringen. Det kan erinras om att denna innebär, att det straffrättsliga offentlighetsrekvisitet för raskränkande och liknande uttalanden bestäms på samma sätt som redan gäller för uttalanden som omfattas av bestämmelserna om samhällsfarlig ryktesspridning och beljugande av myndighet.

Jag kan därför godta kommitténs förslag att ersätta det nuvarande kravet på »offentligen» med kravet att det diskriminerande meddelandet skall ha spritts »bland allmänheten».

I det föregående har framhållits att uttrycket spridande av idéer som grundas på rasöverlägsenhet eller rashat i princip kan sägas innefatta, förutom spridande av åsikter om värdeskillnader mellan olika raser eller folkgrupper, även uppmaningar att företa vissa handlingar, främst sådana som går ut på att utsätta förment underlägsen ras eller grupp för kränkande behandling.

Uppmaning till straffbar handling kan under vissa förutsättningar bestraffas som uppvigling enligt 16 kap. 5 § BrB. I den mån rasdiskriminerande handlingar är kriminaliserade kan alltså uppmaning till sådana utgöra uppvigling. Härför krävs dock att uppmaningen sker genom meddelande till allmänheten och att den innefattar eit försök till förledande av denna. Eftersom en uppmaning till rasdiskriminering ofta lär åtföljas av hot eller kränkande uttalanden torde i många fall uppmaningen, om den inte sker så att uppviglingsbrottets rekvisit uppfylls, i allt fall kunna bestraffas som hets mot folkgrupp, särskilt om området för detta brott vidgas på det sätt som jag nyss har förordat. En uppmaning som inte riktar sig till allmänheten utan till viss eller vissa personer kan föranleda ansvar för medverkan till brott enligt 23 kap. 4 § BrB.

I likhet med kommittén anser jag mig inte böra föreslå särskild kriminalisering av uppmaning till sådan rasdiskriminering som inte i och för sig är straffbar.

Arbetsgruppen för invandrarfrågor har i sitt remissyttrande — med särskild tanke på arbets- och bostadsmarknaden — föreslagit att det i anslutning till 16 kap. 8 § BrB föreskrivs förbud mot sådana annonser eller andra meddelanden vari rasdiskriminerande villkor anges, t. ex. annons om att endast svensk arbetskraft anställs. Arbetsgruppen framhåller att det inte är givet att sådana meddelanden utgör hets mot folkgrupp. Även jag anser att dessa slag av annonser och meddelanden är förkastliga och bör motarbetas. Av skäl som jag skall utveckla närmare i det följande anser jag särskild lagstiftning om straff för rasdiskriminering på arbetsmarknaden inte böra införas. Under sådana förhållanden synes det inte heller påkallat eller ens lämpligt att föreskriva ett uttryckligt, straffsanktionerat förbud mot annonsering m. m. av det slag som arbetsgruppen har avsett. Enligt min mening kan man när det gäller meddelanden som avses bli intagna i de dagliga tidningarna i första hand förlita sig på att pressen själv ser till att meddelanden av sådan art inte förs in. Vad angår andra meddelanden än annonser i tryckt skrift, t. ex. plakat och skyltar, torde det inte vara uteslutet att bestämmelsen om förargelseväckande beteende någon gång kan tillämpas i de av arbetsgruppen avsedda fallen.

Enligt art. 4 skall konventionsstaterna förhindra att stöd i någon form

lämnas åt rasförföljelse. Som kommittén framhåller torde i uttrycket, vars innebörd får anses oklar, ingå åtskilligt handlande som i svensk rätt redan är kriminaliserat genom BrB:s bestämmelser om brott mot person och om förmögenhetsbrott samt om ansvar för medverkan till brott. Någon särskild lagstiftning torde inte behövas på denna punkt för svensk ratifikation av konventionen.

Art. 4 föreskriver vidare förbud mot organisationer, som främjar och uppmanar till rasdiskriminering, samt mot deltagande i sådana organisationer. Med anledning av denna föreskrift kan erinras om att främjande av eller uppvigling till straffbar rasdiskriminering kan beivras med stöd av BrB:s medverkansregler resp. uppviglingsbestämmelsen i 16 kap. 5 § BrB. Medlem i sammanslutning varom nu är fråga kan alltså, liksom givetvis även andra personer, i vissa fall redan nu fällas till ansvar för sådana handlingar som enligt den nu aktuella delen av art. 4 skall vara förbjudna. Frågan är om kriminalisering dessutom bör ske dels av annat deltagande i sammanslutning av ifrågavarande slag, dels av bildande av sådan sammanslutning. Som exempel på den förstnämnda kategorien kan nämnas att medlem vidtar åtgärd som är ägnad att främja rasdiskriminering som är straffbar men inte kommer till stånd och att medlem uppmanar till rasdiskriminering som inte är kriminaliserad.

Handlingar av nu angivna slag är självfallet starkt förkastliga från moralisk synpunkt. Av remissinstanserna har LO och socialvårdsstyrelsen i Malmö förordat förbud mot nu ifrågavarande organisationer under framhållande av att sådant förbud kan ha förebyggande verkan. Jag vill inte bestrida riktigheten i och för sig av denna uppfattning. Den effekt man sålunda vill nå med ett uttryckligt förbud kan emellertid enligt min mening i viss utsträckning vinnas genom de förslag till kriminalisering i övrigt som jag har berört förut eller kommer att lägga fram i det följande. Jag anser därför inte att något starkt behov av kriminalisering av nu angivna handlingar f. n. föreligger i Sverige. Principiella skäl kan också anföras mot att straffbelägga uppvigling till icke kriminaliserad rasdiskriminering.

Av de bestämmelser i art. 4 som inte helt täcks av gällande svensk rätt återstår att behandla föreskrifterna om organiserad och annan propaganda som främjar eller uppmanar till rasdiskriminering samt om deltagande i sådan verksamhet. I stor utsträckning kommer sådan propaganda och deltagande däri att omfattas av de föreslagna reglerna om hets mot folkgrupp samt av gällande bestämmelse om uppvigling. För att förslaget om vidgad tillämpning av hets mot folkgrupp skall få verkan också på hot, förtal och nedsättande uttalanden som förekommer i tryckt skrift avser jag att föreslå också en ändring av tryckfrihetsförordningen. Härtill återkommer jag strax. Med hänsyn härtill och till konventionens föreskrift om att bl. a. yttrandefriheten skall beaktas vid bedömandet av vilka åtgärder som en konventionsstat anser sig vara skyldig att vidta ansluter jag mig till kommitténs uppfattning att

någon lagstiftningsåtgärd inte är nödvändig eller ens lämplig i förevarande hänseende.

I det föregående har jag föreslagit viss utvidgning av de tre objektiva rekvisit som ingår i brottsbeskrivningen för hets mot folkgrupp, nämligen av den brottsliga handlingen, offentlighetsrekvisitet och brottsobjekten. En motsvarande ändring bör, som kommittén har föreslagit i fråga om den av kommittén förordade utvidgningen, göras i 7 kap. 4 § 12 tryckfrihetsförordningen, som innehåller en motsvarighet till brottsbalksbestämmelsen. Intresset av att kunna ingripa mot sådana förkastliga företeelser som hets mot folkgrupp även i den vidgade omfattning som följer av den föreslagna ändringen av 16 kap. 8 § BrB är så starkt att hänsynen till tryckfriheten bör vika på denna punkt. En sådan ändring av tryckfrihetsförordningen får genom hänvisningen i radioansvarighetslagen till förordningen omedelbar betydelse också för yttrandefriheten i radio och TV.

Den nuvarande bestämmelsen i 16 kap. 8 § BrB innefattar skydd också för folkgrupp med viss trosbekännelse. Den utvidgning av brottsbeskrivningen som den föreslagna ändringen av den brottsliga handlingen och av offentlighetsrekvisitet innebär kommer därför att gälla också sådana folkgrupper, om inte särskilt undantag görs för dem. Enligt min mening bör den föreslagna ändringen gälla även folkgrupp med viss trosbekännelse. Någon begränsning av bestämmelsens räckvidd i fråga om dessa grupper bör därför ej göras.

Vad sedan angår de bestämmelser i *art. 5* som inte kan anses vara fullt täckta i svensk rätt vill jag först behandla förhållanden beträffande arbet sm a r k n a d e n. Som kommittén har framhållit uppkommer här frågan om lagstiftning mot rasdiskriminering främst beträffande enskilda arbetsgivares anställande av arbetskraft. Reglerna i 20 kap. BrB om ämbetsbrott torde vara tillräckliga medel att motverka rasdiskriminering inom den statliga och kommunala sektorn. Däremot saknas f. n. bestämmelser som hindrar enskilda arbetsgivare att av rasskäl vägra arbetssökande anställning. Inte heller är det rättsliga skyddet inom den privata sektorn mot rasdiskriminerande arbetsvillkor och mot avskedande av rasskäl fullständigt.

Otvivelaktigt är rätten till arbete av synnerligen väsentlig betydelse för den enskilde, inte minst för den som har invandrat från ett främmande land. Det kan inte tolereras att arbetsgivare särbehandlar arbetssökande och anställda på grund av rasfördomar.

Som kommittén framhåller saknas säkra belägg för att någon mer avsevärd rasdiskriminering f. n. förekommer på den svenska arbetsmarknaden. Jag delar dock kommitténs åsikt att det knappast kan bestridas vare sig att enstaka fall av sådan diskriminering förekommer eller att en inte obetydlig risk finns för mer utbredd diskriminering i framtiden.

I vårt land råder sedan länge den principen att lagbestämmelser skall

användas för att reglera förhållandet mellan arbetsmarknadens parter endast i den mån uppkommande problem inte kan lösas avtalsvägen eller det annars finns speciella skäl för lagstiftningsåtgärder.

Man kan förutsätta att organisationerna på arbetsmarknaden strävar efter att hindra rasdiskriminering inom arbetsmarknaden, t. ex. genom upplysningsverksamhet eller särskild överenskommelse dem emellan. De torde också ha goda möjligheter att vinna detta syfte. Jag anser därför i likhet med kommittén och så gott som samtliga remissinstanser att det i första hand bör anförtros arbetsmarknadens parter att frivilligt i samverkan se till att rasdiskriminering hindras inom nu ifrågakvarande samhällsområde.

Som jag tidigare har nämnt torde dessutom den lagstiftning mot rasdiskriminering som jag i övrigt föreslår verka normbildande även på andra samhällsområden än dem förslagen gäller, varför den kan förväntas vara ägnad att tjäna som mönster också i arbetsförhållanden. Man torde alltså för tillfället kunna avstå från lagstiftning mot yttringar av rasfördomar på arbetsmarknaden. Skulle det framdeles visa sig att förekommande rasdiskriminering på detta område inte kan bemästras på annat sätt, bör lagstiftningsåtgärder emellertid övervägas.

Inom b o s t a d s m a r k n a d e n, varmed här inte avses upplåtelse av hotell- och pensionatrum och liknande verksamhet för tillhandahållande av tillfällig möblerad bostad, kan rasdiskriminering förekomma framför allt vid upplåtelse eller överlåtelse av lägenhet eller del därav eller i samband med uppsägning av hyresavtal. Det rättsliga skyddet mot sådan rasdiskriminering är ofullständigt. Yttringar av rasfördomar kan i viss utsträckning hindras genom de påtryckningsmöjligheter som samhället har vid markförsäljning, tomträttsupplåtelser och bostadslån. I samband med sådana uppgörelser kan kommun sluta avtal med bostadsproducenter om anvisningsrätt till lediga lägenheter. I den mån kommunerna får hand om fördelningen av bostäder får skydd mot rasdiskriminering vid överlåtelse och upplåtelse av bostadslägenheter anses föreligga. Ett visst skydd mot rasdiskriminerande villkor i hyresavtal samt mot uppsägning av sådant avtal finns också i nyttjanderättslagens bestämmelser om jämkning m. m. av hyresvillkor samt förlängning av hyresavtal.

Självfallet är det ett socialt intresse av största vikt att ingen människa på grund av sin ras hindras från tillgång till bostad på gängse villkor. Beträffande den faktiska förekomsten av rasdiskriminering på bostadsmarknaden kan jag hänvisa till vad jag har anfört om arbetsmarknaden. Det saknas sålunda belägg för annat än att bara enstaka fall av rasdiskriminering förekommer vid sådana överlåtelser och upplåtelser som kan hänföras till yrkesmässig verksamhet. Däremot torde man kunna utgå från att rasdiskriminering i ej obetydlig utsträckning förekommer från fastighetsägares och hyresvärdars sida på den icke yrkesmässiga delen av bostadsmark-

naden, framför allt vid uthyrning av möblerade rum och »andra-hands-upplåtelse». Risken för att rasdiskriminerande beteenden inom bostadsmarknaden över huvud taget kan bli allt vanligare i framtiden i och med en ökad invandring av utländsk arbetskraft måste också beaktas.

I fråga om bostadsmarknaden finns inte på samma sätt som beträffande arbetsmarknaden möjligheter att förlita sig på andra åtgärder än lagstiftning. Önskas ett bättre skydd mot rasdiskriminering på detta område, torde kriminalisering behöva tillgripas. Som förut har sagts har kommittén föreslagit ett straffsanktionerat förbud mot rasdiskriminering i näringsverksamhet. Som jag kommer att utveckla senare ansluter jag mig i princip till kommitténs förslag i denna del. Med näringsverksamhet förstås enligt förslaget — förutom hotell- och pensionatrörelse — bl. a. den som yrkesmässigt tillhandahåller allmänheten fastigheter eller yrkesmässigt utbjuder hyres- och bostadsrätter. Förbudet omfattar således t. ex. byggnadsföretag, som producerar och till allmänheten utbjuder radhus eller andra egnahem för försäljning, samt sådan fastighetsägare som kan anses hyra ut bostäder yrkesmässigt. Genom ett sådant förbud uppnås således skydd mot rasdiskriminering vid yrkesmässig bostadsupplåtelse.

Kommitténs förslag att låta yrkesmässiga upplåtelse och överlåtelse av bostäder omfattas av ett straffsanktionerat förbud mot rasdiskriminering i näringsverksamhet har inte mött motstånd vid remissbehandlingen. Även jag godtar förslaget. Genom ett sådant förbud kommer, som kommittén också har menat, ett skydd att skapas på den yrkesmässiga delen av bostadsmarknaden. Möjligheterna att skaffa bevisning om att rasdiskriminering har förekommit vid sådan uthyrning av bostäder som kan betecknas som näringsverksamhet torde vara relativt goda. Fastighetsägare och andra som yrkesmässigt bedriver verksamhet på bostadsmarknaden handlar i princip affärsmässigt och åklagarna torde därför i många fall kunna föra tillräcklig bevisning till styrkande av brott, när någon som tillhör viss ras eller folkgrupp har avvisats, trots att han vid en objektiv prövning kan godtas som hyresgäst eller köpare.

Däremot torde bevisvärigheterna vara betydande när det gäller den icke yrkesmässiga delen av bostadsmarknaden. Bl. a. av detta skäl har kommittén avstått från att föreslå lagstiftning på detta område. Remissinstanserna har godtagit denna ståndpunkt. Några av dem har dock särskilt beträffande uthyrning av möblerade rum betonat att svårigheten att genomföra lagstiftning inom denna del av bostadsmarknaden inte får leda till att man även i framtiden avstår från åtgärder för att komma till rätta med diskriminering inom denna bostadssektor. LO menar att problemet är av så allvarlig karaktär att någon lösning måste åstadkommas. LO för fram tanken att den som anser sig ha blivit utsatt för rasdiskriminering i samband med rumsuthyrning bör ges möjlighet att få frågan prövad av t. ex. hyresnämnd och därefter, om diskriminering visats ha förekommit, av domstol efter åtal.

Även enligt min mening kan skäl anföras för ett förbud mot rasdiskriminering också beträffande den icke yrkesmässiga delen av bostadsmarknaden. Jag vill emellertid framhålla, att man beträffande denna del av bostadsmarknaden inte kan förutsätta att fastighetsägare och hyresvärdar handlar efter rent affärsmässiga principer utan att mer irrationella och personliga faktorer ofta är bestämmande för handlandet. Detta förhållande måste godtas. Det är emellertid förenat med betydande svårigheter att i de särskilda fallen avgöra huruvida föreställningar av det slag som ifrågavarande lagstiftning vill motverka eller andra personliga faktorer har varit bestämmande. Ett förbud som riktar sig mot detta slag av verksamhet kan därför befaras medföra betydande tillämpningssvårigheter.

Jag är av dessa skäl inte beredd att föreslå ett straffsanktionerat förbud mot rasdiskriminering beträffande den icke yrkesmässiga delen av bostadsmarknaden. Jag vill dock understryka att det kan bli anledning att framdeles överväga någon form av lagstiftning mot rasdiskriminering även i fråga om denna del av bostadsmarknaden, om detta påkallas av förhållandena. Möjligen kan, som kommittén har nämnt, någon form av förlikningsförfarande därvid tänkas.

Bestämmelserna i art. 5 punkt f i konventionen ger anledning att överväga lagstiftning till skydd mot rasdiskriminering i serviceinrättningar, avsedda för allmänheten.

Kommittén har föreslagit rasdiskrimineringsförbud för näringsidkare och deras anställda samt för personer anställda i allmän tjänst. Den föreslagna bestämmelsen avser sådana personer i deras verksamhet i förhållande till kunder, klienter, rättssökande o. d. Det föreslagna förbudet avses i första hand gälla sådana verksamhetsgrenar som anges i konventionen, bl. a. kommunikationsmedel, hotell- och pensionatrörelse samt restaurang- och kaférörelse. Det avser emellertid också många andra former av näringsverksamhet och torde sträcka sig längre än vad som i och för sig krävs för att uppfylla konventionsföreskriftens krav. Remissinstanserna har i huvudsak godtagit förslaget.

I vilken utsträckning det i Sverige faktiskt förekommer diskriminering inom förevarande samhällsområden är en fråga som, i likhet med vad som gäller förekomsten i vårt land av rasdiskriminering i övrigt, inte kan besvaras med bestämdhet. I olika sammanhang har dock framgått att sådan diskriminering har inträffat. Det kan inte uteslutas att situationen förvärras framdeles.

För åtskilliga av berörda verksamheter gäller bestämmelser om myndighets tillståndsgivning, med stöd av vilka ingripande mot rasdiskriminering skulle kunna ske. Emellertid finns inte tillståndsregler för alla verksamheter och de bestämmelser som finns tar ej direkt sikte på rasdiskriminering. Med hänsyn härtill och eftersom ifrågavarande förbud bör avse också anställda i såväl enskild som allmän tjänst, är det enligt min mening inte

tillräckligt att förlita sig på bestämmelser om tillståndsgivning. Jag instämmer därför i kommitténs mening om lämpligheten av ett förbud som träffar alla former av yrkesmässigt tillhandahållande av varor, tjänster, rättigheter m. m. Ett sådant förbud får antas ha en moralbildande verkan också utöver sitt tillämpningsområde och kan också antas få betydelse för praxis i tillståndsärenden av det slag som nyss har berörts.

En remissinstans har ansett att anställda personer inte bör omfattas av förbudet, eftersom en anställd kan försättas i en svår situation om han tvingas välja mellan att antingen följa en order från arbetsgivaren att företa en rasdiskriminerande handling och straffas härför eller att handla mot order med de verkningar som detta kan få för honom och hans anställning. Ett sådant resonemang leder emellertid till att anställda personer över huvud taget ej borde i mer än ringa utsträckning kunna straffas för handlingar som de företar i sin yrkesutövning. Ett förbud mot rasdiskriminering i nu avsedda situationer måste uppenbarligen för att bli effektivt omfatta även anställda personer. Jag vill för övrigt erinra om bestämmelserna i 24 kap. 6 § BrB om ansvarsfrihet i vissa fall på grund av förmans befallning och i 23 kap. 5 § BrB om straffnedsättning eller straffrihet vid ringa medverkan.

Ett förbud mot rasdiskriminering med så vidsträckt giltighetsområde som jag således förordar kan otvivelaktigt i vissa fall medföra svårigheter att föra i bevis att rasdiskriminering har förekommit. Detta förhållande har framhållits av flera remissinstanser, bl. a. Sveriges hotell- och restaurangförbund.

I stort sett torde bevismöjligheterna emellertid kunna bedömas som tillfredsställande, särskilt i fråga om sådan rasdiskriminering som kan förekomma i samband med tillhandahållande av standardiserade varor och tjänster. Under alla förhållanden kan man hävda att goda bevismöjligheter finns beträffande näringsidkare som mer eller mindre systematiskt rasdiskriminerar i sin yrkesutövning. För att förbudet skall få åsyftad verkan torde det vara särskilt viktigt att ingripande kan ske just mot sådana personer.

Det förhållandet att bevissvårigheter kan uppstå i vissa fall utgör alltså enligt min mening inte skäl för att avstå från en allmänt utformad bestämmelse. En fördel med en sådan regel är att man undgår att genom en mera preciserad bestämning av vissa områden inom t. ex. näringslivet indirekt ange att inom andra områden, som inte omfattas av bestämmelsen, rättsligt ingripande mot rasdiskriminering inte kan äga rum. En allmän regel har också den fördelen att man inte utpekar näringsidkare eller andra inom vissa områden som särskilt benägna att rasdiskriminera. I detta sammanhang vill jag också framhålla att förbudet mot diskriminering givetvis inte innebär att en näringsidkare är hindrad att ingripa mot någon som skyddas av lagstiftningen, om detta är motiverat av skäl som inte sammanhänger med hans ras, hudfärg etc., t. ex. att han uppträder ordningsstörande.

Som kommittén har föreslagit bör det särskilda förbudet mot diskriminering gälla också beträffande offentliga tillställningar och allmänna sam-

mankomster. Sådana tillställningar och sammankomster torde visserligen ofta ingå i näringsverksamhet och alltså kunna hänföras till det nyss berörda allmänna förbudet. Ibland torde emellertid så inte vara fallet. I fråga om alla slags offentliga tillställningar och allmänna sammankomster bör enligt min mening gälla att ingen får av raskäl vägras deltagande.

Jag föreslår alltså att det i BrB förs in en särskild paragraf om förbud mot diskriminering i sådan verksamhet som har nämnts i det föregående. I specialmotiveringen återkommer jag till avfattningen av bestämmelsen. De föreslagna förbuden omfattar — med nyss nämnda undantag i fråga om offentliga tillställningar och allmänna sammankomster — inte tillhandahållande av tjänster o. d. på områden utanför näringsverksamhet eller därmed jämförlig allmän verksamhet. Förbuden omfattar över huvud ej enskildas mera privata förhållanden. Att ingripa med påföljder på dessa andra områden är vanskligt. De rör i stor utsträckning personliga förhållanden av skiftande slag. Tillämpningssvårigheter utgör här också ett skäl för att inte ingripa. Beträffande nu avsedda områden får man enligt min mening — åtminstone tills vidare — förlita sig på andra medel, främst upplysningsverksamhet. Möjligheterna att nå god effekt av sådan verksamhet bör bli större om de föreslagna reglerna genomförs. Jag vill i detta sammanhang erinra om att vissa möjligheter till ingripande mot rasdiskriminerande beteenden ges genom BrB:s bestämmelser om förolämpning och förargelseväckande beteende.

Det av kommittén föreslagna förbudet mot diskriminering i näringsverksamhet m. m. omfattar inte diskriminering på religiös grund. RÅ har ifrågasatt om det finns anledning att göra skillnad i detta hänseende mellan diskriminerande beteenden mot folkgrupp och mot enskilda personer. Arbetsgruppen för invandrarfrågor har uttalat sig i samma riktning.

I vårt land torde det endast i ytterst ringa omfattning förekomma diskriminering på religiös grund i sådan verksamhet som avses med den föreslagna nya paragrafen. Något större behov av straffrättsligt skydd mot sådan diskriminering synes därför i och för sig inte föreligga. Emellertid innefattar bestämmelsen om hets mot folkgrupp skydd också för folkgrupp med viss trosbekännelse. För enhetlighetens skull kan det därför vara lämpligt att låta förbudet mot diskriminering i näringsverksamhet m. m. avse även diskriminering av folkgrupp med viss trosbekännelse. Ett sådant tillägg torde också komma att underlätta ett svenskt tillträde till den internationella konvention om avskaffande av alla former av religiös diskriminering som utarbetas inom FN:s ram. Jag föreslår därför att den nya bestämmelsen innefattar skydd mot diskriminering också på religiös grund.

Som brottsbenämning för den nya gärningstypen har kommittén föreslagit rasdiskriminering. Mot denna beteckning kan riktas invändningar med hänsyn till att bestämmelsen avser diskriminering inte bara av

raser utan också av folkgrupper med viss hudfärg eller av visst nationellt eller etniskt ursprung. Om bestämmelsen, som jag nyss har föreslagit, kommer att innefatta skydd också för folkgrupp med viss trosbekännelse, blir den föreslagna brottsbeteckningen än mindre adekvat. Jag förordar därför att brottstypen i överensstämmelse med vad som har föreslagits av en remissinstans benämns olaga diskriminering.

Vad sedan gäller placeringen av straffbestämmelsen om olaga diskriminering anser vissa remissinstanser, att sådant förbud bör tas in i 5 kap. BrB, eftersom brottet riktar sig mot enskild person och till sin natur väsentligen överensstämmer med ärekränkningssbrotten. En remissinstans anser det lämpligt att förbudet tas in i en särskild lag.

Som kommittén anför kan förevarande brott otvivelaktigt i viss mån sägas vara av ärekränkande slag. Jag delar emellertid kommitténs uppfattning att straffbestämmelsen bör placeras i 16 kap. BrB. Brottet har nära anknytning till brottet hets mot folkgrupp, som har sin naturliga plats i detta kapitel. Vidare innebär olaga diskriminering enligt min mening i betydande utsträckning en kränkning av medborgarnas känsla för vad goda seder bjuder och bör därför i första hand uppfattas som ett brott mot allmän ordning.

Beträffande å t a l s r ä t t e n har kommittén föreslagit att brottet läggs under allmänt åtal utan särskild åtalsprövning. RÅ har förordat, att brottet bör av hänsyn till målsäganden kunna åtalas av åklagare endast om målsäganden anger brottet eller åtal anses påkallat från allmän synpunkt. Liknande synpunkter har framförts av ett par andra remissinstanser.

På grund av vad jag tidigare har sagt om min uppfattning av brottet såsom ett brott huvudsakligen mot allmän ordning anser jag i likhet med kommittén att någon särskild åtalsbestämmelse inte bör införas. Det kan tilläggas att det vid bagatellartade överträdelser kan ske åtalsunderlåtelse med stöd av 20 kap. 7 § 1 RB, om lagföring inte är påkallad från allmän synpunkt.

Som jag förut har nämnt torde det för svensk ratifikation av FN-konventionen f. n. inte krävas andra lagstiftningsåtgärder än dem som jag nu har föreslagit. De nuvarande förhållandena inom Sverige torde inte heller i övrigt motivera att ytterligare straffrättsliga förbud införs i syfte att motverka rasdiskriminering. Skulle utvecklingen i vårt samhälle emellertid bli sådan att mera svårartade problem på detta område uppstår, måste mer långtgående lagstiftning övervägas. Uppmärksamheten måste således vara riktad på förekomsten av rasdiskriminerande företeelser. Jag har anledning förutsätta att statens invandrarverk kommer att vara uppmärksam på förhållandena och till Kungl. Maj:t göra de framställningar om åtgärder som anses påkallade. Även invandrarutredningens utredningsresultat blir av betydelse.

I enlighet med det anförda har inom justitiedepartementet upprättats förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen samt förslag till lag om änd-

ring i brottsbalken. Förslagen torde få fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 3*.

7.2.2 Specialmotivering

Brottsbalken

16 kap. 8 §

Enligt 16 kap. 8 § BrB i dess nuvarande lydelse döms den för hets mot folkgrupp som offentligen hotar, förtalar eller smädar folkgrupp med viss härstamning eller trosbekännelse.

Som framgår av den allmänna motiveringen har jag i överensstämmelse med kommitténs förslag förordat två ändringar i bestämmelsen, innebärande en utvidgning dels av offentlighetsrekvisitet, dels av kretsen av skyddsobjekt. Jag har vidare föreslagit viss ändring i beskrivningen av den brottsliga handlingen. De föreslagna ändringarna är närmast föranledda av konventionens art. 4 punkt a, som föreskriver förbud mot allt spridande av idéer som grundas på rasöverlägsenhet eller rashat.

Utvidgningen av offentlighetsrekvisitet innebär att kravet på att den brottsliga handlingen skall ha skett offentligen ersätts av kravet på att meddelande med brottsligt innehåll skall ha spritts bland allmänheten. Enligt förslaget behöver meddelandet inte på ett direkt sätt vända sig till allmänheten. Det är tillräckligt om det sprids bland allmänheten. Spridandet kan ske exempelvis genom upprepade uttalanden vid privata samtal. I likhet med vad som gäller för bl. a. samhällsfarlig ryktesspridning och be-ljugande av myndighet (16 kap. 6 § och 17 kap. 6 § BrB) krävs emellertid för straffbarhet att gärningsmannens uppsåt omfattar spridning bland en obestämd krets. Straff skall alltså inte inträda, om hans uppsåt har varit inriktat på en krets bekanta, även om denna har varit vidsträckt (SOU 1944: 69 s. 220 och prop. 1948: 80 s. 193).

Enligt nuvarande lydelse av 16 kap. 8 § BrB skall den brottsliga handlingen bestå i hot, förtal eller smädelse. I departementsförslaget har denna del av brottsbeskrivningen ersatts med bestämmelsen att meddelandet skall innefatta hot eller uttrycka missaktning för folkgrupp av visst slag. Som jag har nämnt i den allmänna motiveringen har avsikten med denna ändring varit att vidga området för vilka uttalanden som skall anses brottsliga. Ordet hot avses få samma innebörd som motsvarande uttryck i den nuvarande bestämmelsen. De två övriga formerna av handling som är kriminaliserade i den nuvarande bestämmelsen, förtal och smädelse, har jag där- emot ansett vara alltför begränsade för att brottsbeskrivningen skall få en tillfredsställande omfattning. Med uttrycket missaktning avser jag således att låta även andra kränkande omdömen än sådana som kan bedömas som förtal och smädelser bli straffbara. För straffbarhet bör det räcka med att

ett uttalande om t. ex. en viss folkgrupp är nedsättande för gruppens anseende.

Å andra sidan är det, som jag också har framhållit i den allmänna motiveringen, inte meningen att omdömen som inte överskrider gränserna för en saklig kritik av viss eller vissa raser eller folkgrupper skall falla inom det straffbara området. Att det är endast yttringar av ringaktning för eller nedlåtande behandling av en ras eller folkgrupp och liknande nedsättande uttalanden som avses vara kriminaliserade torde med tillräcklig klarhet framgå av det valda uttrycket. Ordet missaktning förekommer redan i 5 kap. 1 § BrB om förtal och i 21 kap. 9 § samma balk om oskickligt beteende.

Som jag har framhållit tidigare behövs inte någon uttrycklig bestämmelse om att också förlöjligande av ras eller folkgrupp skall vara omfattat av straffbestämmelsen. I praktiken torde sådant förlöjligande undantagslöst falla in under begreppet »uttrycker missaktning».

Den brottsliga handlingen skall enligt förslaget ske genom uttalande eller annat meddelande. Härmed avses ingen saklig ändring i förhållande till gällande rätt. Med uttrycket »sprider uttalande» avses såväl att göra ett uttalande som att sprida vad man hört av annan. Ordet meddelande bör ges en vidsträckt innebörd och omfatta inte endast muntlig eller skriftlig framställning utan även t. ex. åtbörder eller framställning i bild som ej kan anses som skrift. Det bör alltså ha samma innehåll som vid uppviglingsbrotten (16 kap. 5 § och 21 kap. 10 § BrB).

Vad sedan angår frågan vilka kategorier som bör beredas skydd genom straffbestämmelsen har kommittén i sitt förslag tagit med — förutom folkgrupp med viss trosbekännelse — raser samt folkgrupper av viss ras, med viss hudfärg eller av visst nationellt eller etniskt ursprung. Jag har godtagit att bestämmelsen får denna omfattning, som väl motsvarar konventionens krav på skydd mot rasdiskriminering. I den nuvarande bestämmelsen om hets mot folkgrupp talas om folkgrupp med viss härstamning. Med hänsyn till att uttrycket härstamning inte torde täcka andra förhållanden än som omfattas av de föreslagna kriterierna finns inget behov att ta med också detta uttryck. Någon inskränkning i förhållande till gällande rätt avses dock inte.

I frågan om vilka befolkningsgrupper som med den föreslagna utvidgningen kommer att omfattas av bestämmelsen får jag hänvisa till redogörelsen i avsnitt 5.4 för kommitténs uttalanden härom.

Kommittén har som skyddsobjekt angett såväl ras som raser och såväl folkgrupp som folkgrupper. Bland folkgrupperna nämns folkgrupp av viss ras. Avsikten med användningen av både singular- och pluralformerna har varit att understryka att det för straffbarhet inte skall krävas utpekande av någon eller några raser eller folkgrupper utan att ansvar skall kunna följa även om objektet för den brottsliga handlingen är mer allmänt. Enligt kommittén skall det alltså vara tillräckligt om t. ex. viss ras prisas på sådant sätt att alla andra raser måste anses smädade.

Även enligt min mening bör bestämmelsen om hets mot folkgrupp kunna tillämpas i sådana fall som kommittén har angett. Den av kommittén åsyftade omfattningen av straffbestämmelsen kan emellertid enligt min mening nås utan användning av pluralformerna. Uttrycket folkgrupp av viss ras får anses omfatta såväl samtliga individer, tillhörande viss rasbestämd befolkningsgrupp, som en bestämd del av sådan befolkningsgrupp. Med hänsyn härtill torde det inte vara nödvändigt att bland skyddsobjekten ta med både ras och folkgrupp av viss ras. I departementsförslaget har skyddsobjekten därför angetts som folkgrupp av viss ras, med viss hudfärg, av visst nationellt eller etniskt ursprung eller med viss trosbekännelse.

Liksom kommittén finner jag ej anledning att föreslå någon ändring i den nu gällande straffskalan, som är fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, böter.

16 kap. 8 a §

Paragrafen är ny och innehåller bestämmelser om förbud mot vissa former av diskriminering i näringsverksamhet m. m. Brottet har, som framgått av det föregående, i förslaget fått benämningen olaga diskriminering.

Föreskriften grundar sig i första hand på FN-konventionens föreskrift i art. 5 punkt f om rätten för envar att få tillträde till varje för allmänheten avsedd serviceinrättning. Som framgår av den allmänna motiveringen går förslaget emellertid längre än konventionsbestämmelsen kräver. Förslaget omfattar i princip skydd mot diskriminering vid tillhandahållande av tjänster, varor eller annan egendom i näringsverksamhet över huvud taget och i allmän verksamhet samt mot diskriminering vid tillträde till offentlig tillställning och allmän sammankomst.

Den personkrets mot vilken förbudet i *första stycket* riktar sig har i kommitténs förslag angetts som näringsidkare, den som är anställd i näringsverksamhet och den som är anställd i allmän tjänst.

Jag har ansett mig kunna ansluta mig till denna beskrivning, dock med ett visst tillägg som jag strax återkommer till.

Begreppet näringsidkare bör, som kommittén anför, fattas i vidsträckt mening och, i likhet med vad som gäller exempelvis enligt varumärkeslagen, omfatta varje fysisk eller juridisk person som yrkesmässigt driver verksamhet av ekonomisk art. Bestämmelsen är således tillämplig också på statliga och kommunala företag som idkar näring.

Som kommittén har framhållit omfattas person som är anställd i näringsverksamhet av straffbestämmelsen endast när anställningen i fråga avser arbetsgivarens näringsverksamhet och den diskriminerande handlingen företas i den anställdes yrkesutövning.

För att bestämmelsen skall få tillfredsställande verkan bör den i fråga om enskild näringsverksamhet inte begränsas till handlingar som begås av näringsidkare och anställda hos sådana. Även personer som — utan att

kunna anses vara anställda i näringsverksamhet — har fått i uppdrag av en näringsidkare att på hans vägnar fullgöra en uppgift, bör vara omfattade av förbudet. I den föreslagna paragrafen har därför i första stycket andra punkten tagits upp en bestämmelse om att vad som sägs om näringsidkare äger motsvarande tillämpning på — förutom anställd — annan som handlar på näringsidkares vägnar. Det torde inte vara nödvändigt att uttryckligen ange att handlingen skall ha företagits i uppdragsgivarens näringsverksamhet. Givetvis är det möjligt att sådan uppdragstagare omfattas av förbudet redan på grund av att han själv är näringsidkare. Även uppdragstagare som är juridisk person faller under förbudet.

En remissinstans har ansett att bestämmelsen bör formuleras så att den täcker också dem som verkställer s. k. butikskontroll av kunder och anställda. Med anledning härav vill jag framhålla att en butikskontrollant omfattas av den föreslagna bestämmelsen i den mån han kan anses gå allmänheten till handa som anställd antingen i den verksamhet vari kontrollen verkställs eller i bevakningsföretag. I övrigt torde en rasdiskriminerande handling från butikskontrollants sida under speciella förhållanden kunna bedömas som förolämpning enligt 5 kap. 3 § BrB. Jag finner inte tillräckliga skäl att ge bestämmelsen en sådan räckvidd att den omfattar alla former av butikskontroll.

Någon definition av vad som avses med allmän tjänst torde inte behövas. Begreppet har samma innebörd som i t. ex. 10 kap. 1 § och 20 kap. 12 § andra stycket andra punkten BrB. Med anställd i allmän tjänst avses således huvudsakligen personer med anställning hos staten eller kommun. Men även andra kan anses vara anställda i allmän tjänst. Jag får här hänvisa till den föregående redogörelsen för kommitténs specialmotivering till lagförslagen (avsnitt 5.4).

Av gärningsbeskrivningen följer att inte alla som är anställda i allmän tjänst träffas av förbudet. Detta gäller bara i den mån den anställde i sin tjänsteutövning har att på något sätt gå allmänheten eller särskilda personkategorier till handa på de villkor som i allmänhet tillämpas för tillhandahållandet av tjänster varom är fråga. En del av dessa anställda är underkastade ämbetsansvar. För dem är föreskrifterna om självständigt ämbetsbrott, framför allt tjänstefel, redan tillämpliga. Med hänsyn till att dessa ämbetsbrott är subsidiära i förhållande till allmänna brott i BrB skall ansvar alltså inte ådömas enligt 20 kap. BrB, när förevarande bestämmelse kan tillämpas.

Den brottsliga gärningen skall enligt förslaget bestå i att en näringsidkare diskriminerar någon genom att inte gå honom till handa på de villkor som näringsidkaren i allmänhet tillämpar i sin verksamhet. Genom denna formulering, som i formellt hänseende något avviker från kommitténs förslag, avser jag bl. a. att tydligt ange att med villkor avses inte sådana som näringsidkare av ifrågavarande slag i allmänhet uppställer utan

sådana som just den aktuella näringsidkaren i allmänhet tillämpar i förhållande till sina kunder, klienter m. m. I fråga om innebörden i övrigt av den brottsliga handlingen får jag hänvisa till vad kommittén har anfört i sin specialmotivering till förevarande paragraf (avsnitt 5.4).

Diskrimineringsgrunderna ras, hudfärg eller nationellt eller etniskt ursprung överensstämmer med dem som är upptagna i art. 5 i konventionen. Innebörden av dessa grunder har närmare angetts i specialmotiveringen till förslaget till ändringar i 16 kap. 8 § BrB. I förevarande bestämmelse åsyftas individer tillhörande sådan folkgrupp som omfattas av regeln om hets mot folkgrupp i dess enligt förslaget ändrade lydelse.

Skydd enligt bestämmelsen tillkommer i första hand den som begär prestation av näringsidkare e. d. Sådan begäran behöver inte ha någon viss form. Vanligen torde den ske muntligen. Att en prestation begärs kan emellertid också framgå av omständigheterna. Ett exempel härpå är det fallet att en person slår sig ned vid ett bord i en restaurang. Som kommittén har framhållit kan skydd i vissa fall tänkas tillkomma en person utan att denne framställer någon begäran om prestation. Här avses främst de situationer då det av författning, särskild föreskrift eller tjänstens beskaffenhet följer skyldighet för tjänsteman att under vissa förhållanden gå viss personkategori till handa. Som exempel kan nämnas de socialvårdande organens verksamhet.

För straffbarhet krävs uppsåt från gärningsmannens sida (se 1 kap. 2 § första stycket BrB).

Som jag tidigare har framhållit bör brottet ligga under allmänt åtal utan särskild åtalsprövning.

Kommittén har som straffskala föreslagit böter eller fängelse i högst sex månader. Under remissbehandlingen har föreslagits, dels att ringa fall skall kunna föranleda endast böter, dels att strafflatituden skall vara densamma som vid hets mot folkgrupp. De handlingar som kan bestraffas enligt den föreslagna bestämmelsen torde närmast vara att jämställa med förolämpning som är grov. Straffsatsen för sådant brott är densamma som kommittén har föreslagit. Hets mot folkgrupp torde i regel vara att betrakta som ett allvarigare brott än olaga diskriminering. Jag anser mig därför kunna godta kommitténs förslag.

I ett flertal svenska författningar finns särregler för personer som inte är svenska medborgare. Enligt art. 1 punkt 2 i FN-konventionen är konventionen inte tillämplig på skillnader, undantag, inskränkningar eller företräden till förmån för en konventionsstats egna medborgare. Om t. ex. en statlig tjänsteman handlar i överensstämmelse med en författning, enligt vilken olika regler gäller för svenska medborgare och andra, föreligger således enligt konventionen inte rasdiskriminering. Sådana och liknande fall omfattas ej heller av förevarande bestämmelse. Jag anser emellertid inte nödvändigt att detta anges i själva lagtexten. Det får ändå anses klart att

bestämmelsen inte gäller sådana skillnader som i författning har gjorts mellan personer med svenskt medborgarskap och andra.

I *andra stycket* har tagits in en särskild bestämmelse om olaga diskriminering vid offentliga tillställningar och allmänna sammankomster. Skälet härtill är att möjlighet bör ges till kriminalrättsligt ingripande mot diskriminering även vid sådana offentliga tillställningar och allmänna sammankomster som inte faller under begreppen näringsverksamhet eller allmän verksamhet.

Termerna offentlig tillställning och allmän sammankomst har samma innebörd som i 9 § allmänna ordningsstadgan och 1 § lagen om allmänna sammankomster.

Bestämmelsen riktar sig i första hand mot anordnare av offentlig tillställning eller allmän sammankomst. Som kommittén har föreslagit bör också medhjälpare, dvs. medarbetare eller annat biträde, till sådan anordnare omfattas av straffbestämmelsen. Detta blir av särskild betydelse när anordnaren själv inte har gjort sig skyldig till brottslig handling.

Anordnare och medhjälpare till anordnare kan i vissa fall omfattas också av bestämmelsen i första stycket om förbud för näringsidkare m. fl. att begå diskriminerande handling. I sådana fall bör endast bestämmelsen i andra stycket, som är av speciell natur, åberopas. Skydd tillkommer envar som begär tillträde till offentlig tillställning eller allmän sammankomst. Bestämmelsen skyddar givetvis också den som har blivit insläppt på en tillställning eller sammankomst från att av rasskäl sedan avvisas därifrån.

Övergångsbestämmelser

Med hänsyn till den ordning som är föreskriven för ändring av grundlag kan den föreslagna ändringen i 7 kap. 4 § tryckfrihetsförordningen inte genomföras förrän under första halvåret 1971. Förslaget att ändra 16 kap. 8 § BrB hänger så nära samman med ändringen i tryckfrihetsförordningen att brottsbalksändringen i den delen bör genomföras endast under förutsättning att 7 kap. 4 § tryckfrihetsförordningen ändras. Förslaget att i BrB föra in en ny paragraf, 16 kap. 8 a §, har däremot inte något samband med tryckfrihetsförordningen. I denna del bör lagen om ändring i BrB träda i kraft redan den 1 juli 1970. Övergångsbestämmelserna i förslaget om ändring i BrB har utformats i överensstämmelse med vad nu har sagts.

Sverige kan inte anses uppfylla FN-konventionens ålägganden förrän de föreslagna författningsändringarna har genomförts helt. Konventionen torde därför för svensk del kunna ratificeras först under 1971.

8. Hemställan

Jag hemställer, att lagrådets yttrande över förslaget till *lag om ändring i brottsbalken* inhämtas enligt 87 § regeringsformen genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination

The States Parties to this Convention,

Considering that the Charter of the United Nations is based on the principles of the dignity and equality inherent in all human beings, and that all Member States have pledged themselves to take joint and separate action, in co-operation with the Organization, for the achievement of one of the purposes of the United Nations which is to promote and encourage universal respect for and observance of human rights and fundamental freedoms for all, without distinction as to race, sex, language or religion,

Considering that the Universal Declaration of Human Rights proclaims that all human beings are born free and equal in dignity and rights and that everyone is entitled to all the rights and freedoms set out therein, without distinction of any kind, in particular as to race, colour or national origin,

Considering that all human beings are equal before the law and are entitled to equal protection of the law against any discrimination and against any incitement to discrimination,

Considering that the United Nations has condemned colonialism and all practices of segregation and discrimination associated therewith, in whatever form and wherever they exist, and that the Declaration on the Granting of Independence to

Convention Internationale sur l'Élimination de toutes les formes de Discrimination Raciale

Les Etats parties à la présente Convention,

Considérant que la Charte des Nations Unies est fondée sur les principes de la dignité et de l'égalité de tous les êtres humains, et que tous les Etats Membres se sont engagés à agir, tant conjointement que séparément, en coopération avec l'Organisation, en vue d'atteindre l'un des buts des Nations Unies, à savoir : développer et encourager le respect universel et effectif des droits de l'homme et des libertés fondamentales pour tous, sans distinction de race, de sexe, de langue ou de religion,

Considérant que la Déclaration universelle des droits de l'homme proclame que tous les êtres humains naissent libres et égaux en dignité et en droits et que chacun peut se prévaloir de tous les droits et de toutes les libertés qui y sont énoncés, sans distinction aucune, notamment de race, de couleur ou d'origine nationale,

Considérant que tous les hommes sont égaux devant la loi et ont droit à une égale protection de la loi contre toute discrimination et contre toute incitation à la discrimination,

Considérant que les Nations Unies ont condamné le colonialisme et toutes les pratiques de ségrégation et de discrimination dont il s'accompagne, sous quelque forme et en quelque endroit qu'ils existent, et que la Déclaration sur l'octroi de l'indépen-

(Översättning)

Bilaga 1

Internationell konvention om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering

Konventionsstaterna,

vilka beaktar, att Förenta Nationernas stadga grundas på principerna om alla människors värdighet och jämlikhet och att alla medlemsstater har förbundit sig att tillsammans och enskilt, i samarbete med Förenta Nationerna, verka för att uppnå ett av Förenta Nationernas syften, nämligen att främja och uppmuntra att mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för varje människa utan åtskillnad i avseende på ras, kön, språk eller religion allmänt respekteras och iakttas,

vilka beaktar, att den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna förkunnar att alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter och att var och en är berättigad till alla de fri- och rättigheter som uttalas däri, utan åtskillnad av något slag, särskilt inte i fråga om ras, hudfärg eller nationellt ursprung,

vilka anser, att alla människor är lika inför lagen och är berättigade till samma lagliga skydd mot varje diskriminering och mot varje framkallande av sådan diskriminering,

vilka beaktar, att Förenta Nationerna har fördömt kolonialism och allt utövande av rasåtskillnad och diskriminering förbunden därmed i vilken form och varhelst det förekommer och att förklaringen angående beviljande av självständighet åt koloniala länder och folk av den 14 december 1960 (Generalförsamlingens resolution 1514 (XV)) ytterligare bekräftar och högtidligt för-

Colonial Countries and Peoples of 14 December 1960 (General Assembly resolution 1514 (XV)) has affirmed and solemnly proclaimed the necessity of bringing them to a speedy and unconditional end,

Considering that the United Nations Declaration on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination of 20 November 1963 (General Assembly resolution 1904 (XVIII)) solemnly affirms the necessity of speedily eliminating racial discrimination throughout the world in all its forms and manifestations and of securing understanding of and respect for the dignity of the human person,

Convinced that any doctrine of superiority based on racial differentiation is scientifically false, morally condemnable, socially unjust and dangerous, and that there is no justification for racial discrimination, in theory or in practice, anywhere,

Reaffirming that discrimination between human beings on the grounds of race, colour or ethnic origin is an obstacle to friendly and peaceful relations among nations and is capable of disturbing peace and security among peoples and the harmony of persons living side by side even within one and the same State,

Convinced that the existence of racial barriers is repugnant to the ideals of any human society,

Alarmed by manifestations of racial discrimination still in evidence in some areas of the world and by governmental policies based on racial superiority or hatred, such as policies of *apartheid*, segregation or separation,

Resolved to adopt all necessary measures for speedily eliminating racial discrimination in all its forms

dance aux pays et aux peuples coloniaux, du 14 décembre 1960 (résolution 1514 (XV) de l'Assemblée générale), a affirmé et solennellement proclamé la nécessité d'y mettre rapidement et inconditionnellement fin,

Considérant que la Déclaration des Nations Unies sur l'élimination de toutes les formes de discrimination raciale, du 20 novembre 1963 (résolution 1904 (XVIII) de l'Assemblée générale), affirme solennellement la nécessité d'éliminer rapidement toutes les formes et toutes les manifestations de discrimination raciale dans toutes les parties du monde et d'assurer la compréhension et le respect de la dignité de la personne humaine,

Convaincus que toute doctrine de supériorité fondée sur la différenciation entre les races est scientifiquement fausse, moralement condamnable et socialement injuste et dangereuse et que rien ne saurait justifier, où que ce soit, la discrimination raciale, ni en théorie ni en pratique,

Réaffirmant que la discrimination entre les êtres humains pour des motifs fondés sur la race, la couleur ou l'origine ethnique est un obstacle aux relations amicales et pacifiques entre les nations et est susceptible de troubler la paix et la sécurité entre les peuples ainsi que la coexistence harmonieuse des personnes au sein d'un même Etat,

Convaincus que l'existence de barrières raciales est incompatible avec les idéals de toute société humaine,

Alarmés par les manifestations de discrimination raciale qui existent encore dans certaines régions du monde et par les politiques gouvernementales fondées sur la supériorité ou la haine raciale, telles que les politiques d'*apartheid*, de ségrégation ou de séparation,

Résolus à adopter toutes les mesures nécessaires pour l'élimination rapide de toutes les formes et de

kunnar nödvändigheten av att snabbt och förbehållslöst avskaffa kolonialismen,

vilka beaktar, att Förenta Nationernas deklaration om avskaffande av alla former av rasdiskriminering av den 20 november 1963 (Generalförsamlingens resolution 1904 (XVIII)) högtidligt bekräftar nödvändigheten av att snabbt avskaffa rasdiskriminering i hela världen i alla dess former och yttringar och att säkerställa förståelse och respekt för människovärdet,

vilka är övertygade om att varje lära om överlägsenhet på grund av olikheter mellan raser är vetenskapligt falsk, moraliskt fördömlig, socialt orättvis och farlig och att rasdiskriminering aldrig kan rättfärdigas vare sig i teori eller praktik,

vilka åter bekräftar, att diskriminering mellan människor på grund av ras, hudfärg eller etniskt ursprung är ett hinder för vänskapliga och fredliga förbindelser mellan nationer och kan störa fred och säkerhet mellan folken liksom samförstånd mellan människor som lever sida vid sida också inom en och samma stat,

vilka är övertygade om att förekomsten av rasbarriärer strider mot varje mänskligt samhälles ideal,

vilka är oroade över de yttringar av rasdiskriminering som bevisligen fortfarande förekommer i vissa delar av världen och över den politik, grundad på rasöverlägsenhet eller på hat — såsom apartheid-, segregations- eller separationspolitik — som förs av vissa regeringar,

vilka är fast beslutna att vidta alla nödvändiga åtgärder för att snabbt avskaffa rasdiskriminering i alla dess former och yttringar och att förhindra och bekämpa rasläror och alla yttringar av sådana läror för att främja förståelse mellan raserna och för att bygga ett internationellt samhälle fritt från alla former av åtskillnad eller diskrimine-

and manifestations, and to prevent and combat racist doctrines and practices in order to promote understanding between races and to build an international community free from all forms of racial segregation and racial discrimination,

Bearing in mind the Convention concerning Discrimination in respect of Employment and Occupation adopted by the International Labour Organisation in 1958, and the Convention against Discrimination in Education adopted by the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization in 1960,

Desiring to implement the principles embodied in the United Nations Declaration on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination and to secure the earliest adoption of practical measures to that end,

Have agreed as follows:

PART I

Article 1

1. In this Convention, the term "racial discrimination" shall mean any distinction, exclusion, restriction or preference based on race, colour, descent, or national or ethnic origin which has the purpose or effect of nullifying or impairing the recognition, enjoyment or exercise, on an equal footing, of human rights and fundamental freedoms in the political, economic, social, cultural or any other field of public life.

2. This Convention shall not apply to distinctions, exclusions, restrictions or preferences made by a State Party to this Convention between citizens and non-citizens.

toutes les manifestations de discrimination raciale et à prévenir et combattre les doctrines et pratiques racistes afin de favoriser la bonne entente entre les races et d'édifier une communauté internationale affranchie de toutes les formes de ségrégation et de discrimination raciales,

Ayant présentes à l'esprit la Convention concernant la discrimination en matière d'emploi et de profession adoptée par l'Organisation internationale du Travail en 1958 et la Convention concernant la lutte contre la discrimination dans le domaine de l'enseignement adoptée par l'Organisation des Nations Unies pour l'éducation, la science et la culture en 1960,

Désireux de donner effet aux principes énoncés dans la Déclaration des Nations Unies sur l'élimination de toutes les formes de discrimination raciale et d'assurer le plus rapidement possible l'adoption de mesures pratiques à cette fin,

Sont convenus de ce qui suit :

PREMIERE PARTIE

Article premier

1. Dans la présente Convention, l'expression « discrimination raciale » vise toute distinction, exclusion, restriction ou préférence fondée sur la race, la couleur, l'ascendance ou l'origine nationale ou ethnique, qui a pour but ou pour effet de détruire ou de compromettre la reconnaissance, la jouissance ou l'exercice, dans des conditions d'égalité, des droits de l'homme et des libertés fondamentales dans les domaines politique, économique, social et culturel ou dans tout autre domaine de la vie publique.

2. La présente Convention ne s'applique pas aux distinctions, exclusions, restrictions ou préférences établies par un Etat partie à la Convention selon qu'il s'agit de ses ressortissants ou de non-ressortissants.

ring på grund av ras,

vilka beaktar konventionen om rasdiskriminering i fråga om anställnings- och yrkesutövning, antagen av Internationella arbetsorganisationen år 1958, och konventionen mot diskriminering inom undervisningen, antagen av Förenta Nationernas organisation för uppfostran, vetenskap och kultur år 1960,

vilka önskar förverkliga de principer som uttryckts i Förenta Nationernas förklaring om avskaffande av alla former av rasdiskriminering och att trygga att praktiska åtgärder för att förverkliga detta mål vidtas så snart som möjligt,

har överenskommit om följande:

DEL 1

Artikel 1

1. I denna konvention avser uttrycket »rasdiskriminering» varje skillnad, undantag, inskränkning eller företräde på grund av ras, hudfärg, härstamning eller nationellt eller etniskt ursprung, som har till syfte eller verkan att omintetgöra eller inskränka erkännandet, åtnjutandet eller utövandet, på lika villkor, av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter på politiska, ekonomiska, sociala, kulturella eller andra områden av det offentliga livet.

2. Konventionen är icke tillämplig på sådana skillnader, undantag, inskränkningar eller företräden som av konventionsstat göres mellan medborgare och icke-medborgare.

3. Nothing in this Convention may be interpreted as affecting in any way the legal provisions of States Parties concerning nationality, citizenship or naturalization, provided that such provisions do not discriminate against any particular nationality.

4. Special measures taken for the sole purpose of securing adequate advancement of certain racial or ethnic groups or individuals requiring such protection as may be necessary in order to ensure such groups or individuals equal enjoyment or exercise of human rights and fundamental freedoms shall not be deemed racial discrimination, provided, however, that such measures do not, as a consequence, lead to the maintenance of separate rights for different racial groups and that they shall not be continued after the objectives for which they were taken have been achieved.

Article 2

1. States Parties condemn racial discrimination and undertake to pursue by all appropriate means and without delay a policy of eliminating racial discrimination in all its forms and promoting understanding among all races, and, to this end:

(a) Each State Party undertakes to engage in no act or practice of racial discrimination against persons, groups of persons or institutions and to ensure that all public authorities and public institutions, national and local, shall act in conformity with this obligation;

(b) Each State Party undertakes not to sponsor, defend or support racial discrimination by any persons or organizations;

3. Aucune disposition de la présente Convention ne peut être interprétée comme affectant de quelque manière que ce soit les dispositions législatives des Etats parties à la Convention concernant la nationalité, la citoyenneté ou la naturalisation, à condition que ces dispositions ne soient pas discriminatoires à l'égard d'une nationalité particulière.

4. Les mesures spéciales prises à seule fin d'assurer comme il convient le progrès de certains groupes raciaux ou ethniques ou d'individus ayant besoin de la protection qui peut être nécessaire pour leur garantir la jouissance et l'exercice des droits de l'homme et des libertés fondamentales dans des conditions d'égalité ne sont pas considérées comme des mesures de discrimination raciale, à condition toutefois qu'elles n'aient pas pour effet le maintien de droits distincts pour des groupes raciaux différents et qu'elles ne soient pas maintenues en vigueur une fois atteints les objectifs auxquels elles répondraient.

Article 2

1. Les Etats parties condamnent la discrimination raciale et s'engagent à poursuivre par tous les moyens appropriés et sans retard une politique tendant à éliminer toute forme de discrimination raciale et à favoriser l'entente entre toutes les races, et à cette fin :

a) Chaque Etat partie s'engage à ne se livrer à aucun acte ou pratique de discrimination raciale contre des personnes, groupes de personnes ou institutions et à faire en sorte que toutes les autorités publiques et institutions publiques, nationales et locales, se conforment à cette obligation;

b) Chaque Etat partie s'engage à ne pas encourager, défendre ou appuyer la discrimination raciale pratiquée par une personne ou une organisation quelconque;

3. Intet i denna konvention får tolkas så att det på något sätt inverkar på konventionsstaternas rättsregler rörande nationalitet, medborgarskap eller naturalisering, under förutsättning att dessa regler icke diskriminerar någon särskild nationalitet.

4. Särskilda åtgärder vidtagna utslutande för att åstadkomma tillfredsställande framsteg för sådana rasgrupper, etniska grupper eller enskilda personer, som är i behov av skydd för att kunna på lika villkor åtnjuta eller utöva mänskliga rättigheter och grundläggande friheter, skall icke anses utgöra rasdiskriminering, under förutsättning att sådana åtgärder icke leder till att skilda rättigheter vidmakthålles för olika rasgrupper och att de icke bibehålles sedan syftet därmed uppnåtts.

Artikel 2

1. Konventionsstaterna fördömer rasdiskriminering och förbinder sig att med alla lämpliga medel och utan dröjsmål föra en politik syftande till att avskaffa rasdiskriminering i alla dess former och till att främja förståelse mellan alla raser, i vilket syfte:

(a) envar konventionsstat förbinder sig att icke inlåta sig på handlingar eller bruk som innebär rasdiskriminering mot personer, grupper av personer eller institutioner och att tillse att alla offentliga myndigheter och institutioner, såväl nationella som lokala, handlar i enlighet med denna förpliktelse,

(b) envar konventionsstat förbinder sig att icke verka för, försvara eller stödja rasdiskriminering från personers eller organisationers sida,

(c) Each State Party shall take effective measures to review governmental, national and local policies, and to amend, rescind or nullify any laws and regulations which have the effect of creating or perpetuating racial discrimination wherever it exists;

(d) Each State Party shall prohibit and bring to an end, by all appropriate means, including legislation as required by circumstances, racial discrimination by any persons, group or organization;

(e) Each State Party undertakes to encourage, where appropriate, integrationist multi-racial organizations and movements and other means of eliminating barriers between races, and to discourage anything which tends to strengthen racial division.

2. States Parties shall, when the circumstances so warrant, take, in the social, economic, cultural and other fields, special and concrete measures to ensure the adequate development and protection of certain racial groups or individuals belonging to them, for the purpose of guaranteeing them the full and equal enjoyment of human rights and fundamental freedoms. These measures shall in no case entail as a consequence the maintenance of unequal or separate rights for different racial groups after the objectives for which they were taken have been achieved.

Article 3

States Parties particularly condemn racial segregation and *apartheid* and undertake to prevent, prohibit and eradicate all practices of

c) Chaque Etat partie doit prendre des mesures efficaces pour revoir les politiques gouvernementales nationales et locales et pour modifier, abroger ou annuler toute loi et toute disposition réglementaire ayant pour effet de créer la discrimination raciale ou de la perpétuer là où elle existe;

d) Chaque Etat partie doit, par tous les moyens appropriés, y compris, si les circonstances l'exigent, des mesures législatives, interdire la discrimination raciale pratiquée par des personnes, des groupes ou des organisations et y mettre fin;

e) Chaque Etat partie s'engage à favoriser, le cas échéant, les organisations et mouvements intégrationnistes multiraciaux et autres moyens propres à éliminer les barrières entre les races, et à décourager ce qui tend à renforcer la division raciale.

2. Les Etats parties prendront, si les circonstances l'exigent, dans les domaines social, économique, culturel et autres, des mesures spéciales et concrètes pour assurer comme il convient le développement ou la protection de certains groupes raciaux ou d'individus appartenant à ces groupes en vue de leur garantir, dans des conditions d'égalité, le plein exercice des droits de l'homme et des libertés fondamentales. Ces mesures ne pourront en aucun cas avoir pour effet le maintien de droits inégaux ou distincts pour les divers groupes raciaux, une fois atteints les objectifs auxquels elles répondaient.

Article 3

Les Etats parties condamnent spécialement la ségrégation raciale et l'*apartheid* et s'engagent à prévenir, à interdire et à éliminer sur les ter-

(c) envar konventionsstat skall vidtaga effektiva åtgärder för att granska regeringsmaktens samt övrig nationell eller lokal myndighetsutövning och för att ändra, upphäva eller ogiltigförklara alla lagar och bestämmelser som ger upphov till rasdiskriminering eller har till verkan att redan förekommande rasdiskriminering vidmakthålles,

(d) envar konventionsstat skall förbjuda och med alla lämpliga medel, däribland den lagstiftning som omständigheterna påkallar, göra slut på rasdiskriminering från personers, grupper eller organisationers sida,

(e) envar konventionsstat förbinder sig att, där så är lämpligt, uppmuntra organisationer och rörelser, som representerar flera raser och syftar till integrering, att främja användandet av andra medel att avskaffa skiljemurar mellan raser och att motarbeta allt sådant som kan få till följd ökad splittring mellan raser.

2. Konventionsstaterna skall, när omständigheterna föranleder därtill, vidtaga särskilda och konkreta åtgärder på sociala, ekonomiska, kulturella och andra områden för att åstadkomma tillfredsställande utveckling och skydd för vissa rasgrupper eller därtill hörande enskilda personer i syfte att tillförsäkra dem fullt och likaberättigat åtnjutande av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter. Dessa åtgärder får i intet fall leda till att olikvärdiga eller skilda rättigheter upprätthålles för olika rasgrupper sedan syftet med åtgärderna uppnåtts.

Artikel 3

Konventionsstaterna fördömer särskilt rassegregation och apartheid och förbinder sig att hindra, förbjuda och utrota alla företeelser av detta

this nature in territories under their jurisdiction.

territoires relevant de leur juridiction toutes les pratiques de cette nature.

Article 4

States Parties condemn all propaganda and all organizations which are based on ideas or theories of superiority of one race or group of persons of one colour or ethnic origin, or which attempt to justify or promote racial hatred and discrimination in any form, and undertake to adopt immediate and positive measures designed to eradicate all incitement to, or acts of, such discrimination and, to this end, with due regard to the principles embodied in the Universal Declaration of Human Rights and the rights expressly set forth in article 5 of this Convention, *inter alia*:

(a) Shall declare an offence punishable by law all dissemination of ideas based on racial superiority or hatred, incitement to racial discrimination, as well as all acts of violence or incitement to such acts against any race or group of persons of another colour or ethnic origin, and also the provision of any assistance to racist activities, including the financing thereof;

(b) Shall declare illegal and prohibit organizations, and also organized and all other propaganda activities, which promote and incite racial discrimination, and shall recognize participation in such organization of activities as an offence punishable by law;

(c) Shall not permit public authorities or public institutions, national or local, to promote or incite racial discrimination.

Article 4

Les Etats parties condamnent toute propagande et toutes organisations qui s'inspirent d'idées ou de théories fondées sur la supériorité d'une race ou d'un groupe de personnes d'une certaine couleur ou d'une certaine origine ethnique, ou qui prétendent justifier ou encourager toute forme de haine et de discrimination raciales, ils s'engagent à adopter immédiatement des mesures positives destinées à éliminer toute incitation à une telle discrimination, ou tous actes de discrimination, et, à cette fin, tenant compte des principes formulés dans la Déclaration universelle des droits de l'homme et des droits expressément énoncés à l'article 5 de la présente Convention, ils s'engagent notamment :

a) A déclarer délits punissables par la loi toute diffusion d'idées fondées sur la supériorité ou la haine raciale, toute incitation à la discrimination raciale, ainsi que tous actes de violence, ou provocation à de tels actes, dirigés contre toute race ou tout groupe de personnes d'une autre couleur ou d'une autre origine ethnique, de même que toute assistance apportée à des activités racistes, y compris leur financement;

b) A déclarer illégales et à interdire les organisations ainsi que les activités de propagande organisée et tout autre type d'activité de propagande qui incitent à la discrimination raciale et qui l'encouragent et à déclarer délit punissable par la loi la participation à ces organisations ou à ces activités;

c) A ne pas permettre aux autorités publiques ni aux institutions publiques, nationales ou locales, d'inciter à la discrimination raciale ou de l'encourager.

slag inom områden under deras jurisdiktion.

Artikel 4

Konventionsstaterna fördömer all propaganda och alla organisationer, som grundar sig på uppfattningar eller teorier att någon ras eller persongrupp av viss hudfärg eller visst etniskt ursprung är överlägsen någon annan eller som söker rättfärdiga eller främja rashat och diskriminering i någon form, och förbinder sig att vidtaga omedelbara och konkreta åtgärder syftande till att avskaffa allt främjande eller utövande av sådan diskriminering. I detta syfte skall konventionsstaterna, med vederbörligt beaktande av de principer som omfattas av den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna och av de rättigheter som uttryckligen anges i artikel 5 av denna konvention, bland annat:

(a) som brottslig handling, straffbar enligt lag, förklara allt spridande av på rasöverlägsenhet eller rashat grundade idéer, uppmaning till rasdiskriminering, varje våldshandling eller uppmaning till sådan handling mot någon ras eller persongrupp av annan hudfärg eller annat etniskt ursprung och även lämnandet av stöd i någon form åt rasförföljelse, inklusive finansiering därav,

(b) olagligförklara och förbjuda organisationer och organiserad och annan propaganda, som främjar och uppmanar till rasdiskriminering, samt förklara deltagande i dylika organisationer eller dylik verksamhet som en brottslig handling, straffbar enligt lag,

(c) icke tillåta offentliga myndigheter eller offentliga institutioner, vare sig nationella eller lokala, att främja eller uppmana till rasdiskriminering.

Article 5

In compliance with the fundamental obligations laid down in article 2 of this Convention, States Parties undertake to prohibit and to eliminate racial discrimination in all its forms and to guarantee the right of everyone, without distinction as to race, colour, or national or ethnic origin, to equality before the law, notably in the enjoyment of the following rights:

(a) The right to equal treatment before the tribunals and all other organs administering justice;

(b) The right to security of person and protection by the State against violence or bodily harm, whether inflicted by government officials or by any individual, group or institution;

(c) Political rights, in particular the rights to participate in elections—to vote and to stand for election—on the basis of universal and equal suffrage, to take part in the Government as well as in the conduct of public affairs at any level and to have equal access to public service;

(d) Other civil rights, in particular;

(i) The right to freedom of movement and residence within the border of the State;

(ii) The right to leave any country, including one's own, and to return to one's country;

(iii) The right to nationality;

(iv) The right to marriage and choice of spouse;

(v) The right to own property alone as well as in association with others;

(vi) The right to inherit;

(vii) The right to freedom of thought, conscience and religion;

(viii) The right to freedom of opinion and expression;

(ix) The right to freedom of peaceful assembly and association;

Article 5

Conformément aux obligations fondamentales énoncées à l'article 2 de la présente Convention, les Etats parties s'engagent à interdire et à éliminer la discrimination raciale sous toutes ses formes et à garantir le droit de chacun à l'égalité devant la loi sans distinction de race, de couleur ou d'origine nationale ou ethnique, notamment dans la jouissance des droits suivants :

a) Droit à un traitement égal devant les tribunaux et tout autre organe administrant la justice;

b) Droit à la sûreté de la personne et à la protection de l'Etat contre les voies de fait ou les sévices de la part, soit de fonctionnaires du gouvernement, soit de tout individu, groupe ou institution;

c) Droits politiques, notamment droit de participer aux élections — de voter et d'être candidat — selon le système du suffrage universel et égal, droit de prendre part au gouvernement ainsi qu'à la direction des affaires publiques, à tous les échelons, et droit d'accéder, dans des conditions d'égalité, aux fonctions publiques;

d) Autres droits civils, notamment :

i) Droit de circuler librement et de choisir sa résidence à l'intérieur d'un Etat;

ii) Droit de quitter tout pays, y compris le sien, et de revenir dans son pays;

iii) Droit à une nationalité;

iv) Droit de se marier et de choisir son conjoint;

v) Droit de toute personne, aussi bien seule qu'en association, à la propriété;

vi) Droit d'hériter;

vii) Droit à la liberté de pensée, de conscience et de religion;

viii) Droit à la liberté d'opinion et d'expression;

ix) Droit à la liberté de réunion et d'association pacifiques;

Artikel 5

Till uppfyllande av de grundläggande förpliktelserna i artikel 2 i denna konvention förbinder sig konventionsstaterna att förbjuda och avskaffa rasdiskriminering i alla dess former och att tillförsäkra envar, utan åtskillnad grundad på ras, hudfärg eller nationellt eller etniskt ursprung, likhet inför lagen, särskilt i vad avser åtnjutandet av följande rättigheter:

(a) rätten till lika behandling inför domstolar och andra rättsskipande organ,

(b) rätten till personlig säkerhet och till skydd från staten mot att bli utsatt för våld eller kroppsskada av någon myndighetsperson eller av någon individ, grupp eller institution,

(c) politiska rättigheter, i synnerhet rätten att delta i val — att rösta och vara valbar — på grundval av allmän och lika rösträtt, att taga del i landets styrelse och allmänna angelägenheter på alla plan och att på lika villkor ha tillträde till offentlig tjänst,

(d) andra medborgerliga rättigheter, i synnerhet:

(i) rätten att fritt röra sig och bosätta sig inom statens gränser,

(ii) rätten att lämna vilket som helst land, också det egna, och att återvända till det egna landet,

(iii) rätten till nationalitet,

(iv) rätten till äktenskap och val av make,

(v) rätten att äga egendom ensam eller tillsammans med annan,

(vi) rätten att ärva,

(vii) rätten till tanke-, samvets- och religionsfrihet,

(viii) rätten till åsikts- och yttrandefrihet,

(ix) rätten till församlings- och föreningsfrihet i fredligt syfte,

(e) Economic, social and cultural rights, in particular:

(i) The rights to work, to free choice of employment, to just and favourable conditions of work, to protection against unemployment, to equal pay for equal work, to just and favourable remuneration;

(ii) The right to form and join trade unions:

(iii) The right to housing;

(iv) The right to public health, medical care, social security and social services;

(v) The right to education and training;

(vi) The right to equal participation in cultural activities;

(f) The right of access to any place or service intended for use by the general public, such as transport, hotels, restaurants, cafés, theatres and parks.

Article 6

States Parties shall assure to everyone within their jurisdiction effective protection and remedies, through the competent national tribunals and other State institutions, against any acts of racial discrimination which violate his human rights and fundamental freedoms contrary to this Convention, as well as the right to seek from such tribunals just and adequate reparation or satisfaction for any damage suffered as a result of such discrimination.

Article 7

States Parties undertake to adopt immediate and effective measures, particularly in the fields of teaching, education, culture and information, with a view to combating prejudices which lead to racial discrimination and to promoting understanding,

e) Droits économiques, sociaux et culturels, notamment :

i) Droits au travail, au libre choix de son travail, à des conditions équitables et satisfaisantes de travail, à la protection contre le chômage, à un salaire égal pour un travail égal, à une rémunération équitable et satisfaisante;

ii) Droit de fonder des syndicats et de s'affilier à des syndicats;

iii) Droit au logement;

iv) Droit à la santé, aux soins médicaux, à la sécurité sociale et aux services sociaux;

v) Droit à l'éducation et à la formation professionnelle;

vi) Droit de prendre part, dans des conditions d'égalité, aux activités culturelles;

f) Droit d'accès à tous lieux et services destinés à l'usage du public, tels que moyens de transport, hôtels, restaurants, cafés, spectacles et parcs.

Article 6

Les Etats parties assureront à toute personne soumise à leur juridiction une protection et une voie de recours effectives, devant les tribunaux nationaux et autres organismes d'Etat compétents, contre tous actes de discrimination raciale qui, contrairement à la présente Convention, violeraient ses droits individuels et ses libertés fondamentales, ainsi que le droit de demander à ces tribunaux satisfaction ou réparation juste et adéquate pour tout dommage dont elle pourrait être victime par suite d'une telle discrimination.

Article 7

Les Etats parties s'engagent à prendre des mesures immédiates et efficaces, notamment dans les domaines de l'enseignement, de l'éducation, de la culture et de l'information, pour lutter contre les préjugés conduisant à la discrimination ra-

(e) ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, i synnerhet:

(i) rätten till arbete, till fritt val av anställning, till rättvisa och gynnsamma arbetsvillkor, till skydd mot arbetslöshet, till lika lön för lika arbete, till rättvis och gynnsam lön för arbete,

(ii) rätten att bilda och ansluta sig till fackförening,

(iii) rätten till bostad,

(iv) rätten till allmän hälsovård, sjukvård, social trygghet och allmänna tjänster,

(v) rätten till undervisning och utbildning,

(vi) rätten att delta på lika villkor i kulturell verksamhet,

(f) rätten att få tillträde till varje för allmänheten avsedd plats eller serviceinrättning, såsom kommunikationsmedel, hotell, restauranger, kaféer, teatrar och parker.

Artikel 6

Konventionsstaterna skall tillförsäkra envar under deras jurisdiktion verksamt skydd och verksamma rättsliga medel, genom vederbörande nationella domstolar och andra statliga institutioner, mot varje rasdiskriminerande handling som kränker hans mänskliga rättigheter och grundläggande friheter i strid mot denna konvention, ävensom rätten att vid sådana domstolar begära rättvis och tillfredsställande gottgörelse eller ersättning för skada liden till följd av sådan diskriminering.

Artikel 7

Konventionsstaterna förbinder sig att vidtaga omedelbara och effektiva åtgärder, särskilt på undervisningens, uppfostrans, kulturens och upplysningens områden, i syfte att bekämpa fördomar som leder till rasdiskriminering, och att främja för-

tolerance and friendship among nations and racial or ethnical groups, as well as to propagating the purposes and principles of the Charter of the United Nations, the Universal Declaration of Human Rights, the United Nations Declaration on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination, and this Convention.

ciale et favoriser la compréhension, la tolérance et l'amitié entre nations et groupes raciaux ou ethniques, ainsi que pour promouvoir les buts et principes de la Charte des Nations Unies, de la Déclaration universelle des droits de l'homme, de la Déclaration des Nations Unies sur l'élimination de toutes les formes de discrimination raciale et de la présente Convention.

PART II

Article 8

1. There shall be established a Committee on the Elimination of Racial Discrimination (hereinafter referred to as the Committee) consisting of eighteen experts of high moral standing and acknowledged impartiality elected by States Parties from among their nationals, who shall serve in their personal capacity, consideration being given to equitable geographical distribution and to the representation of the different forms of civilization as well as of the principal legal systems.

2. The members of the Committee shall be elected by secret ballot from a list of persons nominated by the States Parties. Each State Party may nominate one person from among its own nationals.

3. The initial election shall be held six months after the date of the entry into force of this Convention. At least three months before the date of each election the Secretary-General of the United Nations shall address a letter to the States Parties inviting them to submit their nominations within two months. The Secretary-General shall prepare a list in alphabetical order of all persons thus nominated, indicating the States Parties which have nominated them, and shall submit it to the States Parties.

4. Elections of the members of

DEUXIEME PARTIE

Article 8

1. Il est constitué un Comité pour l'élimination de la discrimination raciale (ci-après dénommé le Comité) composé de dix-huit experts connus pour leur haute moralité et leur impartialité, qui sont élus par les Etats parties parmi leurs ressortissants et qui siègent à titre individuel, compte tenu d'une répartition géographique équitable et de la représentation des différentes formes de civilisation ainsi que des principaux systèmes juridiques.

2. Les membres du Comité sont élus au scrutin secret sur une liste de candidats désignés par les Etats parties. Chaque Etat partie peut désigner un candidat choisi parmi ses ressortissants.

3. La première élection aura lieu six mois après la date de l'entrée en vigueur de la présente Convention. Trois mois au moins avant la date de chaque élection, le Secrétaire général de l'Organisation des Nations Unies envoie une lettre aux Etats parties pour les inviter à présenter leurs candidatures dans un délai de deux mois. Le Secrétaire général dresse une liste par ordre alphabétique de tous les candidats ainsi désignés, avec indication des Etats parties qui les ont désignés, et la communique aux Etats parties.

4. Les membres du Comité sont

ståelse, fördragsamhet och vänskap mellan stater och mellan rasgrupper eller etniska grupper, ävensom att sprida kunskap om ändamål och grundsatser i FN:s stadga, den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna, FN:s förklaring om avskaffande av alla former av rasdiskriminering samt denna konvention.

DEL II

Artikel 8

1. En kommitté för avskaffandet av rasdiskriminering (i det följande benämnd kommittén) skall upprättas och bestå av aderton moraliskt högtstående och erkänt opartiska sakkunniga personer. De sakkunniga skall fullgöra sitt uppdrag i egenkap av enskilda personer. De skall väljas av konventionsstaterna bland dessas medborgare med iakttagande av en skälig geografisk fördelning och av att olika slag av civilisation samt de viktigaste rättssystemen blir företrädna.

2. Kommitténs ledamöter skall väljas genom hemlig omröstning från en förteckning över personer, vilka föreslagits av konventionsstaterna. Varje konventionsstat får föreslå en person bland sina egna medborgare.

3. Det första valet skall äga rum sex månader efter dagen för konventionens ikraftträdande. Senast tre månader före varje valdag skall FN:s generalsekreterare skriftligen uppmana konventionsstaterna att inom två månader inkomma med sina förslag. Generalsekreteraren skall upprätta och till konventionsstaterna överlämna en förteckning i alfabetisk ordning över alla de sålunda föreslagna personerna med angivande av vilka stater som föreslagit dem.

4. Val av kommitténs ledamöter

the Committee shall be held at a meeting of States Parties convened by the Secretary-General at United Nations Headquarters. At that meeting for which two thirds of the States Parties shall constitute a quorum, the persons elected to the Committee shall be those nominees who obtain the largest number of votes and an absolute majority of the votes of the representatives of States Parties present and voting.

5. (a) The members of the Committee shall be elected for a term of four years. However, the terms of nine of the members elected at the first election shall expire at the end of two years; immediately after the first election the names of these nine members shall be chosen by lot by the Chairman of the Committee.

(b) For the filling of casual vacancies, the State Party whose expert has ceased to function as a member of the Committee shall appoint another expert from among its nationals, subject to the approval of the Committee.

6. States Parties shall be responsible for the expenses of the members of the Committee while they are in performance of Committee duties.

Article 9

1. States Parties undertake to submit to the Secretary-General of the United Nations, for consideration by the Committee, a report on the legislative, judicial, administrative or other measures which they adopted and which give effect to the provisions of this Convention: (a) within one year after the entry into force of the Convention for the State concerned; and (b) thereafter every two years and whenever the Committee so requests. The Committee may request further information from the States Parties.

élus au cours d'une réunion des Etats parties convoquée par le Secrétaire général au Siège de l'Organisation des Nations Unies. A cette réunion, où le quorum est constitué par les deux tiers des Etats parties, sont élus membres du Comité les candidats qui obtiennent le plus grand nombre de voix et la majorité absolue des votes des représentants des Etats parties présents et votants.

5. a) Les membres du Comité sont élus pour quatre ans. Toutefois, le mandat de neuf des membres élus lors de la première élection prendra fin au bout de deux ans; immédiatement après la première élection, le nom de ces neuf membres sera tiré au sort par le Président du Comité.

b) Pour remplir les vacances fortuites, l'Etat partie dont l'expert a cessé d'exercer ses fonctions de membre du Comité nommera un autre expert parmi ses ressortissants, sous réserve de l'approbation du Comité.

6. Les Etats parties prennent à leur charge les dépenses des membres du Comité pour la période où ceux-ci s'acquittent de fonctions au Comité.

Article 9

1. Les Etats parties s'engagent à présenter au Secrétaire général de l'Organisation des Nations Unies, pour examen par le Comité, un rapport sur les mesures d'ordre législatif, judiciaire, administratif ou autre qu'ils ont arrêtées et qui donnent effet aux dispositions de la présente Convention : a) dans un délai d'un an à compter de l'entrée en vigueur de la Convention, pour chaque Etat intéressé en ce qui le concerne et b) par la suite, tous les deux ans et en outre chaque fois que le Comité en fera la demande. Le Comité peut demander des renseignements complémentaires aux Etats parties.

skall förrättas vid ett av generalsekreteraren sammankallat möte mellan konventionsstaterna i FN:s huvudkvarter. Vid sådant sammanträde, där två tredjedelar av konventionsstaterna måste vara företrädna för att beslut skall kunna fattas, skall de kandidater inväljas i kommittén som uppnår det största antalet röster och absolut majoritet av de närvarande och röstande konventionsstaternas röster.

5. (a) Kommitténs ledamöter väljes för en tid av fyra år. För nio av de ledamöter som väljes vid det första valet skall dock tiden löpa ut efter två år. Omedelbart efter det första valet skall namnen på dessa nio ledamöter utses genom lottdragning av kommitténs ordförande.

(b) I händelse av tillfällig vakans utser den konventionsstat, vars sakkunnige upphört att vara ledamot av kommittén, en annan sakkunnig bland sina medborgare med förbehåll för kommitténs godkännande.

6. Konventionsstaterna skall svara för kommittéledamöternas utgifter när de utför kommittéuppdrag.

Artikel 9

1. Konventionsstaterna förbinder sig att för kommitténs granskning tillställa generalsekreteraren en rapport om de lagstiftnings-, domstols-, förvaltnings- och andra åtgärder de vidtagit för konventionsbestämmelsernas efterlevnad: a) inom ett år efter konventionens ikraftträdande för vederbörande stat och b) därefter vartannat år och närhelst kommittén begär. Kommittén äger påfordra ytterligare upplysningar av konventionsstaterna.

2. The Committee shall report annually, through the Secretary-General, to the General Assembly of the United Nations on its activities and may make suggestions and general recommendations based on the examination of the reports and information received from the States Parties. Such suggestions and general recommendations shall be reported to the General Assembly together with comments, if any, from States Parties.

Article 10

1. The Committee shall adopt its own rules of procedure.

2. The Committee shall elect its officers for a term of two years.

3. The secretariat of the Committee shall be provided by the Secretary-General of the United Nations.

4. The meetings of the Committee shall normally be held at United Nations Headquarters.

Article 11

1. If a State Party considers that another State Party is not giving effect to the provisions of this Convention, it may bring the matter to the attention of the Committee. The Committee shall then transmit the communication to the State Party concerned. Within three months, the receiving State shall submit to the Committee written explanations or statements clarifying the matter and the remedy, if any, that may have been taken by that State.

2. If the matter is not adjusted to the satisfaction of both parties, either by bilateral negotiations or by any other procedure open to them, within six months after the receipt by the receiving State of the initial communication, either State shall have the right to refer the matter again to the Committee by notifying

2. Le Comité soumet chaque année à l'Assemblée générale de l'Organisation des Nations Unies, par l'intermédiaire du Secrétaire général, un rapport sur ses activités et peut faire des suggestions et des recommandations d'ordre général fondées sur l'examen des rapports et des renseignements reçus des Etats parties. Il porte ces suggestions et recommandations d'ordre général à la connaissance de l'Assemblée générale avec, le cas échéant, les observations des Etats parties.

Article 10

1. Le Comité adopte son règlement intérieur.

2. Le Comité élit son bureau pour une période de deux ans.

3. Le Secrétaire général de l'Organisation des Nations Unies assure le secrétariat du Comité.

4. Le Comité tient normalement ses réunions au Siège de l'Organisation des Nations Unies.

Article 11

1. Si un Etat partie estime qu'un autre Etat également partie n'applique pas les dispositions de la présente Convention, il peut appeler l'attention du Comité sur la question. Le Comité transmet alors la communication à l'Etat partie intéressé. Dans un délai de trois mois, l'Etat destinataire soumet au Comité des explications ou déclarations écrites éclaircissant la question et indiquant, le cas échéant, les mesures qui peuvent avoir été prises par ledit Etat pour remédier à la situation.

2. Si, dans un délai de six mois à compter de la date de réception de la communication originale par l'Etat destinataire, la question n'est pas réglée à la satisfaction des deux Etats, par voie de négociations bilatérales ou par toute autre procédure qui serait à leur disposition, l'un comme l'autre auront le droit de la

2. Kommittén skall genom generalsekreteraren årligen rapportera till FN:s generalförsamling om sin verksamhet och kan framställa förslag och allmänna rekommendationer på grundval av sin granskning av de från konventionsstaterna mottagna rapporterna och upplysningarna. Sådana förslag och allmänna rekommendationer skall föreläggas generalförsamlingen tillsammans med konventionsstaternas eventuella kommentarer.

Artikel 10

1. Kommittén antager själv sin arbetsordning.

2. Kommittén väljer sitt presidium för en tid av två år.

3. FN:s generalsekreterare skall sörja för sekretariat åt kommittén.

4. Kommitténs sammanträden hålls som regel i FN:s huvudkvarter.

Artikel 11

1. Om en konventionsstat finner att en annan konventionsstat icke efterlever konventionens bestämmelser, kan den förra staten anmäla förhållandet för kommittén. Kommittén skall då överlämna meddelandet därom till den andra staten. Inom tre månader skall den mottagande staten skriftligen lämna kommittén en förklaring eller ett uttalande med upplysningar i saken och uppgift om den åtgärd som eventuellt vidtagits av den staten.

2. Om ärendet icke regleras på ett för båda parter tillfredsställande sätt genom bilaterala förhandlingar eller annat för dem tillgängligt förfarande inom sex månader efter det den mottagande staten mottog det ursprungliga meddelandet, har vardera staten rätt att åter hänskjuta ärendet till kommittén genom anmä-

the Committee and also the other State.

3. The Committee shall deal with a matter referred to it in accordance with paragraph 2 of this article after it has ascertained that all available domestic remedies have been invoked and exhausted in the case, in conformity with the generally recognized principles of international law. This shall not be the rule where the application of the remedies is unreasonably prolonged.

4. In any matter referred to it, the Committee may call upon the States Parties concerned to supply any other relevant information.

5. When any matter arising out of this article is being considered by the Committee, the States Parties concerned shall be entitled to send a representative to take part in the proceedings of the Committee, without voting rights, while the matter is under consideration.

Article 12

1. (a) After the Committee has obtained and collated all the information it deems necessary, the Chairman shall appoint an *ad hoc* Conciliation Commission (hereinafter referred to as the Commission) comprising five persons who may or may not be members of the Committee. The members of the Commission shall be appointed with the unanimous consent of the parties to the dispute, and its good offices shall be made available to the States concerned with a view to an amicable solution of the matter on the basis of respect for this Convention.

(b) If the States parties to the dispute fail to reach agreement within three months on all or part of the composition of the Commission, the members of the Commission not agreed upon by the States parties to the dispute shall be elected by secret

soumettre à nouveau au Comité en adressant une notification au Comité ainsi qu'à l'autre Etat intéressé.

3. Le Comité ne peut connaître d'une affaire qui lui est soumise conformément au paragraphe 2 du présent article qu'après s'être assuré que tous les recours internes disponibles ont été utilisés ou épuisés, conformément aux principes de droit international généralement reconnus. Cette règle ne s'applique pas si les procédures de recours excèdent des délais raisonnables.

4. Dans toute affaire qui lui est soumise, le Comité peut demander aux Etats parties en présence de lui fournir tout renseignement complémentaire pertinent.

5. Lorsque le Comité examine une question en application du présent article, les Etats parties intéressés ont le droit de désigner un représentant qui participera sans droit de vote aux travaux du Comité pendant toute la durée des débats.

Article 12

1. a) Une fois que le Comité a obtenu et dépouillé tous les renseignements qu'il juge nécessaires, le Président désigne une Commission de conciliation *ad hoc* (ci-après dénommée la Commission) composée de cinq personnes qui peuvent ou non être membres du Comité. Les membres en sont désignés avec l'assentiment entier et unanime des parties au différend et la Commission met ses bons offices à la disposition des Etats intéressés, afin de parvenir à une solution amiable de la question, fondée sur le respect de la présente Convention.

b) Si les Etats parties au différend ne parviennent pas à une entente sur tout ou partie de la composition de la Commission dans un délai de trois mois, les membres de la Commission qui n'ont pas l'assentiment des Etats parties au différend sont

lan till såväl kommittén som den andra staten.

3. Kommittén skall till behandling upptaga ärende som hänskjutits till den enligt punkt 2 i denna artikel först sedan den uttrönt att alla inhemska rättsmedel tagits i anspråk och uttömts i fallet enligt folkrättsens allmänt vedertagna grunderser. Detta skall dock ej gälla om rättsmedlens utnyttjande är oskäligt tidskrävande.

4. I varje till kommittén hänskjutet ärende äger kommittén ålägga de berörda konventionsstaterna att ställa ytterligare upplysningar av betydelse till förfogande.

5. När ärende, som avses i denna artikel, behandlas av kommittén, skall berörda stater ha rätt att sända en representant för att utan rösträtt deltaga i kommitténs arbete under ärendets behandling.

Artikel 12

1. (a) Sedan kommittén mottagit och sammanställt alla de upplysningar den anser nödvändiga, skall ordföranden utse en förlikningskommission ad hoc (i det följande benämnd kommissionen) bestående av fem personer, som kan men icke behöver vara ledamöter i kommittén. Kommissionens ledamöter skall utses med de tvistande parternas samtycke, och dess tjänster skall ställas till de berörda staternas förfogande i syfte att åstadkomma en reglering av frågan i godo grundad på respekt för konventionen.

(b) Har de tvistande staterna icke inom tre månader enats om kommissionens sammansättning, helt eller delvis, skall de kommissionsmedlemmar, varom enighet icke nåtts mellan de tvistande staterna, väljas av kommittén bland dess medlem-

ballot by a two-thirds majority vote of the Committee from among its own members.

2. The members of the Commission shall serve in their personal capacity. They shall not be nationals of the States parties to the dispute or of a State not Party to this Convention.

3. The Commission shall elect its own Chairman and adopt its own rules of procedure.

4. The meetings of the Commission shall normally be held at United Nations Headquarters or at any other convenient place as determined by the Commission.

5. The secretariat provided in accordance with article 10, paragraph 3, of this Convention shall also service the Commission whenever a dispute among States Parties brings the Commission into being.

6. The States parties to the dispute shall share equally all the expenses of the members of the Commission in accordance with estimates to be provided by the Secretary-General of the United Nations.

7. The Secretary-General shall be empowered to pay the expenses of the members of the Commission, if necessary, before reimbursement by the States parties to the dispute in accordance with paragraph 6 of this article.

8. The information obtained and collated by the Committee shall be made available to the Commission, and the Commission may call upon the States concerned to supply any other relevant information.

Article 13

1. When the Commission has fully considered the matter, it shall prepare and submit to the Chairman of the Committee a report embodying its findings on all questions of fact

élus au scrutin secret parmi les membres du Comité, à la majorité des deux tiers des membres du Comité.

2. Les membres de la Commission siègent à titre individuel. Ils ne doivent pas être ressortissants de l'un des Etats parties au différend ni d'un Etat qui n'est pas partie à la présente Convention.

3. La Commission élit son Président et adopte son règlement intérieur.

4. La Commission tient normalement ses réunions au Siège de l'Organisation des Nations Unies ou en tout autre lieu approprié que déterminera la Commission.

5. Le secrétariat prévu au paragraphe 3 de l'article 10 de la présente Convention prête également ses services à la Commission chaque fois qu'un différend entre des Etats parties entraîne la constitution de la Commission.

6. Toutes les dépenses des membres de la Commission sont réparties également entre les Etats parties au différend, sur la base d'un état estimatif établi par le Secrétaire général de l'Organisation des Nations Unies.

7. Le Secrétaire général sera habilité, si besoin est, à défrayer les membres de la Commission de leurs dépenses, avant que le remboursement en ait été effectué par les Etats parties au différend conformément au paragraphe 6 du présent article.

8. Les renseignements obtenus et dépouillés par le Comité sont mis à la disposition de la Commission, et la Commission peut demander aux Etats intéressés de lui fournir tout renseignement complémentaire pertinent.

Article 13

1. Après avoir étudié la question sous tous ses aspects, la Commission prépare et soumet au Président du Comité un rapport contenant ses conclusions sur toutes les questions

mar med tvåtredjedels majoritet vid hemlig omröstning.

2. Kommissionens ledamöter skall fullgöra sitt uppdrag i egenskap av enskilda personer. De får ej vara medborgare i tvistande stat eller i stat som icke biträtt konventionen.

3. Kommissionen skall själv välja sin ordförande och antaga sin arbetsordning.

4. Kommissionens sammanträden skall som regel hållas i FN:s huvudkvarter eller på annan lämplig plats enligt kommissionens bestämmande.

5. Det sekretariat som ställes till förfogande enligt artikel 10 punkt 3 skall, när en tvist mellan konventionsstater leder till utseendet av en kommission, biträda även denna.

6. De tvistande parterna skall samsammans mellan lika fördela kostnaderna för ledamöterna i kommissionen enligt beräkningar som ombesörjes av FN:s generalsekreterare.

7. Generalsekreteraren är bemyndigad att, om så erfordras, betala kostnaderna för kommissionens ledamöter, innan de tvistande staterna ersatt kostnaderna enligt punkt 6 i denna artikel.

8. De upplysningar som kommittén mottagit och sammanställt skall ställas till kommissionens förfogande, och kommissionen kan anmoda de berörda staterna att inkomma med ytterligare upplysningar av betydelse.

Artikel 13

1. När kommissionen avslutat prövningen av ärende, skall den upp- rätta och till kommitténs ordförande överlämna en rapport omfattande dess utredning om de med tvisten

relevant to the issue between the parties and containing such recommendations as it may think proper for the amicable solution of the dispute.

2. The Chairman of the Committee shall communicate the report of the Commission to each of the States parties to the dispute. These States shall, within three months, inform the Chairman of the Committee whether or not they accept the recommendations contained in the report of the Commission.

3. After the period provided for in paragraph 2 of this article, the Chairman of the Committee shall communicate the report of the Commission and the declarations of the States Parties concerned to the other States Parties to this Convention.

Article 14

1. A State Party may at any time declare that it recognizes the competence of the Committee to receive and consider communications from individuals or groups of individuals within its jurisdiction claiming to be victims of a violation by that State Party of any of the rights set forth in this Convention. No communication shall be received by the Committee if it concerns a State Party which has not made such a declaration.

2. Any State Party which makes a declaration as provided for in paragraph 1 of this article may establish or indicate a body within its national legal order which shall be competent to receive and consider petitions from individuals and groups of individuals within its jurisdiction who claim to be victims of a violation of any of the rights set forth in this Convention and who have exhausted other available local remedies.

de fait relatives au litige entre les parties et renfermant les recommandations qu'elle juge opportunes en vue de parvenir à un règlement amiable du différend.

2. Le Président du Comité transmet le rapport de la Commission à chacun des Etats parties au différend. Lesdits Etats font savoir au Président du Comité, dans un délai de trois mois, s'ils acceptent, ou non, les recommandations contenues dans le rapport de la Commission.

3. Une fois expiré le délai prévu au paragraphe 2 du présent article, le Président du Comité communique le rapport de la Commission et les déclarations des Etats parties intéressés aux autres Etats parties à la Convention.

Article 14

1. Tout Etat partie peut déclarer à tout moment qu'il reconnaît la compétence du Comité pour recevoir et examiner des communications émanant de personnes ou de groupes de personnes relevant de sa juridiction qui se plaignent d'être victimes d'une violation, par ledit Etat partie, de l'un quelconque des droits énoncés dans la présente Convention. Le Comité ne reçoit aucune communication intéressant un Etat partie qui n'a pas fait une telle déclaration.

2. Tout Etat partie qui fait une déclaration conformément au paragraphe 1 du présent article peut créer ou désigner un organisme dans le cadre de son ordre juridique national, qui aura compétence pour recevoir et examiner les pétitions émanant de personnes ou de groupes de personnes relevant de la juridiction dudit Etat qui se plaignent d'être victimes d'une violation de l'un quelconque des droits énoncés dans la présente Convention et qui ont épuisé les autres recours locaux disponibles.

sammanhängande faktiska förhållandena och innehållande de rekommendationer den finner ägnade att åvägabringa en uppgörelse i godo av tvisten.

2. Kommitténs ordförande skall överlämna kommissionens rapport till envar av de tvistande staterna. Dessa skall inom tre månader underrätta kommitténs ordförande huruvida de godkänner rekommendationerna i kommissionens rapport.

3. När den i punkt 2 i denna artikel angivna tiden utlöpt, skall kommitténs ordförande överlämna kommissionens rapport och de berörda konventionsstaternas deklARATIONER till övriga konventionsstater.

Artikel 14

1. En konventionsstat kan när som helst förklara, att den erkänner kommitténs behörighet att mottaga och pröva framställningar från sådana enskilda personer eller grupper av enskilda inom statens jurisdiktionsområde, som påstår sig ha genom den staten blivit utsatta för kränkning av någon av de i denna konvention angivna rättigheterna. Framställning skall icke mottagas av kommittén, om den gäller en konventionsstat som ej avgivit sådan förklaring.

2. Varje konventionsstat som avger en förklaring enligt punkt 1 i denna artikel kan upprätta eller utse ett organ inom sitt nationella rättsväsen, som är behörigt att mottaga och pröva framställningar från sådana enskilda personer eller grupper av enskilda inom statens jurisdiktionsområde, som påstår sig ha blivit utsatta för kränkning av någon av de i denna konvention angivna rättigheterna och som uttömt andra tillgängliga inhemska rättsmedel.

3. A declaration made in accordance with paragraph 1 of this article and the name of any body established or indicated in accordance with paragraph 2 of this article shall be deposited by the State Party concerned with the Secretary-General of the United Nations, who shall transmit copies thereof to the other States Parties. A declaration may be withdrawn at any time by notification to the Secretary-General, but such a withdrawal shall not affect communications pending before the Committee.

4. A register of petitions shall be kept by the body established or indicated in accordance with paragraph 2 of this article, and certified copies of the register shall be filed annually through appropriate channels with the Secretary-General on the understanding that the contents shall not be publicly disclosed.

5. In the event of failure to obtain satisfaction from the body established or indicated in accordance with paragraph 2 of this article, the petitioner shall have the right to communicate the matter to the Committee within six months.

6. (a) The Committee shall confidentially bring any communication referred to it to the attention of the State Party alleged to be violating any provision of this Convention, but the identity of the individual or groups of individuals concerned shall not be revealed without his or their express consent. The Committee shall not receive anonymous communications.

(b) Within three months, the receiving State shall submit to the Committee written explanations or statements clarifying the matter and the remedy, if any, that may have been taken by that State.

7. (a) The Committee shall con-

3. La déclaration faite conformément au paragraphe 1 du présent article et le nom de tout organisme créé ou désigné conformément au paragraphe 2 du présent article sont déposés par l'Etat partie intéressé auprès du Secrétaire général de l'Organisation des Nations Unies, qui en communique aux autres Etats parties. La déclaration peut être retirée à tout moment au moyen d'une notification adressée au Secrétaire général, mais ce retrait n'affecte pas les communications dont le Comité est déjà saisi.

4. L'organisme créé ou désigné conformément au paragraphe 2 du présent article devra tenir un registre des pétitions et des copies certifiées conformes du registre seront déposées chaque année auprès du Secrétaire général par les voies appropriées, étant entendu que le contenu desdites copies ne sera pas divulgué au public.

5. S'il n'obtient pas satisfaction de l'organisme créé ou désigné conformément au paragraphe 2 du présent article, le pétitionnaire a le droit d'adresser, dans les six mois, une communication à cet effet au Comité.

6. a) Le Comité porte, à titre confidentiel, toute communication qui lui est adressée à l'attention de l'Etat partie qui a prétendument violé l'une quelconque des dispositions de la Convention, mais l'identité de la personne ou des groupes de personnes intéressés ne peut être révélée sans le consentement exprès de ladite personne ou desdits groupes de personnes. Le Comité ne reçoit pas de communications anonymes.

b) Dans les trois mois qui suivent, ledit Etat soumet par écrit au Comité des explications ou déclarations éclaircissant la question et indiquant, le cas échéant, les mesures qu'il pourrait avoir prises pour remédier à la situation.

7. a) Le Comité examine les com-

3. Förklaring som göres enligt punkt 1 i denna artikel, och uppgift om namnet på organ, som upprättats eller utsetts enligt punkt 2 i denna artikel, skall deponeras av vederbörande konventionsstat hos FN:s generalsekreterare, som tillställer övriga konventionsstater kopior därav. Förklaring kan återkallas när som helst genom meddelande till generalsekreteraren, men sådan återkallelse har ingen verkan vad gäller hos kommittén anhängiggjorda framställningar.

4. Ett register över framställningar skall föras av organ som upprättats eller utsetts enligt punkt 2 i denna artikel, och bestyrkta avskrifter av registret skall årligen på lämplig väg tillställas generalsekreteraren, varvid förutsättes att innehållet icke göres offentligt.

5. Om klaganden icke får sitt fall tillfredsställande reglerat genom organ som upprättats eller utsetts enligt punkt 2 i denna artikel, har han rätt att hänskjuta ärendet till kommittén inom sex månader.

6. (a) Kommittén skall konfidentiellt delge varje framställning som den tagit emot med den konventionsstat som påstås ha brutit mot bestämmelse i konventionen men skall icke röja identiteten hos vederbörande person eller grupp av personer utan dennes eller dessas uttryckliga samtycke. Kommittén får icke taga emot anonyma framställningar.

(b) Den mottagande staten skall inom tre månader skriftligen lämna kommittén en förklaring eller ett uttalande med upplysningar i saken och uppgift om den åtgärd som eventuellt vidtagits av den staten.

7. (a) Kommittén skall pröva

sider communications in the light of all information made available to it by the State Party concerned and by the petitioner. The Committee shall not consider any communication from a petitioner unless it has ascertained that the petitioner has exhausted all available domestic remedies. However, this shall not be the rule where the application of the remedies is unreasonably prolonged.

(b) The Committee shall forward its suggestions and recommendations, if any, to the State Party concerned and to the petitioner.

8. The Committee shall include in its annual report a summary of such communications and, where appropriate, a summary of the explanations and statements of the States Parties concerned and of its own suggestions and recommendations.

9. The Committee shall be competent to exercise the functions provided for in this article only when at least ten States Parties to this Convention are bound by declarations in accordance with paragraph 1 of this article.

Article 15

1. Pending the achievement of the objectives of the Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples, contained in General Assembly resolution 1514 (XV) of 14 December 1960, the provisions of this Convention shall in no way limit the right of petition granted to these peoples by other international instruments or by the United Nations and its specialized agencies.

2. (a) The Committee established under article 8, paragraph 1, of this Convention shall receive copies of the petitions from, and submit expressions of opinion and recommendations on these petitions to, the bodies

communications en tenant compte de toutes les informations qui lui sont soumises par l'Etat partie intéressé et par le pétitionnaire. Le Comité n'examinera aucune communication d'un pétitionnaire sans s'être assuré que celui-ci a épuisé tous les recours internes disponibles. Toutefois, cette règle ne s'applique pas si les procédures de recours excèdent des délais raisonnables.

b) Le Comité adresse ses suggestions et recommandations éventuelles à l'Etat partie intéressé et au pétitionnaire.

8. Le Comité inclut dans son rapport annuel un résumé de ces communications et, le cas échéant, un résumé des explications et déclarations des Etats parties intéressés ainsi que de ses propres suggestions et recommandations.

9. Le Comité n'a compétence pour s'acquitter des fonctions prévues au présent article que si au moins dix Etats parties à la Convention sont liés par des déclarations faites conformément au paragraphe 1 du présent article.

Article 15

1. En attendant la réalisation des objectifs de la Déclaration sur l'octroi de l'indépendance aux pays et aux peuples coloniaux, contenue dans la résolution 1514 (XV) de l'Assemblée générale de l'Organisation des Nations Unies, en date du 14 décembre 1960, les dispositions de la présente Convention ne restreignent en rien le droit de pétition accordé à ces peuples par d'autres instruments internationaux ou par l'Organisation des Nations Unies ou ses institutions spécialisées.

2. a) Le Comité constitué conformément au paragraphe 1 de l'article 8 de la présente Convention reçoit copie des pétitions venant des organes de l'Organisation des Nations Unies qui s'occupent de questions

framställningar i ljuset av alla de upplysningar som ställts till dess förfogande av vederbörande konventionsstat och av klaganden. Kommittén får ej pröva framställning från klagande såvida den icke uttrönt att klaganden utdömt alla tillgängliga inhemska rättsmedel. Detta skall dock icke gälla om rättsmedlens utnyttjande är oskäligt tidskrävande.

(b) Kommittén skall överlämna sina eventuella förslag och rekommendationer till den berörda konventionsstaten och till klaganden.

8. Kommittén skall i sin årliga rapport intaga en summarisk redogörelse för mottagna framställningar och, där så lämpligen bör ske, för de berörda konventionsstaternas förklaringar och uttalanden ävensom för sina egna förslag och rekommendationer.

9. Kommittén är behörig utöva de funktioner som angivits i denna artikel endast om minst tio konventionsstater är bundna av förklaringar enligt punkt 1 i denna artikel.

Artikel 15

1. I avvaktan på förverkligandet av målet för den i generalförsamlingens resolution 1514 (XV) den 14 december 1960 intagna förklaringen angående beviljande av självständighet åt koloniala länder och folk skall bestämmelserna i denna konvention på intet sätt begränsa den petitionsrätt som tillerkänts dessa folk genom andra internationella instrument eller av FN och dess fackorgan.

2. (a) Den enligt artikel 8 punkt 1 i denna konvention upprättade kommittén skall erhålla avskrifter av samt till vederbörande organ avge yttranden över och rekommendationer med anledning av framställning-

of the United Nations which deal with matters directly related to the principles and objectives of this Convention in their consideration of petitions from the inhabitants of Trust and Non-Self-Governing Territories and all other territories to which General Assembly resolution 1514 (XV) applies, relating to matters covered by this Convention which are before these bodies.

(b) The Committee shall receive from the competent bodies of the United Nations copies of the reports concerning the legislative, judicial, administrative or other measures directly related to the principles and objectives of this Convention applied by the administering Powers within the Territories mentioned in subparagraph (a) of this paragraph, and shall express opinions and make recommendations to these bodies.

3. The Committee shall include in its report to the General Assembly a summary of the petitions and reports it has received from United Nations bodies, and the expressions of opinion and recommendations of the Committee relating to the said petitions and reports.

4. The Committee shall request from the Secretary-General of the United Nations all information relevant to the objectives of this Convention and available to him regarding the Territories mentioned in paragraph 2 (a) of this article.

Article 16

The provisions of this Convention concerning the settlement of disputes or complaints shall be applied without prejudice to other procedures for settling disputes or complaints in the field of discrimination laid down in the constituent instruments of, or in conventions adopted by, the

ayant un rapport direct avec les principes et les objectifs de la présente Convention, et exprime une opinion et fait des recommandations au sujet des pétitions reçues lors de l'examen des pétitions émanant des habitants de territoires sous tutelle ou non autonomes ou de tout autre territoire auquel s'applique la résolution 1514 (XV) de l'Assemblée générale, et ayant trait à des questions visées par la présente Convention, dont sont saisis lesdits organes.

b) Le Comité reçoit des organes compétents de l'Organisation des Nations Unies copie des rapports concernant les mesures d'ordre législatif, judiciaire, administratif ou autre intéressant directement les principes et objectifs de la présente Convention que les puissances administrantes ont appliquées dans les territoires mentionnées à l'alinéa a du présent paragraphe et exprime des avis et fait des recommandations à ces organes.

3. Le Comité inclut dans ses rapports à l'Assemblée générale un résumé des pétitions et des rapports qu'il a reçus d'organes de l'Organisation des Nations Unies, ainsi que les expressions d'opinion et les recommandations qu'ont appelées de sa part lesdits pétitions et rapports.

4. Le Comité prie le Secrétaire général de l'Organisation des Nations Unies de lui fournir tous renseignements ayant trait aux objectifs de la présente Convention, dont celui-ci dispose au sujet des territoires mentionnés à l'alinéa a du paragraphe 2 du présent article.

Article 16

Les dispositions de la présente Convention concernant les mesures à prendre pour régler un différend ou liquider une plainte s'appliquent sans préjudice des autres procédures de règlement des différends ou de liquidation des plaintes en matière de discrimination prévues dans des in-

ar från de FN-organ som behandlar frågor, vilka direkt berör denna konventions principer och ändamål, vid sina överväganden av hos dem anhängiga petitioner, avseende frågor som omfattas av denna konvention, från innevånare i förvaltarstadsområden och andra områden, på vilka generalförsamlingens resolution 1514 (XV) äger tillämpning.

(b) Kommittén skall från vederbörande FN-organ erhålla kopior av rapporter angående lagstiftnings-, domstols-, förvaltnings- eller andra åtgärder som direkt sammanhänger med denna konventions principer och syften och som vidtagits av de förvaltande staterna inom de i (a) ovan nämnda områdena, och skall avge yttranden och rekommendationer till dessa organ.

3. Kommittén skall i sin rapport till generalförsamlingen intaga en summarisk redogörelse för de framställningar och rapporter den har mottagit från FN:s organ liksom de yttranden och rekommendationer kommittén avgivit med avseende på dessa framställningar och rapporter.

4. Kommittén skall från FN:s generalsekreterare begära alla uppgifter sammanhängande med denna konventions syften som han har tillgängliga och som avser de i punkt 2 (a) nämnda områdena.

Artikel 16

Denna konventions bestämmelser om biläggande av tvister och klagomål är tillämpliga utan att medföra inskränkning i tillämpligheten av sådana andra förfaranden för biläggandet av tvister och klagomål på diskrimineringsområdet om vilka stadgats i konstituerande instrument

United Nations and its specialized agencies, and shall not prevent the States Parties from having recourse to other procedures for settling a dispute in accordance with general or special international agreements in force between them.

PART III

Article 17

1. This Convention is open for signature by any State Member of the United Nations or member of any of its specialized agencies, by any State Party to the Statute of the International Court of Justice, and by any other State which has been invited by the General Assembly of the United Nations to become a Party to this Convention.

2. This Convention is subject to ratification. Instruments of ratification shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations.

Article 18

1. This Convention shall be open to accession by any State referred to in article 17, paragraph 1, of the Convention.

2. Accession shall be effected by the deposit of an instrument of accession with the Secretary-General of the United Nations.

Article 19

1. This Convention shall enter into force on the thirtieth day after the date of the deposit with the Secretary-General of the United Nations of the twenty-seventh instrument of ratification or instrument of accession.

2. For each State ratifying this Convention or acceding to it after

struments constitutifs de l'Organisation des Nations Unies et de ses institutions spécialisées ou dans des conventions adoptées par ces organisations, et n'empêchent pas les États parties de recourir à d'autres procédures pour le règlement d'un différend conformément aux accords internationaux généraux ou spéciaux qui les lient.

TROISIEME PARTIE

Article 17

1. La présente Convention est ouverte à la signature de tout Etat Membre de l'Organisation des Nations Unies ou membre de l'une quelconque de ses institutions spécialisées, de tout Etat partie au Statut de la Cour internationale de Justice, ainsi que de tout autre Etat invité par l'Assemblée générale de l'Organisation des Nations Unies à devenir partie à la présente Convention.

2. La présente Convention est sujette à ratification et les instruments de ratification seront déposés auprès du Secrétaire général de l'Organisation des Nations Unies.

Article 18

1. La présente Convention sera ouverte à l'adhésion de tout Etat visé au paragraphe 1 de l'article 17 de la Convention.

2. L'adhésion se fera par le dépôt d'un instrument d'adhésion auprès du Secrétaire général de l'Organisation des Nations Unies.

Article 19

1. La présente Convention entrera en vigueur le trentième jour qui suivra la date du dépôt auprès du Secrétaire général de l'Organisation des Nations Unies du vingt-septième instrument de ratification ou d'adhésion.

2. Pour chacun des Etats qui ratifieront la présente Convention ou y

som avser eller konventioner som antagits av FN eller dess fackorgan, och utan att hindra konventionsstaterna från att anlita andra förfaranden för lösandet av tvister i överensstämmelse med allmänna eller särskilda internationella överenskommelser som är i kraft mellan dem.

DEL III

Artikel 17

1. Denna konvention står öppen för undertecknande av varje stat som är medlem i FN eller i något av dess fackorgan, av varje stat som anslutit sig till internationella domstolens stadga och av varje annan stat som av FN:s generalförsamling inbjudits att biträda konventionen.

2. Denna konvention skall ratificeras. Ratifikationsinstrument skall deponeras hos FN:s generalsekreterare.

Artikel 18

1. Denna konvention står öppen för anslutning av varje stat som omförmäles i artikel 17 punkt 1.

2. Anslutning äger rum genom deponering av anslutningsinstrument hos FN:s generalsekreterare.

Artikel 19

1. Denna konvention träder i kraft på trettionde dagen efter den dag då det tjugosjunde ratifikations- eller anslutningsinstrumentet deponerats hos FN:s generalsekreterare.

2. För varje stat, som ratificerar denna konvention eller ansluter sig

the deposit of the twenty-seventh instrument of ratification or instrument of accession, the Convention shall enter into force on the thirtieth day after the date of the deposit of its own instrument of ratification or instrument of accession.

Article 20

1. The Secretary-General of the United Nations shall receive and circulate to all States which are or may become Parties to this Convention reservations made by States at the time of ratification or accession. Any State which objects to the reservation shall, within a period of ninety days from the date of the said communication, notify the Secretary-General that it does not accept it.

2. A reservation incompatible with the object and purpose of this Convention shall not be permitted, nor shall a reservation the effect of which would inhibit the operation of any of the bodies established by this Convention be allowed. A reservation shall be considered incompatible or inhibitive if at least two thirds of the States Parties to this Convention object to it.

3. Reservations may be withdrawn at any time by notification to this effect addressed to the Secretary-General. Such notification shall take effect on the date on which it is received.

Article 21

A State Party may denounce this Convention by written notification to the Secretary-General of the United Nations. Denunciation shall take effect one year after the date of receipt of the notification by the Secretary-General.

adhéreront après le dépôt du vingt-septième instrument de ratification ou d'adhésion, ladite Convention entrera en vigueur le trentième jour après la date du dépôt par cet Etat de son instrument de ratification ou d'adhésion.

Article 20

1. Le Secrétaire général de l'Organisation des Nations Unies recevra et communiquera à tous les Etats qui sont ou qui peuvent devenir parties à la présente Convention le texte des réserves qui auront été faites au moment de la ratification ou de l'adhésion. Tout Etat qui élève des objections contre la réserve avisera le Secrétaire général, dans un délai de quatre-vingt-dix jours à compter de la date de ladite communication, qu'il n'accepte pas ladite réserve.

2. Aucune réserve incompatible avec l'objet et le but de la présente Convention ne sera autorisée non plus qu'aucune réserve qui aurait pour effet de paralyser le fonctionnement de l'un quelconque des organes créés par la Convention. Une réserve sera considérée comme rentrant dans les catégories définies ci-dessus si les deux tiers au moins des Etats parties à la Convention élèvent des objections.

3. Les réserves peuvent être retirées à tout moment par voie de notification adressée au Secrétaire général. La notification prendra effet à la date de réception.

Article 21

Tout Etat partie peut dénoncer la présente Convention par voie de notification adressée au Secrétaire général de l'Organisation des Nations Unies. La dénonciation portera effet un an après la date à laquelle le Secrétaire général en aura reçu notification.

till den sedan det tjugosjunde ratifikations- eller anslutningsinstrumentet deponerats, skall konventionen träda i kraft på trettionde dagen efter det att dess eget ratifikations- eller anslutningsinstrument deponerats.

Artikel 20

1. FN:s generalsekreterare skall mottaga reservation, som stat gör i samband med ratifikation eller anslutning, och delge sådan reservation med alla stater som är eller kan bli konventionsstater. Envar stat som har invändning mot reservationen skall inom nittio dagar från mottagandet av sådant meddelande underrätta generalsekreteraren att den icke godtager reservationen.

2. Reservation som är oförenlig med denna konventions ändamål och syfte skall icke tillåtas och icke heller reservation som skulle hindra något av de genom denna konvention upprättade organen att verka. Reservation skall anses oförenlig eller hindrande om minst två tredjedelar av konventionsstaterna har invändning mot den.

3. Reservation kan när som helst återtagas genom underrättelse här- om till generalsekreteraren. Sådan underrättelse träder i kraft den dag den mottages.

Artikel 21

Konventionsstat äger uppsäga konventionen genom skriftlig underrättelse till FN:s generalsekreterare. Uppsägning träder i kraft ett år efter den dag då underrättelsen mottagits av generalsekreteraren.

Article 22

Any dispute between two or more States Parties with respect to the interpretation or application of this Convention, which is not settled by negotiation or by procedures expressly provided for in this Convention, shall, at the request of any of the parties to the dispute, be referred to the International Court of Justice for decision, unless the disputants agree to another mode of settlement.

Article 23

1. A request for the revision of this Convention may be made at any time by any State Party by means of a notification in writing addressed to the Secretary-General of the United Nations.

2. The General Assembly of the United Nations shall decide upon the steps, if any, to be taken in respect of such a request.

Article 24

The Secretary-General of the United Nations shall inform all States referred to in article 17, paragraph 1, of this Convention of the following particulars:

(a) Signatures, ratifications and accessions under articles 17 and 18;

(b) The date of entry into force of this Convention under article 19;

(c) Communications and declarations received under articles 14, 20 and 23;

(d) Denunciations under article 21.

Article 25

1. This Convention, of which the Chinese, English, French, Russian

Article 22

Tout différend entre deux ou plusieurs Etats parties touchant l'interprétation ou l'application de la présente Convention, qui n'aura pas été réglé par voie de négociation ou au moyen des procédures expressément prévues par ladite Convention, sera porté, à la requête de toute partie au différend, devant la Cour internationale de Justice pour qu'elle statue à son sujet, à moins que les parties au différend ne conviennent d'un autre mode de règlement.

Article 23

1. Tout Etat partie peut formuler à tout moment une demande de révision de la présente Convention par voie de notification écrite adressée au Secrétaire général de l'Organisation des Nations Unies.

2. L'Assemblée générale de l'Organisation des Nations Unies statuera sur les mesures à prendre, le cas échéant, au sujet de cette demande.

Article 24

Le Secrétaire général de l'Organisation des Nations Unies informera tous les Etats visés au paragraphe 1 de l'article 17 de la présente Convention :

a) Des signatures apposées à la présente Convention et des instruments de ratification et d'adhésion déposés conformément aux articles 17 et 18;

b) De la date à laquelle la présente Convention entrera en vigueur conformément à l'article 19;

c) Des communications et déclarations reçues conformément aux articles 14, 20 et 23;

d) Des dénonciations notifiées conformément à l'article 21.

Article 25

1. La présente Convention, dont les textes anglais, chinois, espagnol,

Artikel 22

Varje tvist mellan två eller flera konventionsstater rörande konventionens tolkning eller tillämpning, vilken icke bilägges genom förhandlingar eller genom de förfaranden om vilka uttryckligen stadgas i konventionen, skall på begäran av någon av de tvistande staterna hänskjutas till internationella domstolen för avgörande, såvida icke de tvistande enas om annat sätt för tvistens biläggande.

Artikel 23

1. Framställning om ändring av denna konvention kan när som helst göras av varje konventionsstat genom skriftlig underrättelse ställd till FN:s generalsekreterare.

2. FN:s generalförsamling skall fatta beslut om de eventuella åtgärder som sådan framställning föranleder.

Artikel 24

FN:s generalsekreterare skall hålla alla de stater, som avses i artikel 17 punkt 1 i denna konvention, underrättade om:

(a) undertecknande, ratifikation eller anslutning enligt artiklarna 17 och 18,

(b) dagen för konventionens ikraftträdande enligt artikel 19,

(c) meddelande eller förklaring mottagen enligt artiklarna 14, 20 och 23,

(d) uppsägning enligt artikel 21.

Artikel 25

1. Denna konvention, vars engelska, franska, kinesiska, ryska och

and Spanish texts are equally authentic, shall be deposited in the archives of the United Nations.

2. The Secretary-General of the United Nations shall transmit certified copies of this Convention to all States belonging to any of the categories mentioned in article 17, paragraph 1, of the Convention.

français et russe font également foi, sera déposée aux archives de l'Organisation des Nations Unies.

2. Le Secrétaire général de l'Organisation des Nations Unies fera tenir une copie certifiée conforme de la présente Convention à tous les Etats appartenant à l'une quelconque des catégories mentionnées au paragraphe 1 de l'article 17 de la Convention.

spanska texter äger lika vitsord, skall deponeras i FN:s arkiv.

2. Bestyrkta avskrifter av denna konvention skall av FN:s generalsekreterare tillställas alla stater som tillhör någon av de kategorier som nämnes i konventionens artikel 17 punkt 1.

Bilaga 2
(Kommitténs förslag)

1) Förslag till
ändrad lydelse av 7 kap. 4 § tryckfrihetsförordningen¹

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

4 §.

Med beaktande av det i 1 kap. angivna syftet med en allmän tryckfrihet skall såsom otillåtet yttrande i tryckt skrift anses sådan enligt lag straffbar framställning som innefattar:

1. högförräderi, förövat ————— sådant högförräderi; 2. krigsanstiftan, såframt ————— utländskt bistånd; 3. uppror, förövat ————— sådant uppror; 4. landsförräderi eller ————— eller landssvek; 5. landsskadlig vårdslöshet ————— under 4; 6. ärekränkning mot ————— rikets höghetstecken; 7. förolämpning mot ————— hans befattning; 8. skymfande av ————— dess höghetstecken; 9. uppvigling, varigenom ————— mot myndighet; 10. spridande av ————— eller påstående; 11. spridande av ————— allmänna angelägenheter; 12. hot, förtal eller smädelse mot folkgrupp med viss härstamning eller trosbekännelse;	12. spridande av uttalande eller annat meddelande, vari ras eller raser eller folkgrupp eller folkgrupper av viss ras eller med viss hudfärg eller av visst nationellt eller etniskt ursprung eller folkgrupp med viss trosbekännelse hotas, förtalas eller smädas;
13. skymfande av ————— hållas heligt; 14. förfarande, som ————— sedlighet; eller 15. ärekränkning mot enskild person.	Med ärekränkning ————— mot honom.

¹ SFS 1965:818.

2) Förslag till

lag om ändrad lydelse av 16 kap. brottsbalken

Härigenom förordnas, *dels* att 16 kap. 8 § brottsbalken skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges, *dels* att i 16 kap. nämnda balk skall införas en ny paragraf, betecknad 8 a §.

(Nuvarande lydelse)

8 §.

Hotar, förtalar eller smädar någon offentlig folkgrupp med viss härstamning eller trosbekännelse, dömes för hets mot folkgrupp till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter.

(Föreslagen lydelse)

8 §.

Om någon bland allmänheten sprider uttalande eller annat meddelande, vari ras eller raser eller folkgrupp eller folkgrupper av viss ras eller med viss hudfärg eller av visst nationellt eller etniskt ursprung eller folkgrupp med viss trosbekännelse hotas, förtalas eller smädas, dömes för hets mot folkgrupp till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter.

8 a §.

Om näringsidkare eller den, som är anställd hos honom i hans näringsverksamhet, eller den, som är anställd i allmän tjänst, i sin yrkesutövning icke går någon till handa på allmänt gällande villkor på grund av dennes ras eller hudfärg eller nationella eller etniska ursprung, dömes för rasdiskriminering till böter eller fängelse i högst sex månader.

För rasdiskriminering dömes även om anordnare av eller medhjälpare till anordnare av offentlig tillställning eller allmän sammankomst icke på allmänt gällande villkor bereder någon tillträde till sådan tillställning eller sammankomst på grund av dennes ras eller hudfärg eller nationella eller etniska ursprung.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1970.

Bilaga 3

(Remitterade förslaget)

**1) Förslag
till
ändring i tryckfrihetsförordningen¹**

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

7 KAP.

4 §.

Med beaktande — — — — —	allmänna angelägenheter;
12. hot, förtal eller smädelse mot folkgrupp med viss härstamning eller trosbekännelse;	12. hot mot eller missaktning för folkgrupp av viss ras, med viss hudfärg, av visst nationellt eller etniskt ursprung eller med viss trosbekännelse;
13. skymfande av — — — — —	enskild person.
Med ärekränkning — — — — —	mot honom.

---

¹ Omtryckt 1965:818.

2) Förslag

till

Lag

om ändring i brottsbalken

Härigenom förordnas i fråga om brottsbalken,
dels att 16 kap. 8 § skall ha nedan angivna lydelse,
dels att i balken skall införas en ny paragraf, 16 kap. 8 a §, av nedan an-
 givna lydelse.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

16 KAP.

8 §.

Hotar, förtalar eller smädar någon offentlig folkgrupp med viss härstamning eller trosbekännelse, dömes för hets mot folkgrupp till fängelse i högst två år, eller, om brottet är ringa, till böter.

Sprider någon bland allmänheten uttalande eller annat meddelande, som innefattar hot mot eller uttrycker missaktning för folkgrupp av viss ras, med viss hudfärg, av visst nationellt eller etniskt ursprung eller med viss trosbekännelse, dömes för hets mot folkgrupp till fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, till böter.

8 a §.

Näringsidkare som i sin verksamhet diskriminerar någon på grund av hans ras, hudfärg, nationella eller etniska ursprung eller trosbekännelse genom att icke gå honom till handa på de villkor näringsidkaren i allmänhet tillämpar i sin verksamhet, dömes för olaga diskriminering till böter eller fängelse i högst sex månader. Vad nu sagts om näringsidkare äger motsvarande tillämpning på den som är anställd i näringsverksamhet och annan som handlar på näringsidkares vägnar samt på den som är anställd i allmän tjänst.

För olaga diskriminering dömes även anordnare av offentlig tillställning eller allmän sammankomst och

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

medhjälpare till sådan anordnare, om han diskriminerar någon på grund av hans ras, hudfärg, nationella eller etniska ursprung eller trosbekännelse genom att vägra honom tillträde på de villkor som allmänt gäller för tillställningen eller sammankomsten.

Denna lag träder i kraft, såvitt avser 16 kap. 8 §, när det förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen som riksdagen antagit som vilande med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr ■■■ till 1970 års riksdag slutligt antagits och erhållit kraft av grundlag, och i övrigt den 1 juli 1970.

Utdrag av protokoll, hållet i lagrådet den 19 februari 1970.

N ä r v a r a n d e:

f. d. justitierådet	REGNER,
regeringsrådet	MARTENIUS,
justitierådet	BERNHARD,
justitierådet	HESSER.

Enligt lagrådet den 12 februari 1970 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 9 januari 1970 hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i 87 § regeringsformen avsedda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om ändring i brottsbalken*.

Förslaget, som finns bilagt detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Hans Olsson.

Lagrådet yttrade:

8 §

I förhållande till kommittéförslaget innebär det remitterade förslaget en utvidgning av det straffbara området genom att i stället för förtal och smädelse mot folkgrupp såsom rekvisit upptagits uttryck för missaktning. Helt allmänt synes detta ord utgöra en vag bestämning och kunna föranleda svårigheter vid avgränsningen av vilka beteenden som åsyftas. Även om utvidgningen det oaktat skulle kunna godtagas när det gäller skyddet för folkgrupper som finnes i vårt eget land synes omdömet böra bli ett annat, om man tänker på att straffbestämmelsen också omfattar folk i främmande länder. Bland skyddsobjekten anges bl. a. folkgrupp av visst nationellt ursprung. Sammanställt med departementschefens uttalande, att det icke kräves utpekande av någon eller några raser eller folkgrupper utan att ansvar skall kunna följa även om objektet är mera allmänt, får straffbestämmelsen anses innebära, att det blir straffbart att visa missaktning mot medborgare tillhörande viss nation. Härvid kommer man i vissa fall in på området för den politiska debatten och den kritik som i denna kan riktas mot främmande regimer. Vid kritik av förhållanden i visst land överföres ofta de kritiska omdömena att gälla landets invånare och detta kan ske på ett sätt som ger uttryck för missaktning av dem. Gränsen mellan sakligt befogad kritik som skall vara tillåten samt straffbar missaktning blir i sådana fall

flylande och svår att upprätthålla. Lättare förenligt med yttrandefriheten är att straffbarheten begränsas till förtal och smädelser. Även i andra fall än de nu åsyftade kan bestraffning av visad missaktning komma i konflikt med yttrandefriheten. Den innebörd av begreppet smädelse som kommit till uttryck i remissprotokollet synes vara för snäv. Såsom framgår av 5 kap. 3 § brottsbalken omfattar smädelse även sådana förfaranden som kränkande tillmälen och skymfliga beteenden. Lagrådet förordar därför att såsom rekvisit för hets mot folkgrupp upptages hot, förtal och smädelse.

Enligt vad departementschefen anfört avses spridande av "uttalande eller annat meddelande" skola omfatta även gärningar som sker genom åtbörder och dylikt. Detta synes knappast förenligt med ordalagen i paragrafen. Där- emot synes sådant kunna falla under den nu gällande förutsättningen för straffbarhet, att någon offentligen hotar, förtalar eller smädar.

Av skäl som nu anförts föreslår lagrådet att paragrafen får följande lydelse:

Hotar, förtalar eller smädar någon offentligen folkgrupp av viss ras, med viss hudfärg, av visst nationellt eller etniskt ursprung eller med viss trosbe- kännelse, dömes etc. Detsamma gäller om någon bland allmänheten annor- ledes sprider uttalande eller annat meddelande som innefattar hot, förtal eller smädelse som nyss sagts.

8 a §

Enligt slutorden i första stycket skall för olaga diskriminering även kun- na dömas den som är anställd i allmän tjänst. Av vad motiven innehåller angående denna bestämmelse synes framgå att därmed åsyftas befattnings- havare som har att tillhandagå allmänheten i olika grenar av offentlig verk- samhet, bl. a. nämnes socialvård. Innebörden av olaga diskriminering i sådan verksamhet synes knappast ha kommit till tydligt uttryck genom bestäm- melsen att vad som sagts om näringsidkare — innefattande bl. a. hänvisning till de villkor näringsidkaren i allmänhet tillämpar i sin verksamhet — skall äga motsvarande tillämpning på dem som är anställda i allmän tjänst. Före- skriften angående dessa synes därjämte vara av sådan betydelse att den bör upptagas i ett särskilt stycke. Om den placeras i ett tredje stycke kan den förslagsvis få denna lydelse:

Den som är anställd i allmän tjänst, vari han har att gå allmänheten till handa, dömes också för olaga diskriminering, om han därvid diskriminerar någon av anledning som förut sagts.

Andra stycket innehåller en särbestämmelse om olaga diskriminering vid offentliga tillställningar och allmänna sammankomster. Den diskrimineran- de åtgärden anges bestå i att någon vägras tillträde på de villkor som allmänt gäller för tillställningen eller sammankomsten. Efter orden blir emellertid denna bestämmelse ej tillämplig om bland de allmänna villkoren upptagits just att personer av t. ex. viss ras ej skall få tillträde och en person av denna

ras under hänvisning härtill vägras tillträde. Bestämmelsen bör därför omformuleras så att man täcker även detta och liknande fall.

Det föreslagna stadgandet är tillämpligt icke blott då personer som tillhör viss folkgrupp utestänges utan även då tillträde förbehålles dem som tillhör viss folkgrupp, så att alla andra utestänges. I vissa fall kan emellertid medlemmar av en viss folkgrupp ha ett legitimt intresse av att hålla en sammankomst för att dryfta egna angelägenheter och att härvid kunna förhindra utomstående att delta. Ofta torde väl en sådan sammankomst genom en dylik begränsning bli att anse som enskild. Om antalet deltagare är mycket stort och relativt obestämt, kan sammankomsten emellertid stundom bli att anse som allmän, jfr 1 § lagen om allmänna sammankomster. Det synes vara önskvärt med en särskild bestämmelse som möjliggör att sammankomster av detta slag kan hållas. Bestämmelsen bör dock endast avse sammankomster för folkgrupper av visst nationellt eller etniskt ursprung eller med viss trosbekännelse; att medtaga folkgrupper som utmärks av att de är av viss ras eller hudfärg synes icke böra komma i fråga.

På grund av vad sålunda anförts föreslår lagrådet att bestämmelsen ges följande lydelse:

För olaga diskriminering dömes även anordnare av offentlig tillställning eller allmän sammankomst och medhjälpare till sådan anordnare, om han gör villkoren för tillträde beroende av tillhörighet till folkgrupp av viss ras, med viss hudfärg, av visst nationellt eller etniskt ursprung eller med viss trosbekännelse. Som olaga diskriminering anses dock icke att tillträde till allmän sammankomst rörande angelägenhet, som är gemensam för folkgrupp av visst nationellt eller etniskt ursprung eller med viss trosbekännelse, förbehålles dem som tillhör sådan folkgrupp.

Ur protokollet:

Ingrid Hellström

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 27 februari 1970.

Närvarande:

Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, LANGE, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, ODHNOFF, WICKMAN, MOBERG, LÖFBERG, LIDBOM.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Geijer, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter lagrådets utlåtande över förslag till *lag om ändring i brottsbalken*.

Föredraganden redogör för innehållet i lagrådets utlåtande och anför.

Lagrådet har förordat vissa ändringar i den föreslagna lydelsen av 16 kap. 8 och 8 a §§.

Enligt det remitterade förslaget till ny lydelse av 8 § skall den brottsliga handlingen bestå i spridande av meddelande som innefattar hot mot eller uttrycker missaktning för folkgrupp av visst slag. Lagrådet förordar däremot att som rekvisit upptas — i överensstämmelse med nu gällande bestämmelse — hot, förtal eller smädelse. Som skäl härför framhåller lagrådet, att rekvisitet uttryck för missaktning kan föranleda svårigheter vid avgränsningen av det straffbara området.

Som framgår av remissprotokollet avsåg jag med förslaget att ersätta rekvisiten förtal och smädelse med uttryck för missaktning att vidga det straffbara området. Härigenom skulle konventionens föreskrifter om åtgärder mot rasdiskriminering få bättre täckning i svensk rätt. Bl. a. skulle de former av förlöjligande av viss folkgrupp som inte kan anses utgöra smädelse i praktiken undantagslöst bli straffbara. I remissprotokollet framhöll jag att ordet smädelse var att förstå enligt gängse språkbruk. Under begreppet torde, som lagrådet har framhållit, falla också kränkande tillmälen och skymfliga beteenden men knappast sådant förlöjligande som jag här åsyftar.

Jag är medveten om att den föreslagna utvidgningen av det straffbara området kan medföra vissa svårigheter vid gränsdragningen mellan tillåten, sakligt befogad kritik och straffbara uttalanden eller meddelanden. Jag är ense med lagrådet att detta kan bli fallet särskilt vid kritik i den politiska debatten av förhållanden i visst främmande land. Sådana konfliktsituationer som lagrådet pekar på kan emellertid uppkomma även om man behåller rekvisiten förtal eller smädelse. Det torde i själva verket inte vara möjligt att undvika sådana gränsdragningssvårigheter hur det straffbara området än beskrivs.

Enligt min mening bör en inskränkning av yttrandefriheten kunna tolereras i fråga om yttranden som är nedsättande för en folkgrupp av t. ex. visst nationellt ursprung. Hänsynen till opinionsfriheten och kritikrätten bör inte kunna åberopas till skydd för uttalanden som uttrycker missaktning för en hel folkgrupp på grund av att denna t. ex. tillhör viss nationalitet och av denna anledning skulle vara mindervärdig. I den politiska debatten förekommer ej sällan uttalanden som innefattar kritik mot en viss stat för handlingar, för vilka dess regering är ansvarig, men som kan uppfattas som ett angrepp mot medborgarna i den staten. Även om sådana uttalanden skulle kunna tolkas som uttryck för missaktning för dessa medborgare, får emellertid straffbarhet i sådana och liknande fall som regel anses utesluten redan på grund av att kravet på uppsåt från gärningsmannens sida att uttrycka missaktning för folkgruppen som sådan inte är uppfyllt.

Jag anser sålunda inte tillräckliga skäl föreligga att frånga det remitterade förslaget på denna punkt.

Lagrådet anmärker vidare att det knappast synes förenligt med ordalagen i det remitterade förslaget att, som jag har anfört i remissprotokollet, spridande av uttalande eller annat meddelande skall omfatta även gärningar som sker genom åtbörder och dylikt. Jag delar åsikten att spridande bland allmänheten genom åtbörder inte torde kunna ske i andra fall än då någon på ett mera direkt sätt vänder sig till denna. Eftersom rekvisitet spridande bland allmänheten är vidare än rekvisitet offentligen och alltså täcker det senare rekvisitet, faller därunder också de fall då det är praktiskt möjligt att genom åtbörder sprida uttalande eller annat meddelande bland allmänheten. I och för sig är det därför inte nödvändigt att för dessa fall använda rekvisitet offentligen. Jag kan emellertid biträda lagrådets uppfattning att nämnda förhållande kan komma till tydligare uttryck i lagtexten. Jag föreslår därför att bestämmelsens inledning får följande lydelse: Den som offentligen eller eljest i uttalande eller annat meddelande som sprides bland allmänheten hotar eller uttrycker missaktning för folkgrupp etc.

Beträffande föreskriften i 8 a § om den som är anställd i allmän tjänst uttalar lagrådet, att enligt remissprotokollet föreskriften synes åsyfta befattningshavare som har att tillhandagå allmänheten i olika grenar av offentlig verksamhet, bl. a. socialvård. Lagrådet anmärker att innebörden av olaga diskriminering i sådan verksamhet knappast kommer till tydligt uttryck i förslaget.

Med den föreslagna lydelsen har jag avsett att förbudet mot diskriminering skall gälla sådana anställda i allmän tjänst som i sin tjänsteutövning har att på ett *sätt* som är jämförligt med vad som sker i näringsverksamhet gå allmänheten eller särskilda personkategorier till handa. I bestämmelsen åsyftas sålunda inte bara tillhandahållande av sådana slags tjänster m. m. som också näringsidkare erbjuder utan även tjänster e. d. som endast tillhandahålls i allmän verksamhet, t. ex. tjänster i socialförvaltning eller vid

domstolar. Jag delar lagrådets åsikt att föreskriften i fråga bör förtydligas på denna punkt. Detta kan lämpligen ske genom att efter orden »i allmän tjänst» fogas »vari han har att gå allmänheten till handa». Med begreppet allmänheten avses här, liksom i andra bestämmelser i brottsbalken, även särskilda grupper eller kategorier av befolkningen.

Jag är ense med lagrådet att föreskriften angående anställda i allmän tjänst har fått en alltför undanskymd placering i den föreslagna lagtexten. Enligt min mening når man en tillfredsställande lösning, om man bryter ut hela andra punkten ur första stycket och låter den utgöra ett andra stycke, som då bör inledas med »Vad i första stycket sägs etc.». Det nuvarande andra stycket i förslaget kommer då att bilda paragrafens tredje stycke.

Enligt lagrådet skulle bestämmelsen om olaga diskriminering vid offentliga tillställningar och allmänna sammankomster efter orden inte bli tillämplig, om anordnaren bland de allmänna villkoren för tillträde upptar att personer av t. ex. viss ras ej skall få tillträde och en person av denna ras under hänvisning härtill vägras tillträde. Jag har givetvis avsett att bestämmelsen i princip skall vara tillämplig i ett sådant fall. Enligt min mening framgår detta också av det remitterade förslaget. I detta har den diskriminerande handlingen angetts bestå i att man av rasskäl e. d. vägrar någon tillträde på de villkor som allmänt gäller för tillställningen eller sammankomsten. Denna formulering torde ge vid handen att med de villkor som allmänt gäller åsyftas sådana villkor som inte tar sikte på rastillhörighet e. d. Med hänsyn till den tveksamhet om den rätta innebörden av bestämmelsen som möjligen kan föreligga föreslår jag emellertid att denna ytterligare förtydligas genom att orden »som allmänt gäller» byts ut mot »som gäller för andra». En motsvarande ändring bör göras också i första stycket.

Som lagrådet framhåller kan medlemmar av en viss folkgrupp i vissa fall ha ett legitimt intresse av att hålla en sammankomst för att dryfta egna angelägenheter och att därvid kunna hindra utomstående att delta. I sak kan jag instämma i lagrådets uttalande, och det har givetvis varit min avsikt att sådana och liknande fall inte skall falla under straffbestämmelsen. Genom att i den föreslagna lagtexten används ordet »diskriminera», som enligt gängse språkbruk innebär att någon behandlas mindre gynnsamt än andra, kommer enligt min mening tillräckligt tydligt till uttryck att bestämmelsen omfattar endast sådana situationer där någon uppsåtligen missgynnar annan genom att behandla honom mindre förmånligt än andra. Den som har ett i och för sig legitimt eller godtagbart intresse av att ge företräde åt personer, tillhörande viss folkgrupp, och i sådant syfte uppställer villkor som gynnar dessa kan inte sägas »diskriminera» övriga folkgrupper och faller sålunda inte under straffbudet. I de fall då syftet med att bereda personer ur viss eller vissa folkgrupper en förmånlig ställning i realiteten har varit att missgynna personer tillhörande annan folkgrupp skall dock, när sådan person vägras tillträde, olaga diskriminering anses föreligga. Var gränsen

för det straffbara området går, kan naturligtvis i vissa fall vara svårt att avgöra. Det måste bedömas med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall.

Situationer, liknande dem som lagrådet har angett, kan tänkas föreligga — förutom i fråga om offentliga tillställningar och allmänna sammankomster — även i fall som avses med det första stycket i det remitterade förslaget till 8 a §. Som exempel kan anföras att det någon gång torde kunna anses legitimt, att en i Sverige verksam affärsinnehavare av utländsk nationalitet ger sina landsmän särskild rabatt. Skulle däremot en affärsidkare här i riket ge rabatt endast åt svenska medborgare, lär syftet undantagslöst vara att diskriminera utländska medborgare. Ett sådant förfarande måste anses falla under straffbestämmelsen.

I övrigt bör en mindre redaktionell jämkning av 8 a § vidtas.

Vid remissen till lagrådet förordade jag, att det vid svensk ratifikation av FN-konventionen om rasdiskriminering skulle avges förklaring enligt art. 14 punkt 1 att Sverige erkänner den enligt konventionen upprättade kommitténs behörighet att ta upp och pröva framställningar från sådana enskilda personer eller grupper av enskilda inom svenskt jurisdiktionsområde som påstår sig ha genom Sverige blivit utsatta för kränkning av någon av de i konventionen angivna rättigheterna. Jag erinrade också om att Sverige tidigare genom särskild förklaring enligt den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna har godtagit den enskilda klagorätten till den europeiska kommissionen för de mänskliga rättigheterna. Eftersom även den europeiska konventionen innehåller en bestämmelse om förbud mot diskriminering i vissa fall, uppkommer i detta sammanhang vissa konkurrensproblem, som förtjänar att närmare uppmärksammas.

Den europeiska konventionen innehåller en särskild bestämmelse om att kommissionen inte får pröva klagomål som redan har hänskjutits till internationell undersökning eller reglering i annan form. Det kommer därför inte att bli möjligt för en klagande att först vända sig till kommittén för avskaffande av rasdiskriminering med ett klagomål och att därefter få samma klagomål prövat av den europeiska kommissionen. Eftersom en motsvarande spärregel saknas i rasdiskrimineringskonventionen, skulle det däremot bli möjligt att i samma sak klaga först till den europeiska kommissionen och sedan till kommittén för avskaffande av rasdiskriminering. Det måste övervägas, om detta är ett tillfredsställande resultat eller om Sverige bör genom särskild förklaring eller särskilt förbehåll utesluta att kommittén behandlar sådana mot Sverige riktade klagomål, som tidigare har prövats av den europeiska kommissionen.

Motsvarande problem uppkommer i förhållandet mellan den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grund-

läggande friheterna och FN-konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter. I det fakultativa protokollet till den senare konventionen finns nämligen bestämmelser om rätt för enskilda rättssubjekt att klaga till den enligt konventionen upprättade FN-kommittén för de mänskliga rättigheterna.

Konkurrenssituationen mellan dessa båda konventioner har varit föremål för omfattande analyser och överväganden inom Europarådet. Den har sålunda diskuterats i Europarådets expertkommitté för de mänskliga rättigheterna och i en inom den europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna utsedd arbetsgrupp. Frågan har därefter behandlats inom Europarådets ställföreträdarkommitté, som dock ännu inte har fattat något beslut. De här berörda konkurrensfrågorna är även föremål för överläggningar mellan företrädare för de nordiska ländernas justitieministerier.

Proposition om godkännande av Sveriges anslutning till FN-konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter beräknas komma att framläggas senare under detta år. I denna proposition kommer ställning att tas till den berörda frågan om konkurrensen mellan den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna samt FN-konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter ävensom till frågan om konkurrens mellan denna senare konvention och rasdiskrimineringskonventionen. Det synes mig naturligt att i samma proposition ta ställning även till motsvarande fråga om konkurrensen mellan den europeiska konventionen och rasdiskrimineringskonventionen. Frågan om godkännande av att Sverige underkastar sig den enskilda klagorätten enligt rasdiskrimineringskonventionen bör därför föreläggas riksdagen först vid detta senare tillfälle. Jag vill emellertid framhålla, att jag inte hyser någon tvekan i sak om att Sverige bör avge förklaring om godtagande av den enskilda klagorätten. Att så skall ske bör därför vara utgångspunkten för de fortsatta övervägandena i denna fråga.

Det kan tilläggas, att den här förordade proceduren inte kommer att leda till någon fördröjning av Sveriges ratificering av rasdiskrimineringskonventionen, eftersom ratificeringen — som jag har framhållit i remissprotokollet — av andra skäl ändå inte torde kunna äga rum förrän under år 1971.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t genom proposition

dels föreslår riksdagen att godkänna den av Förenta Nationernas generalförsamling den 21 december 1965 antagna konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering,

dels för prövning i grundlagsenlig ordning förelägger riksdagen inom justitiedepartementet upprättat förslag till *ändring i tryckfrihetsförordningen,*

Kungl. Maj:ts proposition nr 87 år 1970

dels föreslår riksdagen att antaga förslag till lag om ändring i brottsbalken.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten